

TARINASÄVELTÄMINEN
– uusi musiikkiterapian malli ja käytännöt

Hanna Hakomäki
Jyväskylän yliopisto
Humanistinen tiedekunta
Musiikkiterapian maisteriohjelma
Pro Gradu -tutkielma
Syksy 2005

Sisällys

Sisällys.....	2
1 Johdanto.....	6
2 Monimuotoinen artikkeligradu	7
2.1 Mikä?.....	7
2.2 Miksi?	8
2.3 Millainen?.....	10
2.4 Tarinallisuus	12
2.5 Fenomenologinen tutkimusote	14
3 Tiivistelmät artikkeleista	18
3.1 Ensimmäinen artikkeli: <i>Tarinasäveltäminen - taustaa, määrittelyä ja mahdollisuuksia</i>	18
3.2 Toinen artikkel: <i>Pedagogisia näkökulmia tarinasäveltämiseen</i>	21
4 Musiikkiterapian näkökulma	27
4.1 Neljä musiikillisen kokemisen mahdollisuutta.....	27
4.2 Mallin ja menettelytavan määrittelyä.....	27
4.3 Musiikkiterapian erilaiset toiminnot ja tasot.....	28
4.4 Musiikkiterapian tutkimuksen suuntauksia.....	30
4.5 Musiikkiterapian mallien esittelystä.....	31
4.6 Muita näkökulmia.....	33
4.6.1 Kulttuurin ja sosiaalityön rajapinta.....	33
4.6.2 Kansanmusiikkia ja musiikkikasvatusta.....	35
5 Tarinasäveltämisen mallin esittely	37
5.1 Historiallinen yleiskatsaus ja määritelmä.....	37
5.2 <i>Terapiaistunnon muoto, sen osatekijät sekä tyypilliset käytännöt ja tekniikat</i>	45
5.2.1 Esivalmistelut.....	45
5.2.2 Tarinasäveltämisen kulku.....	47
5.3 <i>Kliiniset sovellukset</i>	52
5.3.1 Musiikkiterapeuttinen kuntoutusjakso	52
5.3.2 Yksilömusiikkipsykoterapia yhdistettynä perheen kuntoutukseen	55
5.3.3 Tukea antava soitonopetus ja luova ilmaisu	57
5.4 <i>Tarinasäveltämisen kliinisten sovellusten musiikkiterapian tasot</i>	59
5.5 <i>Dokumentointi</i>	61
5.6 <i>Tarinasäveltämisen mahdollisuuksista musiikkipsykoterapian mallina</i>	65

6 Lopuksi	71
6.1 Oppikirja tarinasäveltämisen tekemisestä	71
6.2 Jatkotutkimustarpeista	71
Lähteet	74
Painamattomat lähteet	77
Verkkolähteet	77
Artikkelit	78
<i>Ensimmäinen artikkeli: Tarinasäveltäminen - taustaa, määrittelyä ja mahdollisuuksia</i>	
Johdanto	78
Tarinasäveltäminen syntyy	79
<i>Mitä tarinasäveltäminen on?</i>	
Teoriataustaa: Kuvionuotit	81
Teoriataustaa: Sadutus	84
Tarinasäveltäminen kehittyy	86
<i>Tarinasäveltämisen määrittelyä</i>	
Toiminta, joka on tarinasäveltämistä, sisältää seuraavat neljä kohtaa	86
Sanastoa	88
<i>Tarinasäveltämisen mahdollisuuksia</i>	
Tarinasäveltäminen tukee lapsen hyvää kasvua ja on lasten omaa kulttuuria	88
Tarinasäveltäminen antaa mahdollisuuden erityistä tukea tarvitseville oppilaille ja uudenslaisille opetusmetodeille	89
Tarinasäveltäminen on ennalta ehkäisevää mielenterveystyötä	90
Tarinasäveltäminen on lasten musiikkiterapian työmuoto	91
Tarinasäveltäminen on keino yhdistää musiikkiterapiaa ja perheterapiaa	92
Päätäntö	92
Lähteet	93
Painamattomat lähteet	95
<i>Toinen artikkeli: Pedagogisia näkökulmia tarinasäveltämiseen</i>	
Johdanto	96
<i>Tarinasäveltämisen pedagogisia mahdollisuuksia</i>	
Varhaiskasvatuksessa	97
Päiväkodissa	97
Varhaisiän musiikkikasvatuksessa	100
Koulujen musiikin opetuksessa	101
Erytistä tukea tarvitsevien soitonopetuksessa	103
Sadutuksesta	103
Kuvionuoteista	104
Luovuudesta	105
Uusia tuulia soitonopetukseen	108
Eräs sovelluskokeilu	110
Opettajan työn muuttuminen	112
Johtopäätös	115
Lähteet	117
Painamattomat lähteet	118

Liitteet

<i>Liite 1. Kuvionuotit.....</i>
<i>Liite 2. Susi-laulu.....</i>
<i>Liite 3. Uusia merkkejä tarinasäveltämisen tarpeisiin</i>
<i>Liite 4. Tarinasäveltämisen kehittymiseen vaikuttaneet projektit ja toiminnot, joissa itse olen ollut mukana vuosina 1999–2005</i>
<i>Liite 5. Tarinasäveltäminen julkisissa seminaareissa ja tapahtumissa vuosina 2001–2005</i>
<i>Liite 6. Tarinasäveltäminen tiedotusvälineissä vuosina 2001–2005</i>
<i>Liite 7. Opinnäytetyöt tarinasäveltämisestä vuosina 2001–2005.....</i>
<i>Liite 8. Prosessikaavio: Musiikkiterapeuttinen kuntoutusjakso</i>
<i>Liite 9. Prosessikaavio: Yksilömusiikkipsykoterapia yhdistettynä perheen kuntoutukseen</i>

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta	Laitos
Humanistinen	Musiikin laitos
Tekijä	
Hanna Hakomäki	
Työn nimi	
Tarinasäveltäminen – uusi musiikkiterapian malli ja käytännöt	
Oppiaine	Työn laji
Musiikkiterapia	Pro gradu -tutkielma
Aika	Sivumäärä
Syksy 2005	118 + liitteet
Tiivistelmä	
<p>Tarinasäveltäminen on vapaaseen musiikilliseen ilmaisuun ja vuorovaikutukseen perustuva sekä musiikillisen ja sanallisen kohtaamisen ja jakamisen mahdollistava kehittämäni työtapa, jonka idea on noussut esiin käytännön työssä lasten parissa. Se soveltuu luovan ilmaisun keinoksi, soiton- ja musiikinopetuksen menetelmäksi - myös erityistä tukea tarvitseville henkilöille sekä musiikkiterapian lähestymistavaksi. Sillä on monia erilaisia sovellusmahdollisuuksia sekä yksilö- että ryhmätyöskentelyyn.</p> <p>Tarinasäveltäminen musiikkiterapian mallina on kehitty nyt käytännön työssä vuosien 2001–2005 aikana ja siitä on noussut esiin kolme kliinistä sovellusta:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Musiikkiterapeuttinen kuntoutusjakso 2. Yksilömusiikkipsykoterapia yhdistettynä perheen kuntoutukseen 3. Tukea antava soitonopetus ja luova ilmaisu <p>Tarinasäveltäminen antaa uudenlaisen mahdollisuuden itseilmaisuun – tunteiden, kokemusten ja ajatusten kuuluvaksi ja näkyväksi tuleminen mahdollisuuden vapaan musiikillisen ilmaisun kautta. Tarinasäveltäminen sisältää periaatteidensa mukaisesti aina vuorovaikutusta ja siinä syntyy muistiin kirjattuja teoksia. Teosten merkityssisällöt jaetaan tekijälle tärkeiden ja toiminnan tavoitteiden kannalta merkityksellisten henkilöiden kanssa konserteissa.</p> <p>Tarinasäveltämiseen voi osallistua ilman aikaisempia musiikillisiä valmiuksia tai taitoja ja se soveltuu erityisesti lapsille, varhaisnuorille ja erityistä tukea tarvitseville henkilöille. Toiminta sopii myös aikuisille ja koko perheelle. Alle 3-vuotiaat lapset voivat osallistua tarinasäveltämiseen vanhempien henkilöitten seurassa.</p> <p>Tarinasäveltämistä on käytetty ja sovellettu päiväkodissa, erityiskoulun leirikoulussa, kehitysvammaisten leireillä, musiikkileikkikoulussa, pianonsoiton yksilö-, ryhmä- ja erityisopetuksessa, jousisoitinpedagogiikassa sekä musiikkiterapiassa sopeutumisvalmennuskursseilla, yksilö- ja ryhmäterapiassa sekä perhekuntoutuksessa.</p>	
Asiasanat	
Lapset, luova toiminta, musiikin erityisopetus, musiikkiterapia, tarinallisuus, perhekuntoutus, sadutus, sopeutumisvalmennus, tarinasäveltäminen, kuvionuotit, varhaisnuoret, vuorovaikutus	
Säilytyspaikka	
Jyväskylän yliopisto, Musiikin laitos	

1 JOHDANTO

Tarinasäveltäminen on syntynyt käytännön työssä lasten kanssa toimiessa. Idea nousi esiin 17.4.2000 etsiessäni ja kokeillessani terapeutin pianonsoitonopetuksen mahdollisuuksia uuden nuotinkirjoitusjärjestelmän, kuvionuottien avulla. Päiväkodissa olleet lapset osoittivat, että he haluavat tehdä omia sävellyksiä ja tarinoita ja osaavat soittaa, laulaa ja leikkiä niitä. Kun heille annettiin siihen mahdollisuus, he olivat motivoituneita ja iloisia toimijoita omassa arjessaan. He pystyivät hyvään yhteistyöhön toistensa kanssa ja aikuisten ja lasten välille syntyi vastavuoroista toista kunnioittavaa vuorovaikutusta. Toimintaan pystyivät osallistumaan kaikki lapset, myös erityistä tukea tarvitsevat tasavertaisesti. Ujot ja hiljaiset lapset rohkaistuivat ja levottomat ja vilkkaat lapset rauhoittuivat mielekkään toiminnan äärellä.

Olen määritellyt tarinasäveltämisen peruseriaatteen ja toiminnot, jotka pitää aina toteutua, jos toimintaa kutsuu tarinasäveltämiseksi. Olen pyrkinyt löytämään perusteluja tarinasäveltämisessä vaikuttaviin tekijöihin. Esittelen tässä tutkielmassa myös tarinasäveltämisen sovellusmahdollisuuksia ja soveltuvuutta erilaisille kohderyhmille.

Tarinasäveltämisen idea on syntynyt käytännön työssä ja kehitystyö on lähtenyt käyntiin jo ennen tutkimustyön alkamista. Paljon tietoa, taitoa ja materiaalia oli kasassa ennen suunnitelmaa tutkimuksesta. Olen käyttänyt tähän monimuotoiseen artikkeligraduun kaikkea tietämystäni tarinasäveltämisestä ja pyrin esittämään siitä olennaisen tiedon. Tämän työn muoto on siis muotoutunut käytännön työn näkökulmasta.

Lasten luovan ilmaisun keinona tarinasäveltäminen sai aikaan ilmiöitä, jotka saivat minut miettimään ja kokeilemaan toiminnan mahdollisuuksia musiikkiterapian lähestymistapana. Tarinasäveltäminen on musiikkiterapiassa antanut lapsen äänelle uudenlaisen keinon tulla kuuluvaksi ja se on auttanut lapsen ja koko perheen välistä vuorovaikutusta. Tarinasävellysten avulla on ollut mahdollista kertoa tunteistaan, ajatuksistaan ja kokemuksistaan ja jakaa teosten sisältämiä merkityssisältöjä itselle tärkeiden henkilöiden kanssa tarinasävellyksiä esittämällä. Toiminta sopii yksilö- ja ryhmätyöskentelyyn ja lyhyisiin sekä pitkiin kuntoutus- ja terapiajaksoihin.

2 MONIMUOTOINEN ARTIKKELIGRADU

Jyväskylän yliopiston taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitoksella on ryhdytty aktiivisesti etsimään akateemisia arvoja kunnioittavia ja kriittisen tieteellisen ja taiteellisen ajattelun kehittymistä edistäviä ratkaisuja. Opinnäytetyön käsitteeseen liittyy akateemisiin arvoihin liittyviä perinteitä, joiden kaikkien perusteluille ei tunne kuitenkaan löytyvän kriittisiä ja analyttisiä perusteita. On ryhdytty etsimään perusteita uudenlaisten opinnäytetöiden mahdollisuuksille. Tästä etsinnästä on syntynyt väliraportti, jossa selvitetään käsityksiä ja kokemuksia uusista ja erilaisista vaihtoehdoista perinteiselle pro gradu –tutkielmalle taide- ja kulttuuriaineissa. (Skaniakos 2004.)

”Mikä ihmeen monimuotogradu?” (Skaniakos 2004) on selvityksen pohjalta syntynyt www-ohjeistus ja tähän mennessä ainoa varsinaisesti monimuotograduista tehty opas. Skaniakos on perehtynyt alan kirjallisuuteen, muiden oppilaitosten ohjeisiin, haastatellut opiskelijoita ja ohjaajia sekä käyttänyt uudenlaisia pro gradu –töitä aineistona (2004). Käytän tätä opasta opinnäytetyöni suuntaviivojen antajana. Esittelen monimuotogradua kyseisen raportin pohjalta ja nostan siitä esiin kohtia, jotka koskettavat omaa tutkielmaani – perustelen siis valintojani siihen pohjaten. Esittelen myös tutkielmani rakennetta ja perustelen näitä valintojani tutkimuskohteeni ja tutkimusmateriaalini kautta. Tutkimukseni liittyy käytännön työssä syntyneisiin ja kehittyneisiin menettelytapoihin eli käytäntöihin. Jotkut tieteelliseen tutkimusentekoon liittyvät käsitteet saavat työssäni perustelut niin ikään käytännön työn kautta, myös muiden kuin minun. Nostan esiin myös näitä perusteluja.

2.1 Mikä?

Uusia gradumuotoja on esitelty jo vuonna 1989 Helsingin sanomissa olleessa artikkelissa. Silloin Sixten Ringbom kirjoitti artikkeligradun sopivuudesta lopputyön muodoksi. 1990-luvun puolivälissä ilmestyi joitakin kokoomateoksia, joissa pohdittiin vaihtoehtoisten gradumuotojen mahdollisuutta. Projektien ja portfolio-töiden näkyvyyttä haluttiin tuoda esille Jyväskylän yliopistossa vuonna 2001 aloitetussa taide- ja kulttuuriaineiden muuntokoulutuksessa ”Kulttuuri, tiede ja teknologia”. Vuonna 2001

aloitettiin uusien pro gradu-tutkielmien virallistaminen Jyväskylän yliopiston humanistisessa tiedekunnassa. Tarvetta tähän oli niin edellä mainitussa muuntokoulutuksessa kuin esim. englannin kielessä. Yhteensä gradu-muotoja tuli olemaan viisi.

1. Tieteellinen tutkielma tutkimusraportin muodossa

– vastaa lähinnä perinteistä pro gradu -tutkielmaa

2. Artikkeligradu

– artikkelikokoelma ja yhteenveto

3. Tutkimusalueen tai tutkimusongelman kirjallisuuden arvioiva kartoitus

– kirjallisiin lähteisiin perustuva arvio ja tiivistelmä

4. Oman työn tutkimus tai työnäyte, ”kansiogradu”

– ammatillisesta näkökulmasta valitun tehtävän toteuttaminen ja arviointi

5. Yhdistelmä kirjallista ja digitaalista tai kuvaa ja ääntä tai muita esitysmuotoja hyödyntävä gradu

– kirjallinen osuus ja jotain muuta kuin perinteistä esitysmuotoa sisältävä gradu

(Skaniakos 2004, 7-9.)

Vuonna 2001 Jyväskylän yliopiston taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos ja erityispedagogiikan laitos aloittivat yhteistyössä Mega Gee –projektin, jossa yhtenä tavoitteena oli tarjota portfolio – gradun malli yhtenä graduvaihtoehtona. Portfolio – gradu termi vaihdettiin tutkimuksen alussa kansiograduksi ja tästä projektista teki raportin Riitta Koikkalainen (2002). Terhi Skaniakos lähti tekemään selvitystyötä kansiogradusta käyttäen lähtökohtana humanistisen tiedekunnan määrittelemiä viittä gradumuotoa sekä Mega Gee –projektin raporttia tarkoituksena jäsentää ja selkiyttää asiaa. Selvitystyönsä kirjoitusvaiheessa Skaniakos vaihtoi vaihtoehtoisen gradumallin yleisnimeksi monimuotogradun kansiogradun sijaan. (Skaniakos 2004, 9-10.)

2.2 Miksi?

Erilaiset ja uudet pro gradu –tutkielmat ovat yleistymässä. Nykyiseen määritelmään, monimuotograduihin, kuuluvia töitä on tehty Skaniakoksen (2004) mukaan jo pitkään, mutta vähän. Jyväskylän yliopiston humanistinen tiedekunta on reagoinut ensimmäisten

joukossa tarpeeseen määritellä, keskustella ja lisätä tietoa monimuotogradujen sisällöistä ja muodoista. Monimuotogradu sopii selkeimmin opinnäytetyön muodoksi henkilöille, jotka ovat tai ovat jo olleet työelämässä mukana. Pro gradu –tutkielman liittäminen työkokemukseen on motivoivaa ja syventää sekä mahdollisesti laajentaa omaa asiantuntijuutta. Yliopisto saa tällaisista tutkielmista kosketuspintaa työelämän mahdollisuuksiin, haasteisiin ja tarpeisiin. Keskustelua herättää kuitenkin monimuotogradujen tieteellisyys ja se, miten ne erottuvat ammattikorkeakoulujen opinnäytetöistä. Keskustelua onkin hyvä pitää yllä eikä pidä pelätä teorian ja käytännön yhteensovittamista. Monimuotogradu on tuomassa uusia mahdollisuuksia rakentaa asiantuntijuutta ja siltoja käytäntöön unohtamatta tieteellisyyttä ja tutkimuksellista otetta. (Skaniakos 2004, 27–29.)

Tarinasäveltämisen muotoutumisprosessi on alkanut syksyllä 1999. Sen idean varsinainen syntymäpäivä on 17.4.2000. Toiminta ei alun perin ollut tutkimuksen tekemistä vaan kokeilua, kehittämistä ja käytännön työtä. Varsinainen tutkimuksen tekeminen alkoi vasta syksyllä 2003. Tuona aikana oli syntynyt jo valtavasti materiaalia: videoita, nuotteja ja muistiinpanoja. Olin myös tehnyt monia kokeilu- ja sovellusprojekteja erilaisissa yhteyksissä. Aineistoa tutkimuksen tekemiseen oli siis paljon ja se kaikki oli yhtä arvokasta toiminnan muotoutumisen ja kiteytymisen kannalta. Sitä oli niin runsaasti, että sen kaiken tarkka läpikäyminen pro gradu –tutkielmaa varten ei olisi ollut mielekästä eikä edes mahdollista kohtuullisen ajan kuluessa. Toisaalta toiminnan perusteet, syntytarina, mahdollisuudet jne. olivat kirjoittamatta, joten yksittäisen tutkimusprojektin aloittaminen pro gradu –tutkimusta varten ei myöskään tuntunut aiheelliselta, koska työskentelytavan perusteita ei ollut olemassa kirjallisessa muodossa ja ne olisi joka tapauksessa ensin julkaistava. Kaiken lisäksi materiaalia, kokemusta ja sovelluksia syntyy koko ajan lisää. Päädyin ratkaisuun, jossa käytän hyväkseni kaikkea kokemustani, pohdintojani, kokeilujani ja syntynyttä materiaalia ja kasaan tämän kaiken kokoon kiteytettynä monimuotoiseksi artikkeligraduksi.

2.3 Millainen?

Monimuotogradun sisältö ja muoto rakennetaan aina opiskelijan aiheen ja tilanteen mukaan ja se koostuu useammasta kuin yhdestä osiosta. Nämä osiot voivat sisältää ääntä tai kuvaa, kuten CD-levyn, DVD-levyn, multimedia-tuotoksen tai muuta kirjallista tai kuvallista materiaalia. Monimuotogradu voi myös sisältää sävelteoksia, partituureja, julkaistuja oppaita tai kirjoja, artikkeleita tai muuta tieteellistä tekstiä. Se voi myös rakentua ammatillisen työn tai toteutuksen pohjalle. Olennaista on, että tutkielma on yhtenäinen, osat kytkeytyvät toisiinsa ja muodostavat teoreettisesti perustellun kokonaisuuden. Yksi osio on tieteellisesti painottunut teksti. (Skaniakos 2004, 20-22).

Monimuotograduissa on hyväksyttävää, että työprosessi on näkyvä, mutta oman työn tarkastelu ei sellaisenaan riitä. On tärkeää, että se suhteutetaan sisältönsä aihepiiriin kirjallisuuden, aikaisemman tutkimuksen tai teorian kautta. Monimuotogradu voi myös olla erilaisista tuotoksista koottu tarkoituksen mukainen ja suunniteltu kokonaisuus, jossa ei ole erikseen prosessia kuvaavaa osuutta. (Skaniakos 2004, 21-22)

Työn laajuuden arviointi on monimuotograduissa vaativaa ja toisaalta hyvin tärkeää. Käytännön työstä lähtevä kokonaisuus laajenee helposti suureksi ja kestoaltaan pitkäksi (Skaniakos 2004, 22). Oma pro gradu –tutkielmaan johtanut kehittämistyöni on kestänyt jo yli viisi vuotta. Monimuotogradun lisäksi uusista gradumuodoista artikkeligradun laajuuden määrittely on myös vaikeaa. Kysymyksiä nousevat esiin, kuinka monta artikkelia tutkielmaan pitäisi sisältyä ja pitäisikö niiden olla julkaistuja? Terhi Skaniakos pohtii monimuotogradu-raportissaan, olisiko sopiva lukumäärä yksi vai kaksi. Julkaisemiseen hän ei ota kantaa, vaan toteaa keskeisintä olevan artikkelin muodon ja laajuuden. Hän mainitsee myös olevan mahdollista, että artikkeli on osa monimuotogradua. (2004, 22–23.)

Koska monimuotogradu muodostuu monesta osiosta, on tärkeää hahmottaa sen kokonaisuus. Se sisältää työn tarkoituksen, kokonaistavoitteen, eri osien sisällöt ja laajuudet sekä asian käsittelyssä käytettävät viitekehykset ja teoriat. Monimuotograduun voi myös sisällyttää materiaalia, joka on tuotettu jo aikaisemmin. (Skaniakos 2004, 23.)

Kun monimuotogradu on sisällöltään oman työn reflektointia, pitää työhön saada etäisyyttä, jotta siitä ei tule liian subjektiivinen. Etäisyys tulee teorian, metodologian ja/tai kirjallisuuden kautta. Voi myös olla aiheita, joista ei ole tehty aikaisempaa tutkimusta. Tällöin refleктоiva materiaali voidaan saada vertaisarvioinneista tai mestari/kisälli asetelmasta. (Skaniakos 2004, 24–25.)

Monimuotogradu voi olla myös monen muotoinen. Se voi sisältää CD-levyn, se voi olla kierrekansio tai se voi olla elektroninen julkaisu. Muotoseikkojen ei pitäisi antaa kahlita monimuotogradujen monimuotoisuutta. Terhi Skaniakos pitää toivottavana ja todennäköisenä, että monimuotogradujen määritelmät tarkentuvat ja vakiintuvat käytännössä. (2004, 25–26.) Oma tutkielmani onkin jo poikkeava yhdistelmä raportissa esitetyistä mahdollisuuksista.

Oma opinnäytetyöni koostuu tutkimusprosessin kaltaisesti käytännön työnä edenneen toiminnan esittelystä kahdessa artikkelissa sekä musiikkiterapian näkökulman esittelystä. Tutkimuksen tärkeä osuus on niin ikään käytännön työn kautta syntynyt musiikkiterapian malli ja sen kliiniset sovellukset, jotka esittelen samalla lailla kuin kansainvälisesti tunnustettuja musiikkiterapian malleja on esitelty alan kirjallisuudessa. Tässä osassa esittelen myös jatkotutkimustarpeet. Musiikkiterapiamallien määrittelystä ovat kirjoittaneet Kenneth E. Bruscia (1998a) ja Wigram, Nygaard Pedersen & Bonde (2002). Työn tuloksena on syntynyt myös oppikirja toiminnan toteuttamisen ohjeistukseksi. Oppikirja julkaistaan itsenäisesti.

Monet mallin identifiointiin liittyvät seikat tulevat esille artikkeleissani: toimintatavan tausta ja syntyhistoria, toiminnan pääperiaatteet sekä erilaisia sovellusmahdollisuuksia. Esittelen toimintatavan historiaa ja kliinisiä sovelluksia nimenomaan musiikkiterapian osalta ja kannalta tarkemmin mallin esittelyn yhteydessä tässä pro gradu -työssä. Terapiaistunnon muodon, sen osatekijät sekä tyypilliset käytännöt ja tekniikat esittelen niin ikään tässä työssä. Kirjaan ylös myös toiminnan erilaiset tasot kirjallisuudessa esitettyjen jaotteluiden mukaisesti. Tarinasäveltämisen mahdollisuuksia musiikkipsykoterapian muotona vertailen ajatusten pohjalta, joita on esittänyt Bruscia (1998b). Itsenäisesti julkaistavassa oppikirjassa annan käytännönläheisiä ohjeita ja neuvoja tarinasäveltämisen tekemiseen.

2.4 Tarinallisuus

Tarinasäveltämisessä kohtaavat erilaiset kertomisen keinot - ainakin musiikilliset, kielelliset ja kuvalliset. Kielellinen kertomus auttaa muodostamaan itseymmärrystä ja sosiaalista todellisuutta. tarinan kertominen on sosiaalista vuorovaikutusta, jossa yksilön tarina, niin fiktiivinen kuin todellinenkin, on sekä kulloisenkin kulttuurin vaikuttama että kulttuurin tuottamista (Hänninen 2000, 14–15). Hänninen siteeraa usein esitettyä mottoa (esim. Bruner 1991) ”taide jäljittelee elämää ja elämä jäljittelee taidetta”. Elämä koostuu elettyjen, koettujen ja kerrottujen tarinoiden moninaisuudesta (Hänninen 2000, 15) ja on näiden kokemusten ja niiden jakamisen aikaansaama taideteos. Tämä taideteos voi mielestäni saada ilmiasunsa esimerkiksi tarinasävellyksen muodossa.

Tarinallisuus on sinällään jo monitieteellinen tutkimuskohde – siinä on aineksia sosiaalitieteestä, psykologiasta, kirjallisuudentutkimuksesta, historiasta ja filosofiasta (Hänninen 2000, 16–19). Hänninen selventää tarinallisuuteen sisältyviä erilaisia käsitteitä, joita kommentoin tarinasäveltämisen ja sen terapeuttisten mahdollisuuksien näkökulmasta.

Kertomus voidaan Hännisen mukaan kertoa kielellisiä keinoja käyttäen, elokuvan keinoin, näytelmän muodossa tai yksittäisenä kuvana (2000, 20). Tästä listasta puuttuu tietenkin musiikin keinot. *Sisäinen tarina* viittaa siihen mielen sisäiseen prosessiin, jota ihminen käy työstäessään elämäkokemuksiaan jonkinlaisen tarinan muotoon, joka saa ilmiasunsa kerronnassa ja toiminnassa (Hänninen 2000, 20). Tässä on yhteneväisyys musiikillisen vapaan ilmaisun työstöön. Elävä elämä on *draamaa*, toiminnallista prosessia, jossa ihminen tulkitsee sisäisessä tarinassaan muotoilemia prosesseja (Hänninen 2000, 20). Oma musiikillinen ilmaus tarinasävellyksen muodossa saa ensimmäisen tulkintansa tullessaan ensi kertaa kuultavaksi. Koska se kirjataan muistiin, sillä on mahdollisuus saada erilaisia tulkintoja niin tekijän itsensä kuin muidenkin esittämänä tai se voi liittyä suurempaan kokonaisuuteen. Tämä on tarinasäveltämisen merkittävä ominaislaatu terapeuttisessa työskentelyssä ja mahdollistaa asioiden työstöä monin tavoin ja monikerroksellisesti. *Situaatio* käsittää ihmisen elämäntilanteen lainalaisuudet, jotka eivät muutu ajattelemalla vaan toimimalla, mutta joille voidaan antaa erilaisia tulkintoja sisäisen tarinan avulla (Hänninen 2000, 21). Tässä on kysymys

samasta asiasta kuin terapeutin työskentelyn aikaansaamassa muutoksessa. *Sosiaalinen tarinavaranto* ja *henkilökohtainen tarinavaranto* sisältävät ne kaikki tarinat, joissa ihminen ilmentää omaa olemassaoloaan ja kohtaa toisia ihmisiä jatkuvassa muutoksen tilassa (Hänninen 2000, 21). Vuorovaikutuksen merkitys terapiasuhteessa on juuri tätä tarinavarantojen kohtaamista.

Sisäisessä tarinassa yhdistyy yksittäinen ja yleinen, symbolinen ja aineellinen, kielellinen ja ei-kielellinen sekä julkinen ja yksityinen kohtaaminen prosessissa, joka luo uusia merkityksiä. Nämä tarinat ovat kokonaisuuksia, joissa on alku, keskikohta ja loppu ja ne voivat olla kietoutuneina toisiinsa eritavoilla: ajallisesti, hierarkkisesti, rinnakkaisesti tai vaikka ristiriitaisesti (Hänninen 2000, 21–22). Musiikillinen ilmaisu, joka on toteutettu tarinasäveltämisen keinoin, sisältää näitä samoja elementtejä. Ominaisuutensa ansiosta soittaa uudelleen, kuunnella ja jatkotyöstää teosta se antaa mahdollisuuden selventää näitä kietoutumia. Työstäminen voi tapahtua sekä sanallisesti että tarinasävellysten muodossa. Tässä on yhteneväisyyttä narratiivisen terapian keinojen kanssa (ks. Arvilampi 1998, 4-14). Tarinasävellysyksityy vuorovaikutuksessa teoksen muistiinmerkitsijän, tarinasävellyttäjän, tai ryhmään kuuluvien muiden tarinasäveltäjien kanssa. Tämä tapahtuma ja muut osallistujat vaikuttavat teokseen, eli musiikilliseen tarinaan, niin sisäiseen kuin ulkoiseenkin. Tämä draama ja siinä tapahtuvat toiminnot aikaansaavat muutosta ja vaikuttavat tilanteen toimintaehtoihin ja jokaisen sisäiseen tarinaan (Hänninen 2000, 22). Kertoessaan kertomustaan, joko sanoin tai sävelin tai muilla keinoin, ihminen saa aikaan sosiaalista vuorovaikutusta, jakaa kokemuksiaan, saa vahvistusta omille jäsenyksilleen ja saa reflektoida kokemustaan toisten kanssa (Hänninen 2000, 22). Tätä kaikkea tapahtuu tarinasäveltämisen konserttitilanteessa. Nämä kaikki edellä esiteltyt elementit yhdessä muodostavat tarinallisen kiertokulun, jonka Hänninen esittelee tutkimuksessaan ”Sisäinen tarina, elämä ja muutos” (Hänninen 2000).

Johanna Barkman on tutkinut lastensuojelun piiriin kuuluvien lasten kertomuksia (Barkman 2005). Hän löytää kertomuksien tärkeiksi monia seikkoja. Lapsen elämäntarinan muistaminen ja muisteleminen auttaa häntä hahmottamaan ja muodostamaan kokonaiskuvan omasta elämästään, omasta minuudestaan. Kysymys ”kuka minä olen?” saa elämäntarinan koostumisen myötä vastauksia. Lastensuojelun piiriin kuuluvien perheiden elämänhistoriassa voi olla paljon salailua, häpeää,

syyllisyyttä ja epäselvyyksiä, mistä jää aukkoja kertomuksiin ja jotka näin estävät lapsen kokonaisen elämäntarinan muodostumisen. Mitä koostuneemmaksi ja kokonaisemmaksi tarina muodostuu, sitä vahvempaa pohjaa se antaa eheän tulevaisuuden ajatuksille. Henkisen hyvinvoinnin ja tasapainon kannalta tunne elämän jatkuvuudesta on tärkeää. Työstäminen on jatkuvaa ja näin tarina niin menneestä kuin tulevaisuudestakin muokkautuu koko ajan. (Barkman 2005, 11–14.)

Lapselle, ja tietenkin myös aikuiselle, on merkittävää saada kertoa ja jakaa oma elämäntarinansa muiden kanssa ja kuulla toisten vastaavia. Näin on mahdollista liittää tarinansa suurempaan kokonaisuuteen, saada sille muodon, etäännyttää sitä tarvittavan kauas itsestä ja ottaa se haltuun, kesyttää se. (Barkman 2005, 14–15)

Lapsen tarinaan omasta itsestään vaikuttaa se millaisessa vuorovaikutuksessa hän on muiden kanssa omassa elämäntarinassaan. Barkman löytää tutkimuksessaan lasten erilaisia tapoja rakentaa omaa tarinaansa vuorovaikutuksessa toisten tarinoiden kanssa. Kaikissa näissä on tärkeää hyväksyvä ja vastavuoroinen kohtaaminen (Barkman 2005, 41–45) mikä on täysin yhteneväistä tarinasäveltämisen periaatteiden kanssa.

Sadutuksessa lapsi, tai kuka tahansa kertoja, kertoo omaa satuansa, tarinaansa ja se tulee muistiin kirjatuksi sellaisenaan. Tarinan avulla kertoja ulkoistaa sisäistä maailmaansa, jakaa sen kirjaajan kanssa ja tuo sen julki tarinaa kerrottaessa. Näiden tarinoiden avulla on mahdollista tuntea omat ajatuksensa ja oma elämänsä tärkeäksi, tuntea se niin arvokkaaksi, että se kirjataan muistiin ja luetaan ääneen jollekin tai joillekin ja niiden avulla on helppoa ja turvallista olla vuorovaikutuksessa. Saduttaminen sopii paitsi lasta osallistavaan jokapäiväiseen toimintaan myös työvälineeksi psykologeille, koulukuraattoreille, erityisopettajille, puheterapeuteille ja muille kuntoutustyötä tekeville henkilöille. (Karlsson 2003, 192–210.)

2.5 Fenomenologinen tutkimusote

Tarinasäveltämisen kehittyminen ei ole lähtenyt liikkeelle ja edennyt tutkimusprosessin sisällä vaan käytännön kehittämistyössä. Käytännön työssä esiin tulleet ajatukset ja mahdollisuudet johtivat varsinaisen tutkimustyön aloittamiseen. Jälkeenpäin näitä

työelämässä edenneitä tapahtumia tarkasteltuani olen löytänyt niistä yhteneväisyyksiä fenomenologisesti orientoituneesta analyysimenetelmästä.

”Fenomenologia korostaa tutkijan omaa havaintojen tekoa, jolloin tilanne, tutkittava ilmiö avautuu tutkijalle aitona, ennakkoluulottomana, rikkaana ja monimuotoisena. Avainsana on tutkijan oma kokemus. Sen tulee avautua tutkijalle elettyinä todellisuutena, ei passiivisina mielikuvina. Menetelmä lähtee liikkeelle yksittäisistä ilmiöistä, joita koskeva aineisto on joko suoraan käytännöstä tulevaa tai suoraa tekstimuotoista kuvausta. Siinä tapahtuu oivaltavaa havainnoimista, joka tarkoittaa, että tutkija koettaa koko ajan aktiivisesti oivaltaa, mistä on kysymys. Tutkijan on siis irtauduttava kaikista ennakkokäsityksistä ja oletuksista ja otettava asia niin kuin se hänelle avautuu. On tarpeen koettaa kuvailla ilmiötä useilla eri vaihtoehtoisilla tavoilla, joista jokin sittemmin näyttäytyy parhaimmaksi.” (Anttila 1999).

Tarinasäveltäminen on syntynyt juuri näin keskellä suurta epätietoisuutta ja usein epätoivoakin mielekkään tien löytymiseksi. Työskentelyni uuden toimintatavan löytymiseksi ennen tarinasäveltämisen idean syntymäpäivää oli kestänyt noin seitsemän kuukautta.

”Tämän oivaltavan havainnoimisen vaiheen jälkeen alkaa kuvailu, joka on varsinaisen analyysin ensimmäinen vaihe.” (Anttila 1999).

Tarinasäveltämisen idean syntymisen jälkeen aloin kertoa tapahtumista ja toiminnasta muille, lähinnä työtovereilleni ja päiväkodin henkilökunnalle. Toimintaan kuuluvan konsertin yhteydessä kerroin toimintaan liittyvistä ajatuksistani myös toimintaan osallistuvien lasten vanhemmille. Koska tähän aikaan videoin kaikki tarinasäveltämistuokiot, katsoin videoita ja tein niistä muistiinpanoja ja yritin selkiyttää videoilla näkemääni. Annoin erilaisille toiminnoille nimiä: säveltämistyöpajaa, soitonopetusta, riehumista, jne.

”Kuvailun perusteella päätellään, minkälainen yleistäminen on mahdollista. Tässä vaiheessa ryhdytään analysoimaan niitä seikkoja, joissa laadut ilmenevät. Pyritään erottelemaan satunnaiset laatu-ilmenemät yleisistä laatuja määrittelevistä ilmentymistä.” (Anttila 1999).

Ryhdyin etsimään videoilta sitä, miten oma työskentelyni vaikuttaa toimintaan. Koska tarinasäveltäminen on vastavuoroinen vuorovaikutustapahtuma, kaikkien osallistujien toiminta on tärkeä osa kokonaisuutta. Ryhdyin miettimään mitä tarinasäveltäminen on ja mitä se ei ole.

”Seuraavana vaiheena on löytää ne merkitykselliset suhteet, joissa ilmiö todellistuu löydettyjen laatuojen mukaisena. Kuvitellaan erilaisia tilanteita, suhteita, olomuotoja, joissa ilmiön laadut voivat esiintyä. Tutkija käyttää tässä hyväkseen, ei pelkästään mielikuvitustaan, vaan myös päättelyä, kokemustietoaan, käytännön sovelluskykyä, sovellusideoita jne.” (Anttila 1999).

Minä en pelkästään kuvitellut mahdollisia sovellusideoita vaan toteutin niitä käytännön työssä erilaisten kohderyhmien kanssa. Koulutukseni sekä soitonopettajaksi, että musiikkiterapeutiksi mahdollisti erilaisten projektien toteuttamisen omien työyhteyksieni kautta (liite 4).

”Kun on päästy selville, mikä ja mitä ilmiö on, ryhdytään määrittelemään, millä tavoin se ilmenee. Se voi ilmetä esimerkiksi jonkin tiedossa olevan ja tunnetun kokonaisuuden osana, josta voidaan havainnoida vain nyt analyysin kohteena olevaa osaa.” (Anttila 1999).

Käytettyäni tarinasäveltämistä monissa erilaisissa projekteissa ja erilaisten kohderyhmien kanssa erilaisissa kokoonpanoissa, ryhdyin miettimään, mikä on se sama, joka pitää toistua näissä kaikissa toiminnoissa ja mitkä ovat ne oleellimmat toiminnot ja tapahtumat riippumatta kohderyhmästä ja toiminnan tavoitteista, jotka toteutuvat samanlaisina toiminnassa, jota kutsun tarinasäveltämiseksi. Ryhdyin kiteyttämään tarinasäveltämisen peruseriaatteita.

”Seuraavana vaiheena on tutkijan tulkintaan, ymmärtämiseen ja ilmiön tulkkautumiseen liittyvää merkityssuhteitten rakentamista. Tässä vaiheessa joudutaan tarkastelemaan myös, onko kyseessä reaali maailmassa todellisesti vai mielikuvituksessa olemassa olevasta ilmiöstä.” (Anttila 1999).

Tarinasäveltäminen on herättänyt jo paljon kiinnostusta julkisuudessa: olen ollut useissa seminaareissa luennoimassa tarinasäveltämisestä, siitä on tehty useita lehtiartikkeleita ja olen ollut aiheesta haastateltavana radiossa muutamia kertoja (liitteet 5 ja 6). Tarinasäveltäminen on siis olemassa reaali maailmassa.

”Saattaa käydä niin, että tutkittava ilmiö sinällään on olemassa todellisuudessa, mutta tutkijan tulkinta siitä on kuvittelua. Toisinkin päin: kuviteltu ilmiö saattaakin löytyä reaali maailmassa olevasta kohteesta.” (Anttila 1999).

Tarinasäveltämisen syntymisen jälkeen löysin toiminnan nimeltä sadutus, jossa on paljon samanlaisia piirteitä kuin tarinasäveltämisessä. Sadutuksesta on tehty useita tutkimuksia, projekteja ja sovelluksia ja se on toimintamuotona levinnyt jo kansainväliseksi. Myös monet taide- ja kulttuurilähtöiset menetelmät, esim. voimaannuttava valokuva ja omaelämäkerrallinen työskentely, jotka ovat tulleet esiin viime vuosina sisältävät samansuuntaisia ajatuksia, arvoja ja toimintamalleja kuin tarinasäveltäminen. Tarinasäveltäminen sisältää kuitenkin oman ominaislaatuisuutensa näihin toisiin toimintamuotoihin nähden.

”Viimeisenä vaiheena on ilmiön kokonaisvaltainen tutkiminen ja tulkitseminen eli tutkija pureutuu tällöin sellaisiin asioihin, jotka eivät vielä ole ilmenneet havainnoinnin ja kuvailun perusteella. Koska tässä vaiheessa tutkija on jo päättänyt ilmiön olemassaolon ja ilmenemistavat, voi hän rohkeasti paneutua itse ilmiön merkityskokonaisuuksien ja rakenteiden ymmärtämiseen.” (Varto 1992).

Tämä kaikki on johtanut tarinasäveltämisen esittelemiseen musiikkiterapian mallina tässä pro gradu – tutkielmassa.

3 TIIVISTELMÄT ARTIKKELEISTA

Artikkelit ovat kokonaisuudessaan tämän työn lopussa.

3.1 Ensimmäinen artikkeli

Tarinasäveltäminen – taustaa, määrittelyä ja mahdollisuuksia

Julkaistu Musiikkiterapia-lehden numerossa 2004, 19(1).

Tarinasäveltäminen on uusi, omaan musiikilliseen keksintään perustuva luova tapa toimia musiikin kanssa. Se on syntynyt alle kouluikäisten lasten parissa terapeuttisesti suuntautuneessa musiikkikasvatusprojektissa. Toteutin projektia kunnallisessa päiväkodissa vuosina 1999 – 2002. Projektissa etsittiin sekä uuden nuotinkirjoitusjärjestelmän, kuvionuottien, sovellusmahdollisuuksia pienten lasten musiikkikasvatuksessa, että musiikin mahdollisuuksia tukea lasten hyvää kasvua. Projektiin osallistui myös erityistä tukea tarvitsevia lapsia.

Projekti oli osa musiikin erityispalvelukeskus Resonaarin kuvionuottimenetelmän tutkimus- ja kehittämishanketta. Päiväkodissa oli ollut hankkeeseen liittyvää toimintaa kevästä 1998 alkaen. Selvitän tätä toimintaa tarkemmin artikkelissani (Hakomäki 2004, 44–45).

Tulin opettajaksi ja projektin johtajaksi kyseiseen päiväkotiin syksyllä 1999. Projekti suuntautui kehittämään ja kokeilemaan pienten lasten pianonsoitonopetusta kuvionuotteja hyödyntämällä. Kaikille yli 3-vuotiaille päiväkodin lapsille annettiin mahdollisuus osallistua soittotuokioihin. Toimintaan, joka oli myös terapeuttisesti suuntautunutta, osallistuivat myös päiväkodin erityistä tukea tarvitsevat lapset. Rahoitus järjestyi apurahan turvin ja vanhemmat joutuivat kustantamaan vain hyvin pienen osan projektin kuluista. Opetus tapahtui päiväkodissa hoitopäivän aikana.

Lapset oli jaettu kolmen lapsen pienryhmiin ja ryhmät kokoontuivat kerran viikossa 20 minuuttia kerrallaan viiden viikon jakson ajan lukukaudessa. Kevätlukukaudella oli lisäksi konsertti. Pianonsoittaminen oli soittotuntien keskeinen asia. Perinteistä

pianonsoiton alkeissoitonopetusta elävöitettiin leikeillä ja lauluilla ja tutustuttiin teosten rytmikkaan ja harmoniaan rytmisoittimia ja melodialyömäsoittimia käyttämällä.

Mietin ja suunnittelin koko ensimmäisen talven, mihin suuntaan toimintaa tulisi kehittää. Tarkka pianonsoiton ohjaus jäi pois ja pyrin antamaan lisää tilaa musisoinnille ja leikille. Keväällä 2000 sain ajatuksen tavata kerran kaikki lapset yksitellen. Olin kiinnostunut saamaan lisää tietoa siitä, mitä pieni lapsi pystyy soittamaan pianolla kuvionuotteja hyödyntäen. Tuona päivänä tapahtui jotain hyvin merkittävää. Lapset osoittivat, että he haluavat ja osaavat itse keksiä lauluja, sävellyksiä, musiikkitarinoita ja –leikkejä. Tapahtumien etenemiseen liittyy läheisesti kolmi-vuotiaan tytön keksimä Susi-laulu (liite 2) ja sen syntyyn liittyvä tarina, joka on luettavissa artikkelistani (2004, 46). Oli 17.4.2000, joka on tarinasäveltämisen idean syntymäpäivä.

Tarinasäveltämisen idean syntymisen jälkeen muutin kaiken toiminnan perustumaan lasten itsekeksimiin teoksiin. Lapset löysivät itsestään uusia taitoja ja voimavaroja. Annoin lapsille mahdollisuuden luovasti, ilman opettamista ja ohjaamista toteuttaa omia musiikillisia ideoitaan ja näin tuoda esille omia ajatuksiaan, tunteitaan sekä kiinnostuksen kohteitaan. Muuttuneen toiminnan myötä ujut lapset rohkaistuivat ja vauhdikkaat lapset rauhoittuivat mielekkään toiminnan äärellä. Omien teosten tekeminen oli heille mieluisaa ja helppoa, omia ja ystävien teoksia oli mukava soittaa ja leikkiä sekä esittää vanhemmille, sisaruksille ja muille aikuisille ja lapsille. Lasten välinen vuorovaikutus muuttui toisia kuuntelevaksi ja arvostavaksi ja he kykenivät yleensä hyvään yhteistyöhön. Lasten kanssa työskentelevät aikuiset saivat huomata lapsissa uudenlaisia vahvuuksia, mikä auttoi heitä toimimaan yhdessä. Lapsille oli tärkeää tulla kuulluksi, nähdyksi ja hyväksytyksi juuri sellaisena, kuin he ovat omien luovien tuotostensa kautta. Myös lasten vanhemmat saivat kuulla lastensa ääntä uudella tavalla sekä löytää lapsistaan puolia, joita he eivät olisi koskaan osanneet odottaa. Musiikin avulla lapset saivat ilmaistua asioita ja jakaa tunteita ja kokemuksia tavalla, joka olisi muuten voinut olla mahdotonta. He myös oppivat soittamiseen, ilmaisuun, nuotinlukuun ja yhteistyöhön liittyviä taitoja oman työskentelynsä kautta. Tarinasäveltäminen sai päiväkodissa aikaan ilmiöitä, jotka panivat miettimään toiminnan mahdollisuuksia myös kuntoutuksessa ja musiikkiterapiassa.

Tarinasäveltämisen syntyprojektissa käytin nuottien muistiin merkitsemiseen kuvionuottimenetelmää (mm. Hakomäki, 2004; Kaikkonen & Uusitalo 2001, 2002, 2005; Laaksonen 1998; Vikman 2001), joka soveltuu sen tarpeisiin hyvin (liitteet 1 ja 3). Tarinasäveltämisessä ja sadutuksessa (mm. Hakomäki 2004, 2005a; Karlsson 2000, 2003; Riihelä 1989, 1991) on paljon samantapaisia periaatteita ja sadutukseen liittyvistä monista tutkimuksesta olen saanut paljon teoriapohjaa ja luottamusta toimintaa kohtaan, mikä oli erittäin tärkeää varsinkin kehitystyön alkuvaiheissa.

Projekti päiväkodissa kesti kaiken kaikkiaan kolme vuotta ja sinä aikana syntyi yli 100 lasten itse keksimää teosta. Kehityin itse projektin aikana huomaamaan lasten moni-ilmeistä musiikki-ilmaisua ja erilaisia teoksia voi kutsua ainakin lauluiksi, sävelteoksiksi, musiikkitarinoiksi tai musiikkileikeiksi. Kun teosten sävelet merkittiin muistiin kuvionuoteilla, kaikki päiväkodin 3-7-vuotiaat, myös erityistä tukea tarvitsevat lapset, pystyivät itse soittamaan niitä.

Esittelen ensimmäisessä artikkelissa tarinasäveltämisen määrittelyn. Se sisältää neljä kohtaa, jotka kaikki pitää toteutua toiminnassa, jota kutsutaan tarinasäveltämiseksi.

1. Tarinasäveltäminen on mahdollisuus omaan musiikilliseen keksintään

2. Tarinasäveltäminen on vuorovaikutustilanne

3. Tarinasäveltämisessä syntyy muistiinmerkitty teos

4. Tarinasäveltämiseen kuuluu konsertti

Laajemmat määritelmät sekä tarinasäveltämisen sanasto ovat luettavissa artikkelista (2004, 52–54).

Tarinasäveltämisellä on monia mahdollisuuksia tukea lapsen hyvää kasvua. Se on nostanut esiin uudenlaisen tavan antaa lasten äänen kuulua. Toiminnan myötä lapset ovat löytäneet itsestään uusia vahvuuksia, he ovat saaneet toisiltaan – vertaisryhmältään - arvostusta ja aikuiset ovat saaneet niin ikään huomata lapsissa aivan uudenlaisia vahvuuksia ja voimavaroja. Tämä luo uudenlaisia vuorovaikutuskuvioita lasten välille ja sillä voi olla merkittävä vaikutus syrjäinjäämisen tai kiusatuksitulemisen ehkäisyssä. Tarinasäveltäminen vaikuttaa myös aikuisten ja lasten väliseen vuorovaikutukseen. Aikuiset oppivat tuntemaan paremmin lapsia ja heidän ajatuksiaan ja kiinnostuksen

kohteitaan. Tämä mahdollistaa uudenlaista tukea, kannusta ja huomiota lapsille. Lapsilla on mahdollisuus saada kokemus siitä, että he voivat vaikuttaa omaan elämäänsä.

Tarinasäveltämisellä on mahdollisuus olla ennaltaehkäisevää mielenterveystyötä, lasten musiikkiterapian työmuoto sekä keino yhdistää musiikkiterapiaa ja perheterapiaa. Tarinasäveltäminen on myös mahdollisuus lapsille ja erityistä tukea tarvitseville henkilöille luoda omaa kulttuuria, tuottaa sitä omasta aloitteesta. Muistiinmerkityt tarinasävellykset ovat ikään kuin uutta, nuorta kansanmusiikkia. Tarinasäveltämistä voivat tehdä myös lapset ja aikuiset yhdessä, tehdä kulttuuria yhdessä.

3.2 Toinen artikkeli

Pedagogisia näkökulmia tarinasäveltämiseen

Julkaistu Musiikkiterapia-lehden numerossa 2005, 20(1).

Tarinasäveltäminen on herättänyt kiinnostusta soitonopettajien ja musiikkipedagogien piireissä. Musiikin- ja soitonopetuksessa etsitään uusia toimintamuotoja, jotta nykyiset musiikkikasvatuksen tavoitteet toteutuisivat paremmin. Musiikkioppilaitosjärjestelmän kurssitutkintovaatimuksia uudistetaan lisäten käytännön muusikontaitoja lisääviä vapaan säestyksen, kuulonvaraisen musisoinnin ja yhteissoiton opetusta. Elämyksiä, esiintymistäitoa, oppilaiden vaikutusmahdollisuuksia omaan opiskeluunsa ja hyvän musiikkisuhteen syntymistä korostetaan entisestään. Musiikin erityisopetus työntyy esiin opetussuunnitelmien yksilöllistämisen mahdollisuutena sekä lisääntyvänä osaamisena ja kiinnostuksena kehitysvammaisten soitonopetusta kohtaan. Kaiken tämän yhteisenä tavoitteena on saada aikaan paitsi maailmanlaajuisesti arvostettuja ammattilaisia myös elämänmyönteisiä musiikin harrastajia, jotka osaavat itsenäisesti ottaa musiikista iloa ja lohtua elämäänsä. Tarinasäveltäminen on yksi mahdollisuus uudenlaiseen pedagogiikkaan ja myös uusille oppilasryhmille. Esittelen artikkelissa sovellusmahdollisuuksia eri kohderyhmille pedagogisesta näkökulmasta (Hakomäki 2005a).

Tarinasäveltäminen on lapsen omista ajatuksista, tunteista ja kokemuksista lähtevää luovaa, musiikillista, lapsen kokonaiskehitystä tukevaa, motivoivaa ja osallistavaa

toimintaa. Tarinasäveltämisen idea on syntynyt päiväkodissa ja sopii hyvin toimintamuodoksi sinne. Tarinasäveltämisessä saa arvokkaita kuulluksi tulemisen kokemuksia ja onnistumisen elämyksiä. Toiminta on ollut lasten mielestä mielekästä ja he ovat olleet hyvin motivoituneita toimintaan. Vilkkaat ja levottomat lapset ovat pystyneet keskittyneeseen työskentelyyn mielekkään toiminnan äärellä ja arat ja ujut lapset ovat rohkaistuneet kertomaan omia musiikillisia tarinoitaan, kun ne ovat kelvanneet juuri sellaisina, kuin lapsi on ne kertonut. Kaikki lapset, myös erityistä tukea tarvitsevat, ovat pystyneet osallistumaan toimintaan tasavertaisesti omista lähtökohdistaan.

Tarinasäveltämisessä lapset saavat arvostusta toisiltaan – vertaisryhmältään ja se on heille arvokasta. Lapsen omat tunteet ja ajatukset tulevat hyväksytyiksi ja sitä kautta lapsi juuri sellaisena kuin hän on. Tarinasäveltämisessä lapset saavat kokemuksia yhdessä toimimisesta sekä mahdollisuuden harjaannuttaa sosiaalisia taitojaan. Uudenlaisen toiminnan kautta lapset saavat tuotua esiin ajatuksiaan, ominaisuuksiaan ja taitojaan, joille ei päiväkotipäivässä välttämättä ole muuta tilaisuutta tulla esille. Sillä voi olla merkitystä epävarmuuden ja huonon itsetunnon väistymiseen, jotka ovat riskejä kiusatuksi tulemiseen.

Tarinasäveltäminen voi päiväkodissa edesauttaa lasten rohkeaa esiintymistä, parantaa keskittymiskykyä ja vähentää häiriökäyttäytymistä. Toiminnassa myös oppii musiikin peruselementtejä ja lukutaitoa. Lasten itseilmaisu, vuorovaikutustaidot, tunteiden käsittely ja jakaminen ja sosiaaliset taidot saavat toiminnassa harjaantumista. Lapsille omien teosten tekeminen on yleensä helppoa ja toisten lasten teokset hyväksytään sellaisenaan ilman kritiikkiä. Tarinasäveltäminen on lähes jokaiselle lapselle mahdollisuus kehittää itseään kykyjensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti.

Varhaisiän musiikkikasvatuksen tavoitteina on musiikillisten elämysten, valmiuksien ja taitojen saavuttaminen. Ne antavat valmiuksia kehittyä kuuntelemaan ja kokemaan musiikkia sekä ilmaisemaan itseään musiikin keinoin. Nämä kaikki ovat pohjana hyvälle musiikkisuhteelle. Toiminnan keskeisiä periaatteita ovat musiikin kokonaisvaltainen kokeminen, elämyksellisyys ja leikinomaisuus. Elämysten avulla, leikin keinoin harjaannutetaan lapsen musiikillista muistia, musiikin kuunteluvalmiuksia sekä tuetaan

kognitiivista, emotionaalista, motorista ja sosiaalista kehitystään. Tarinasäveltäminen tukee kaikkia musiikin varhaiskasvatuksen osa-alueita.

Tarinasäveltäminen soveltuu myös koulujen musiikin opetukseen - erityisesti ryhmätoimintasovellus, jossa toimitaan sekä suurryhmänä että pienryhmissä. Toiminta sisältää silloin sadutusta, tarinasäveltämistä, liikettä ja tanssia sekä vapaata musisointia. Toimintaan voi myös sisällyttää omaelämäkerrallista työskentelyä, jolloin se tukee ja lisää lasten ja nuorten itseymmärrystä ja vahvistaa valmiuksia toisen ihmisen kohtaamiseen.

Tarinasäveltämiseen on mahdollista osallistua omista erilaisista lähtökohdista käsin ja oppia erilaisia oppimiskeinoja käyttäen hyvin monenlaisia asioita. Oppilaat saavat tilaisuuden perustaa oppimisprosessinsa omaan kokemusmaailmaansa pohjautuen. Tarinasäveltäminen antaa myös uudenlaisia mahdollisuuksia erityistä tukea tarvitsevien soiton- ja musiikinopetukseen. Tarinasäveltämisessä harjaantuu kokonaisuuksien ja sarjojen sekä erilaisuuksien ja samanlaisuuksien hahmottaminen sekä kuullun, nähdyn, tehdyn ja koetun yhdistyminen ja kokonaisvaltainen oppiminen.

Ryhmässä toimittaessa tarinasäveltäminen on sosiaalisen vuorovaikutuksen pienoisenäyttämö, jossa vastavuoroisuus, oman vuoron odottaminen, vastuunkantaminen ja joustavuus ovat koko ajan käytössä. Tarinasäveltäminen ryhmässä on monipuolinen toiminta harjaannuttaa näitä taitoja. Ryhmä ja siinä ilmenevä vuorovaikutus tukee toiminnan jatkuessa jokaisen ryhmän jäsenen kehittymis- ja oppimismahdollisuuksia.

Sosiaalisena toimintana tarinasäveltäminen poistaa erilaisuuden korostumista ja epäonnistumisen kokemuksia. Jokaisella on mahdollisuus saada onnistumisen ja osaamisen kokemuksia vertaisryhmässä ja osallistua toimintaan tasavertaisesti. Tämä edesauttaa hyvän itsetunnon kehittymistä ja ehkäisee kiusatuksi tulemistä.

Luovana toimintana tarinasäveltäminen antaa mahdollisuuden niin erityistä tukea tarvitsevalle oppilaalle kuin hänen opettajalleenkin löytää uusia keinoja oppilaan yksilöllisiin, oppimiseen liittyviin tarpeisiin. Opettaja saa tietoa oppilaan tavasta ymmärtää musiikillisia asioita, psyykkisistä ja fyysisistä taidoista toteuttaa niitä sekä kyvystä hahmottaa itseään, soitinta ja kirjaamisjärjestelmää.

Tarinasäveltäminen mahdollistaa erilaisten persoonallisuuksien luovan ilmaisun hyväksytyllä tavalla. Oma sisäinen ajatus- ja kokemusmaailma voi tulla näkyväksi ja jaetuksi monilla erilaisilla keinoilla. Koska tarinasäveltämisessä ei ole ennalta määrättyjä oikeita ja vain tiettyjä hyväksytyjä tapoja ilmaista itseään, se antaa mahdollisuuden onnistumisen elämyksiin ja hyväksytyksi tulemisen kokemuksiin hyvin erilaisille ihmisille.

Luova toiminta tukee lapsen kokonaispersoonallisuuden kehitystä. Se mahdollistaa oppimistapahtuman elämykselliseksi ja emotionaaliseksi kokemukseksi ja tavoittaa näin myös monenlaisia oppijoita. Luova toiminta antaa kokemuksen oman itsensä hallinnasta ja auttaa tunnistamaan ja nimeämään omia tunteita. Vuorovaikutuksessa toisten kanssa ollessa oppija voi luovan toiminnan avulla oppia itsestään uusia asioita ja se laajentaa psyykkisiä mahdollisuuksia. Toiminta muodostuu myös ruumiinkokemukseksi, joka edesauttaa realistisen minäkäsityksen muodostumista. Tiedon vastaanottaminen tapahtuu usean eri aistin avulla ja antaa näin mahdollisuuden erilaisille oppimistavoille.

Tarinasäveltäminen soveltuu soitonopetuksen keinoksi joko yksinomaan tai osaksi sitä. Oppilaan tekemä teos hyväksytään tarinasäveltämisessä juuri sellaisenaan, sitä ei ohjailta eikä sen ominaisuuksista esitä vaatimuksia tai ehtoja etukäteen. Oppilaan kanssa sen sijaan sovitaan, miten hänen tekemiään teoksia voidaan käyttää opetuksen materiaalina. Hyvin monet teokset ovat kokemuksen mukaan oivia opetusmateriaaliksi ilman mitään lisäyksiä tai muokkauksia. Tarvittaessa ja oppilaan suostumuksella opettaja poimii teoksesta pedagogisen aineksen ja painottaa oppimisen kannalta olennaisia asioita. Sillä, että toimitaan oppilaan itse tuottaman materiaalin parissa, on suuri merkitys oppimismotivaatiolle. Oppilaalle syntyy heti omakohtainen tunnekokemus soittamiseen sekä opiskeltavaan asiaan ja se edistää oppimista. Opiskellessaan soittamista ja musiikkia itse tuottamaansa materiaalia käyttäen, oppilas saa kantavan siemenen hyvälle musiikkisuhteelle.

Tarinasäveltäminen sopii sekä yksilö- että ryhmäopetukseen. Ryhmäopetuksessa nousee esiin joitakin erityismahdollisuuksia oppimisen kannalta. Tarinasäveltäessä oppilailla on mahdollisuus edetä omista lähtökohdistaan käsin ja omien edellytystensä mukaan. Monipuolinen musiikillisen ilmaisun on koko ajan kuitenkin läsnä omien ja toisten tekemien teosten kautta. Teostensa kautta erityisesti vertaisryhmässä kuulluksi

tuleminen on tärkeä kokemus. Opiskeltaessa yhdessä tehden oppilaiden välinen vertailu ja kilpailu minimoituvat ja ylikorostunut jännittäminen jää pois, kun esitetään oman luomisprosessin kautta syntyneitä itselle hyvin tuttuja omia teoksia. Kaiken lisäksi opiskelu ryhmässä on kivaa. Olen esitellyt yhden mallin pianonsoiton ryhmäopetukseen artikkelissani (Hakomäki 2005a, 52–54).

Opettaja-oppilassuhteeseen tarinasäveltäminen tuo uusia mahdollisuuksia. Opettajan osoittama arvostus ja kiinnostus oppilaan tuottamaa materiaalia kohtaan ja sitä kautta oppilasta kohtaan, on luonteva pohja hyvälle opettaja-oppilas suhteelle. Opettaja saa toiminnan myötä paljon tietoa oppilaasta sekä oppijana että ihmisenä. Vastavuoroisessa vuorovaikutuksessa on läsnä keskinäinen kunnioitus ja luottamus. Opettajalta edellytetään myötäelämisen kykyä, aitoa kiinnostusta oppilasta ja hänen mielenliikkeitään sekä oppimismahdollisuuksiaan kohtaan sekä heittäytymistä kaikkitietävän asemasta vuorovaikutukseen, jossa molemmat tai kaikki osapuolet vaikuttavat tapahtumien kulkuun.

Tarinasäveltäminen ei ole säveltämistä kuvionuoteilla eikä säveltämisen tai musiikin teorian opettamista. Tarinasäveltäminen ei ole valmiisiin, annettuihin musiikin muotoihin pohjautuen musiikin lainalaisuuksien opettamista. Oppilaan omaa luovuutta ei rajata taiteihin, tyyliin eikä musiikin teorian sääntöihin. Improvisaatiota ei rajata tiettyyn keston, tiettyyn kohtaan teosta eikä vain annetuilla sävelillä. Kun tarinasäveltämisessä hyväksytään jokaisen tekijän oma musiikillinen ilmaisu sellaisenaan, juuri se tuo toimintaan vahvan motivoivan ja terapeutin elementin. Se antaa myös aivan uudenlaisen mahdollisuuden lasten ja esimerkiksi kehitysvammaisten oman musiikkikulttuurin luomiseen.

Tarinasäveltäminen on työmuotona monialainen. Se sisältää monien eri alojen oppimista edistäviä puolia, ei pelkästään musiikin tai soittamisen. Tarinasäveltäjä saa toimiessaan tukea kokonaisvaltaiseen kasvuun ja kehittymiseen. Tarinasäveltäminen on keino harjaannuttaa kognitiivisia taitoja sekä mahdollisuus oppia tunnistamaan ja nimeämään ajatuksiaan ja tunteitaan. Se on keino tukea vuorovaikutustaitoja ja saada kokemus itsestä suhteessa muihin ja ympäristöön. Tarinasäveltäminen on myös fyysistä toimintaa. Teosten tekeminen ja erityisesti niiden esittäminen on motivoiva tapa harjaannuttaa kehon hallintaa niin hienomotorisesti kuin kokonaisvaltaisestikin. Tarinasäveltämisessä

on mahdollisuus ruumiin kautta kokea ja elää kokonaisvaltaisesti kokemus- ja muistimaailmaan jääviä tapahtumia. Mielekkään ja sallivan toiminnan äärellä tarinasäveltäjä pääsee kokeilemaan mahdollisuuksiaan myös taitojensa ääri rajoilla ja kehittämään niitä.

Tarinasäveltäminen harjaannuttaa silmän ja käden yhteistyötä ja kirjoitetun tekstin seuraamista. Toiminta vahvistaa kuullun ja nähdyn ymmärtämistä. Tarinasäveltäminen harjaannuttaa myös tiedon vastaanottamista ja sen ymmärtämistä.

Tarinasäveltäminen vaikuttaa tunnemaailmaan. Toiminnan avulla tarinasäveltäjät saavat hahmoja ja muotoja omille tunteilleen ja ajatuksilleen. Konkreettiset, moniaistilliset teokset selkiyttävät tekijän kokemuksia. Kun teos vielä tulee jaetuksi toisten kanssa, se antaa mahdollisuuden vuorovaikutukseen musiikin luomassa elämyksiä antavassa mahdollisuuksien maailmassa.

Tarinasäveltämisessä on sosiaalisen vuorovaikutuksen mahdollisuus – se harjaannuttaa yhteistyötaitoja, neuvottelukeinoja, oman vuoron odottamista, sopeutumista ja vastuun kantamista omasta osuudestaan. Toiminnassa on aina mukana vastavuoroinen vuorovaikutus teosten kirjaajan ja kuuntelijan kanssa.

Uusi työtapa vaatii opettajalta ennakkoluulottomuutta, rohkeutta heittäytyä ennalta- arvaamattomaan toimintaan ja innostuneisuutta lasten ja uusien oppilasryhmien kanssa toimimiseen. Opettajan tehtävä on tukea, ohjata ja olla neuvonantajana oppilaalle. Tarinasäveltämisessä jokainen oppilas voi tuntea itsensä hyväksytyksi juuri sellaisena kuin hän on.

4 MUSIIKKITERAPIAN NÄKÖKULMA

Musiikkiterapia on tarkoitushakuista toimintaa, joka on sidoksissa aikaan ja toimintatapoihin. Se perustuu tietoon ja on säädeltyä toimintaa. Musiikkiterapia on järjestelmällinen, suunniteltu ja seurattu tapahtumasarja. Koska musiikkiterapiassa on kysymys ihmisten välisestä vuorovaikutuksesta, toiminta sisältää aina myös yllätyksellisiä ja suunnittelemattomia tapahtumia, mikä on tarkoituksenmukaista. Toiminta on siis myös luovaa. (Bruscia 1998a, 25–28.)

4.1 Neljä musiikillisen kokemisen mahdollisuutta

Musiikkiterapiassa ollaan tekemisissä erilaisten musiikillisten kokemusten kanssa. Terapeutin tärkeimmät työvälineet ovat erilaiset tavat, miten ihminen ryhtyy ja sitoutuu musiikilliseen toimintaan ja on tekemisissä ja kosketuksissa musiikin kanssa. Neljä päämuotoa on:

1. hetken mielijohteesta syntynyt soitto tai laulu, improvisaatio,
2. aiemmin sävelletyn teoksen soittaminen tai laulaminen joko nuoteista tai ulkomuistista,
3. laulun tai sävelmän säveltäminen ja nuotintaminen,
4. äänitetyn teoksen tai elävän musiikin kuunteleminen. (Bruscia 1998a, 29.)

Jokainen näistä sisältää erilaisia aisti- ja liikehermoihin vaikuttavia toimintoja ja jokainen niistä edellyttää erilaisia vastaanottamiseen ja tuottamiseen liittyviä kykyjä. Jokainen herättää erilaisia tunteita ja jokainen saa aikaan erilaisia henkilökohtaisia tapahtumaketjuja. Tämän vuoksi jokaisella erilaisella musiikillisella lähestymiskeinolla on omat vahvuutensa ja käyttömahdollisuutensa. (Bruscia 1998a, 113.)

4.2 Mallin ja menettelytavan määrittelyä

Erilaiset musiikkiterapeuttiset lähestymistavat saavat aikaan erilaisia musiikillisia kokemuksia. Jotta voisimme kuvailla näitä erilaisia tapoja, Kenneth. E. Bruscia selventää teoksessaan *Defining Music Therapy* termistöä, joilla näitä lähestymistapoja kuvaillaan.

- Menettelytapa (a method) on tietynlainen musiikillinen kokeminen, johon asiakas ryhtyy terapeuttisessa tarkoituksessa.
- Eräs tapa (a variation) on tietynlainen tapa, jollaiseksi musiikillinen kokeminen on suunniteltu.
- Käytäntö (a procedure) on se kaikki, mitä terapeutti tekee sitouttaakseen asiakkaan tähän kokemiseen.
- Tekniikka (a technique) on jokin tapa, minkä tahansa käytännön sisällä, mitä terapeutti käyttää antaakseen hahmon tai muodon asiakkaan välittömälle kokemukselle.
- Malli (a model) on järjestelmällinen ja ominaislaatuinen lähestymistapa, joka perustuu tiettyihin periaatteisiin menettelytavaltaan, käytännöltään ja tekniikaltaan. (1998a, 115.)

Musiikkiterapian professori Jaakko Erkkilä on selventänyt käsitteitä suomenkielellä. Hän kutsuu menettelytapaa menetelmäksi ja on yhdistänyt erään tavan ja käytännön käytännön menettelytavaksi (Erkkilä 2003a, 295).

- Menetelmä on useimmiten se musiikillisen kokemuksen muoto, jota terapiassa sovelletaan, (esim. improvisointi tai musiikin kuunteleminen).
- Käytännön menettelytapa tarkoittaa lähinnä sitä, miten terapeutti käyttää menetelmää asiakkaan kanssa.
- Tekniikalla tarkoitetaan käytännön menettelytapaan sisältyvää yksittäistä terapeutin toimintoa (esim. terapeutin yksittäistä musiikillista väliintuloa).
- Malli on kokonainen musiikkiterapeuttinen lähestymistapa sisältäen arvointiperiaatteet, hoitokäytännöt, teoreettiset periaatteet, tavoitteet jne.

4.3 Musiikkiterapian erilaiset toiminnot ja tasot

Musiikkiterapian käytännöt ovat hyvin monipuolisia perustuen erilaisiin hoidollisiin yhteyksiin ja näkökulmiin, terapeutin suuntautumiseen ja kouluttautumiseen sekä asiakkaan tarpeisiin. Bruscia jaottelee näillä perusteilla nämä käytännön alueet kuuteen ryhmään:

1. Oppimiseen (didactic) tavalla tai toisella perustuvat ja tähtäävät toiminnot.
2. Ruumiillisen hyvinvoinnin edistämiseen (medical) tähtäävät toiminnot.

3. Ihmisen sisäisen tasapainon ja sopusoinnun sekä yhteyden ulkoisen todellisuuden kanssa löytymiseen (healing) tähtäävät toiminnot.
4. Elämän merkityksen ja tyydytyksen löytymiseen (psychotherapeutic) tähtäävät toiminnot.
5. Henkilökohtaisen elämänlaadun parantamiseen (recreational) tähtäävät toiminnot.
6. Yhteisölliseen hyvinvointiin (ecological) tähtäävät toiminnot.(1998a, 157–162.)

Jokaisella musiikkiterapian alueella voidaan toimia eri tasoilla. Bruscia mainitsee neljä eri tasoa, jotka kertovat terapeutin väliintulon laajuudesta, syvyydestä ja merkityksellisyydestä sekä muutoksen mahdollisuudesta musiikin ja musiikkiterapian avulla. Avustavalla tasolla (Auxiliary level) liikutaan, kun musiikkia ja sen osa-alueita käytetään apuna hyvinvoinnin edistämiseen. Täydentävästä ja vahvistavasta tasosta (Augmentative Level) voidaan puhua, kun musiikkia tai musiikkiterapiaa käytetään lisäämään jonkin toisen hoitomuodon vaikutuksia tai pyritään myötävaikuttamaan hoidollisten päämäärien saavuttamiseksi asiakkaan kokonaisvaltaisessa hoidossa. Intensiivinen taso (Intensive Level) on kysymyksessä, kun musiikkiterapialla on keskeinen ja itsenäinen osuus asiakkaan hoitopäämäärien saavuttamiseksi ja muutosten aikaansaamiseksi. Musiikkiterapiassa toimitaan ensisijaisella tasolla (Primary Level), kun musiikkiterapialla on korvaamaton ja erityinen osuus vastata asiakkaan terapeuttiin tarpeisiin ja jonka tuloksena saavutetaan kokonaisvaltaista edistymistä asiakkaan tilassa. (1998a 162–163.)

Teoksessa *A Comprehensive Guide to Music Therapy* kaksi viimeksi mainittua tasoa on yhdistetty siten, että ensisijainen taso (Primary Level) sisältää intensiivisen tason (Intensive Level) (Wigram ym. 2002, 115). Suomalaisessa määrittelyssä musiikkiterapia jaotellaan viiteen eri muotoon, joissa liikutaan eri tasoilla. Puhutaan aktivoivasta musiikkiterapiasta, toiminnallisia valmiuksia edistävästä musiikkiterapiasta, tukea antavasta musiikkiterapiasta, itsetuntemusta ja elämänhallintaa kehittävästä musiikkiterapiasta sekä analyttisestä musiikkiterapiasta (Ala-Ruona, Saukko & Tarkki 2004).

4.4 Musiikkiterapian tutkimuksen suuntauksia

Musiikkiterapian tutkimus on Erkkilän mukaan (2003a, 295–297) jaettu neljään päätyyppiin. Hän esittää jaottelun Gfellerin (1995) ja Schmidt-Peters (2000) mukaan ja ne ovat filosofinen, historiallinen, kuvaileva ja kokeellinen musiikkiterapian tutkimus (Erkkilä 2003a, 295).

Esittelen päätyypit Erkkilän mukaan (2003a, 295–297).

1. Filosofisen tutkimuksen keskeisin kysymys on *miksi*.

- Pyritään löytämään totuuksia ja periaatteita analysoimalla ja yhdistelemällä erilaisia ideoita ja teorioita.
- teorian kehittämistä palvelemaan musiikkiterapian käytäntöjä
- musiikkiterapian teorioiden suhteuttamista muiden opinalojen teorian muodostukseen ja päinvastoin
- Kansainvälisesti vähäistä, mutta Suomessa hyvin edustettuna.

2. Historiallinen tutkimus keskittyy selvittämään *mitä on ollut*.

- Järjestelmällistä menneiden käytäntöjen ja ilmiöiden tutkimista ja pyrkimystä ymmärtää niitä suhteutettuna nykyisyyteen.
- Nuoresta alasta ja alan eteenpäin suuntautumisen tarpeesta johtuen yleisesti ottaen vähäistä.

3. Kuvaileva tutkimus pyrkii vastaamaan kysymykseen *mitä*.

- Käyttää systemaattisia menetelmiä havainnoidessaan tutkimuskohteitaan.
- Tavoitteita:
 - kerätä informaatiota meneillään olevista prosesseista
 - jäljittää ja tunnistaa tapahtumia muokkaavia toimintakaavoja tai teemoja
 - jäljittää ja tunnistaa tapahtumille oleellisia toimintakaavoja tai teemoja
- Hyvin yleinen tutkimuksellinen lähestymistapa sekä kansainvälisesti että kansallisesti.
- alalajit soveltuvat monimutkaisten kliinisten prosessien tutkimiseen

4. Kokeellinen tutkimus pyrkii selvittämään tiettyjen tekijöiden, parametrien tai olosuhteiden vaikutusta suhteessa muuttujiin.

- Voi ainoana tutkimusmenetelmänä näyttää täsmällisesti toteen tai vahvistaa syy-seuraussuhteita.
- usein kuitenkin epätarkoituksenmukainen monimutkaisten ilmiöiden tutkimiseen
- vaatii määritellyn ja manipuloidun tutkimusasetelman, jollainen autenttinen terapiatilanne ei ole

Musiikkiterapian tutkimuksella on myös monia lähellä olevia rinnakkaisaloja, joista musiikkitieteen tutkimus on yksi (Erkkilä 2003a, 298–299). Musiikkitieteen alalajeista mm. musiikkipsykologian tutkimus on hyvin lähellä musiikkiterapian tutkimusta. Musiikkipsykologia on keskittynyt kuuteen aihepiiriin, jotka kaikki ovat lähellä tai osa musiikkiterapian tutkimusta: musiikin havaitseminen, musiikillisten taitojen oppiminen ja kehittyminen, esiintymisen tutkimus, musiikin neuropsykologia, musiikin herättämät tunteet ja musiikin sosiaalipsykologia (Eerola 2003, 261). Myös psykoanalyttisen musiikintutkimuksen läheisyys musiikkiterapian tutkimukseen on selvä. Tämän tutkimusalueen suuntaukset voivat kaikki olla osana musiikkiterapian tutkimusta: psykoanalyttiset musiikkianalyysit ja –tulkinnat, elämäkerralliset tutkimukset, oopperan ja sen elementtien ja henkilöhahmojen problematiikan tutkimus, psykoanalyttinen musiikkipsykologia, musiikin terapeuttisten vaikutusten tutkiminen ja musiikkiin liittyvien käsitysten, uskomusten ja tapojen psykoanalyttinen tarkastelu (Välimäki 2003, 303–307).

4.5 Musiikkiterapian mallien esittelystä

Musiikkiterapian malleja, koulukuntia, tekniikoita ja menettelytapoja on lukuisia erilaisia. Määrittelyissä käytettävät ilmaisut saattavat lisäksi aiheuttaa hämmennystä näiden työskentelytapojen esittelyssä. Teoksessa *A Comprehensive Guide to Music Therapy* esitellään viisi kansainvälisesti tunnettua musiikkiterapian mallia seuraavassa muodossa:

1. Historiallinen yleiskatsaus ja yksi tai useampia määritelmiä.
2. Terapiaistunnon muoto, sen osatekijät sekä tyypilliset käytännöt ja tekniikat.
3. Kliiniset sovellukset.

4. Dokumentointi: kirjallisuus, soveltuvin tallentamismuoto, tutkimusesimerkkejä sekä luokittelu jollekin tasolle. (Wigram ym. 2002, 114.)

Mallit, jotka edellä mainitussa teoksessa esitellään ovat: Guided Imagery and Music – The Bonny Method, Analytically Oriented Therapy – The Priestley Model, Creative Music Therapy – The Nordoff-Robbins Model, Free Improvisation Therapy – The Alvin Model sekä Behavioural Music Therapy. (Wigram ym. 2002, 113–136.)

Historiallinen yleiskatsaus kertoo kehittäjän työskentelyolosuhteet ja kehittämistyöhön johtaneet syyt. Tärkeää on kehittäjän asiakaskunta kehittämistyön aikana sekä pohdinnat, joista toiminnan kehittäminen on saanut alkunsa. Mallista esitellään virallinen määritelmä ja tärkein käytäntö. Mallista voidaan esittää myös laajempi määritelmä, jos sellainen on. Kerrotaan myös, kuinka laajalle malli on levinnyt ja kuinka se on muuttunut historian saatossa. Määrittelyosuudessa esitellään ajatuksia terapeuttien koulutuksesta kyseisen mallin käyttämiseen ja hyödyntämiseen sekä pohdiskellaan, mitkä valmiudet ovat heille tärkeitä tässä työssä. Musiikin merkitys ja tehtävä kyseisen mallin kohdalla esitellään myös tässä osuudessa. (Wigram ym. 2002, 115–136.)

Terapiaistunnon muoto –osuudessa kerrotaan käytännön järjestelyistä: esivalmisteluista, soittimista, tilasta sekä istunnon kestosta. Jos toiminta sisältää pelisääntöjä, ne esitellään ja perustellaan. Terapeuttien määrä ja tehtävät sekä asiakkaalta odotettava toiminta esitellään myös ja niin ikään perustellaan. Kerrotaan myös, minkälaista musiikkia käytetään ja miten sekä esitellään toiminnan erilaisia ilmenemismuotoja. Näin saadaan selville tyypilliset käytännöt ja tekniikat. (Wigram ym. 2002, 115–136.)

Kliinisten sovellusten osuudessa kerrotaan, minkälaiden asiakasryhmien kanssa työskentelyyn tämä musiikkiterapian malli soveltuu ja mitkä ovat tarkoitukset erilaiden asiakkaiden kanssa. Kerrotaan myös mahdollisista yksilö- ja ryhmäterapiasovelluksista sekä painotetaan tärkeitä seikkoja toiminnassa ja tarkennetaan toiminnan suuntautumista. (Wigram ym. 2002, 115–136.)

Jokaisesta mallista esitellään kehittäjän kirjoittama kirjallisuus - artikkelit ja kirjat – sekä tuodaan esille, miten ne ovat vaikuttaneet muihin tutkijoihin. Dokumentointi osuudessa esitellään myös mallin alkuperäinen toimintatapa sekä muiden kehittämät sovellukset.

Tässä osassa kerrotaan myös, minkälaisia tutkimuksia ja miten on mallin ympärillä tehty. Näin esitellään myös soveltuvia tallentamismuotoja. Tämän kaiken esittelyn jälkeen mallit luokitellaan Bruscian alun perin määrittelemille musiikkiterapian tasoille. (Wigram ym. 2002, 115–136.)

4.6 Muita näkökulmia

Tarinasäveltäminen on hyvin monimuotoista ja -tasoista itsensä ilmaisemista sekä mahdollistaa monipuolisessa vuorovaikutuksessa olemisen toisten kanssa. Toiminnalla saavuttaa oppimisen, luovan ilmaisun ja terapian tavoitteita ja se on kulttuurin ja moni-ilmeisen olemisen ilmentymä. Siksi tarinasäveltämistä voi lähestyä monesta eri näkökulmasta. Tuon lyhyesti esille muutaman näkökulman, jotka ovat kiehtoneet minua musiikkiterapian näkökulman lisäksi.

4.6.1 Kulttuurin ja sosiaalityön rajapinta

Uudenlaisia taide- ja kulttuurilähtöisiä toimintamalleja on noussut paljon esiin uuden vuosituhannen alkaessa: sadutus (Riihelä 1998; Karlsson 2003), omaelämäkerrallinen työskentely (Sava & Vesänen-Laukkanen toim. 2004), voimauttava valokuva (Savolainen 2005), tarinallisuus lastensuojelutyössä (Barkman 2005), muutamia mainitakseni. Näiden toimintamallien yhteisiä nimittäjiä ovat omakohtaisuus, vastavuoroinen vuorovaikutus, tarinallisuus, luovan ilmaisun mahdollisuus, elämäntarinan koostaminen, hyväksytyksi tuleminen, kuulluksi ja nähdyksi tuleminen, voimaantuminen, kohtaaminen ja jakaminen. Tarinasäveltäminen istuu näiden toimintamallien joukkoon sisältäen samoja toimintaperiaatteita.

Taide ja kulttuuri on nostettu hoitavaksi, elämänlaatua parantavaksi asiaksi jo sinänsä erilaisten kulttuurihankkeiden kautta (Liikanen 2005) ja siitä on tehty tutkimuksia niin Suomessa kuin muuallakin. Taiteen keinoin voi tuoda esiin ja ilmaista asioita, joita ei muilla tavoin osaa, pysty tai halua ilmaista. Taide luo kohtaamisen paikan, jossa jakaminen, yhteinen kokeminen ja välittäminen saavat mahdollisuuden tunteen tasolla. Taiteesta nauttiminen osallistuvana tekijänä tai kokevana osallistujana antavat elämään laatua ja yksinkertaisesti hyvää oloa. Taiteista nauttiva tai sitä itse tuottava yksilö on

aina osa suurempaa kokonaisuutta, yhteisöä. Yhteisöön kuuluminen on tärkeä ehto ihmisen hyvinvoinnille, mikä tällä hetkellä tiedetään jo yleisesti. (esim. Voutilainen 2004).

Myös soitonopetukseen ollaan etsimässä uusia toimintamalleja. Esiin nousee tutkimuksia ja opetusmateriaalia, joissa etsitään tai joka pohjautuu oppilaan omaan elämys- ja kokemusmaailmaan (Tuovila 2003; Jääskeläinen & Kantala 2004), antaa valmiuksia vapaaseen säestykseen ja improvisoimiseen (Tenni & Varpama 2004) tai mahdollistaa soitonopiskelun uudenväliselle kohderyhmälle, esimerkiksi kehitysvammaisille (Kaikkonen & Uusitalo 2005). Musiikillisen itseilmaisun mahdollisuutta ja siinä kehittymisen mahdollisuutta peräänkuulutetaan myös perinteisessä mielessä epämusikaalisille henkilöille (Numminen 2005). Soitonopetuksessa etsitään uudenlaisen ilmaisun mahdollisuuksia ja motivoivia opiskelukeinoja tai liikutaan kuntoutuksen ja oppimisen rajapinnalla.

Tarinasäveltäminen on myös soitonopetuksen keino. Myös erityistä tukea tarvitsevat henkilöt esimerkiksi kehitysvammaiset saavat vapaan musiikillisen ilmaisun avulla ilmaistua itsestään vahvoja puolia (ks. Kontu 2004). Tarinasäveltämisen toimintamalliin kuuluu oleellisesti vahvassa vuorovaikutuksessa oleminen toisten tai toisen henkilön kanssa. Kun tämä vuorovaikutus on olemassa, ei hämmennystä ja epävarmuutta pääse syntymään toisin kuin hallitsemattomassa vapaassa ilmaisussa voidaan joskus pelätä käyvän (Kaikkonen 2005, 83–84). Tarinasäveltämisessä musiikillinen ilmaisu on oman sisäisen tarinan kerrontaa ja omaan elämänsä historiaan liittyvää. Musiikki ei ole ulkokohtaista, käsittämätöntä ja hämmentävää (Uusitalo 2005, 64) vaan tiedostaen tai tiedostamattomasti tuttua ja jo vähintään kerran koettua ja elettyä jo musiikin ensimmäisen kerran tullessa esiin tarinasävellyksen muodossa.

Musiikillinen improvisaatio ja oma keksintä ei ole aina kuitenkaan tuonut vastauksia uudenlaisen opetustavan etsimisen haasteisiin. Jos toiminta on ollut opettaja-lähtöistä ja antanut liian vähän tilaa oppilaasta tuleviin aloitteisiin, on opettaja-tutkija saattanut löytää tilanteen ristiriitaiseksi tai vaikeaksi. (Ylä-Soininmäki 2002, 34; Törmälä 2004, 81). Ylä-Soininmäki katuukin joitakin tekemiään valintoja (2002, 34) ja Törmälä arvelee musiikkikasvatuksen pro gradu – tutkielmassaan lapsilähtöisemmän näkökulman tuovan

helpotusta tähän ongelmaan ja näkee oman tutkimuksensa jatkotutkimusmahdollisuutena tarinasäveltämisen keinoin toteutetun soitonopetushankkeen (2004, 81–82).

4.6.2 Kansanmusiikkia ja musiikkikasvatusta

Tarinasäveltäessään lapset ja uudet ryhmät kuten esimerkiksi kehitysvammaiset henkilöt saavat mahdollisuuden luoda uutta, omaa kulttuuriaan. Sävelteokset, laulut, tarinat ja leikit voivat olla tutunkuuloisia musiikkikulttuurimme pohjautuvia teoksia tai omanlaisiaan ja ainutlaatuisia perustuen tekijöiden omakohtaisiin kokemuksiin sekä mahdollisuuksiin toteuttaa niitä (Fredrikson 1994, 214–227)

Erilaiset lasten tekemät teokset ovat runsas tutkimuskohde kansanmusiikin näkökulmasta. Musiikintutkija ja laulujen kerääjä Armas Otto Väisänen on kerännyt myös lasten omia lauluja ja tutkinut niitä (Koiranen, Leisiö & Saha 2003; Väisänen 1938). Hän mainitsee runouden runsauden lapsilta kerätyissä muistiinpanoissa (1938, 117). Väisänen on tutkinut tarkasti lasten tuottamien melodioiden aiheita ja tehnyt huomioita lasten tavasta toistaa kuulemiaan sävelmiä tai ottaa vaikutteita kuulemastaan musiikista (1938, 122–123) sekä muun kuin musiikillisen vaikutteen - tässä tapauksessa kuvan sekä sosiaalisen kanssakäymisen merkityksestä lauluharrastuksen vilkastumiseen (1938, 123–126). Hän äänitti teoksia parlografin avulla, joka on varhainen äänityslaitte. Laitetta kohtaan tunnettu pelko muuttui ihastukseksi ja jopa laitteen hyväilyksi siitä riemusta, että oma teos oli saatu muistiin (1938, 126–127).

Väisänen pohdiskeli samoja asioita kuin minä tarinasäveltämisen alkutaipaleilla esimerkiksi millä lailla sävelmät toistuvat uudestaan esitettyinä ja mistä syystä (1938, 127). Hän selittää melodian muuttumista sielullisilla ja fysiologisilla syillä (1938, 136), melodian rikastumisen hän olettaa johtuvan ilontunteesta (1938, 139), sävelmän mahdollinen juurtuminen muistiin (1938, 140) tai mieliteko voi vaikuttaa teokseen ja siihen, miten se toistuu (1938, 141). Väisänen on huomannut myös arkipäiväisen havainnon kelpaavan teoksen tekstiksi (1938, 127). Hän on lajitellut lasten sävelmiä huudoiksi, joilla kutsutaan vanhempia ja läheisiä sekä sanomalehtihuudoiksi, jotka ovat saaneet vaikutteita sanomalehtiä myyvien huudoista. Tekstejä hän on jaotellut runoiksi ja mielijohteisiksi teksteiksi (1938, 132–133). Väisänen on aivan samalla tavalla merkinnyt muistiin lasten spontaaneja luovan ilmaisun tuotoksia kuin sadutuksessa ja

tarinasäveltämisessä tehdään (1938, 132–133). Hän toteaa havainneensa lapsen musiikillisen ilmaisun rikkauden niin melodian kuin rytmiiän osalta (1938, 143).

Perinteisen laulunopetuksen laajentamisen tarpeesta monipuolisemmaksi musiikin opettamiseksi kouluissa on tuotu esiin jo puolivuosisataa sitten. On kysely musiikinopetuksen varsinaisen tarkoituksen perään. Musiikki on ymmärretty kasvatukselliseksi mahdollisuudeksi kehittää yksilön persoonallisuutta ja sosiaalista yhteenkuuluvuuden tunnetta. On ymmärretty, että elävä kosketus musiikkiin soittamisen ja laulamisen kautta antaa iloa elämään. Musiikinopetuksen on ymmärretty tarvitsevan elävän kosketuksen musiikki-ilmioon käytännön toiminnan kautta. Näin se edistää myös musiikkikulttuuriamme. (Rautio 1959, 5.) Tarinasäveltämisessä toteutuu kaikki edellä mainitut haasteet. Lisäksi musiikkikasvatuksen tutkimiseen tarinasäveltäminen saattaisi tuoda aivan uudenlaisia näkökulmia (vrt. Fredrikson 2003, 213; Louhivuori 2003, 256–257), koska se antaa lapsille aivan uudenlaisen ilmaisuvälineen ja sitä kautta uusia musiikillisen ilmaisun mahdollisuuksia. Esittelen näitä mahdollisuuksia ja pedagogisia sovellusalueita tarkemmin toisessa artikkelissa (Hakomäki 2005a).

5 TARINASÄVELTÄMISEN MALLIN ESITTELY

5.1 Historiallinen yleiskatsaus ja määritelmä

Tarinasäveltämisen idean syntymiseen johtaneet tapahtumat on esitelty artikkelissa Tarinasäveltäminen – taustaa, määrittelyä ja mahdollisuuksia (Hakomäki 2004). Päiväkodissa, missä tarinasäveltämisen idea syntyi 17.4.2000, tuli tarinasäveltämisen avulla esiin paljon lasten itseilmaisua sekä sosiaalista vuorovaikutusta edistäviä mahdollisuuksia sekä se toimi aikuisten ja lasten välistä vuorovaikutusta tasavertaistavana ja tukevana toimintaa. Niin päiväkodin aikuiset kuin lasten vanhemmatkin löysivät lapsista uusia puolia ja voimavaroja. Myös lapset tutustuivat itseensä paremmin niin omien teostensa kautta kuin vuorovaikutuksessa toisten lasten kanssa. Tarinasäveltäminen antoi monelle puheen ymmärtämisen ja tuottamisen ongelmien kanssa kamppailevalle lapselle keinon ilmaista itseään ja jakaa tunteitaan ja ajatuksiaan. Lapset saivat kielen ja äänensä kuuluville. Tärkeää oli, että toimintaan pystyivät osallistumaan kaikki lapset, myös erityistä tukea tarvitsevat tasavertaisesti. Muutokset joissain lapsissa – hiljaisissa, aroissa ja keskittymättömissä – olivat niin suuria, että rupesin väistämättä miettimään tarinasäveltämisen mahdollisuuksia musiikkiterapian työmuotona.

Ensimmäinen varsinaisesti musiikkiterapeuttinen kokeilu- ja kehittämisprojekti käynnistyi 24.9.2001 Mannerheimin lastensuojeluliiton Lasten ja Nuorten Kuntoutussäätiön Kuntoutus- ja kehittämiskeskus Huvituksessa. Projekti kesti neljä päivää, joiden aikana sopeutumisvalmennuskurssilla olleille perheille tarjottiin mahdollisuus osallistua tarinasäveltämiseen. Perheissä oli lapsi, jolla on aspergerin oireyhtymä. Tarinasäveltämisen mahdollisuus annettiin tämän viikon aikana heidän sisaruksilleen. (Huhtala 2002, 2.)

Kirjassa ”Kumpikaan meistä ei pärjää yksin – sisaruksena perheessä, jossa on vammaisen lapsi” Nina Melamies kirjoittaa ajatuksista ja tunteista, joita sisarus kohtaa. Sisarus kokee iloa, hämmennystä, kateutta, pelkoa, rakkautta, syyllisyyttä, vihaa ja ylpeyttä (2002, 6). Sisarus oppii hyväksymään erilaisuutta, oppii asettumaan toisen asemaan ja vammaisen sisarus on opettavainen elämäkokemus. Mutta kokemukseen

liittyy myös vaikeita asioita. Sisarusta askarruttaa miten muut suhtautuvat sisarukseen ja miten suhtautua sisaruksen mahdolliseen kiusaamiseen. Miten kestää ja käsitellä omia vaikeita tunteita: vihaa, syyllisyyttä, kateutta ja surua. Ja miten elää omaa elämäänsä, eikä olla ylikuolehtivainen sisaruksen tai jopa koko perheen hoivaaja (Melamies 2002, 4–36.)

Neljän päivän aikana tapasin sisaruksia yksin, pienissä ryhmissä tai pareina, vanhempiensa kanssa sekä kaikkia yhdessä suuryhmissä. Tapaamiset päättyi kaikkien yhteinen konsertti. Projektin nimi oli ”Lapsen ääni kuuluville” ja sen tarkoituksena oli antaa sisaruksen äänelle mahdollisuus tulla esiin perheessä, jossa paljon huomiota menee erityistä tukea tarvitsevan lapsen tarpeiden huomioimiseen. (Huhtala 2002, 2.)

Vammaisen lapsen sisarus tuo esille omia ajatuksiaan vanhempien ajan tärkeydestä ja mukavien yhteisten kokemusten merkityksestä myös heille kirjassa ”Kumpikaan meistä ei pärjää yksin – sisaruksena perheessä, jossa on vammaisen lapsi”. Tärkeää on saada kokea uudelleen, selventää ja jakaa tunteitaan ja ajatuksiaan vammaisen lapsen sisaruksena olemisesta niin vertaisryhmän kuin omien vanhempiensakin kanssa (Melamies 2002, 37–40).

Toteutin samaan aikaan Kuntoutus- ja kehittämiskeskus Huvituksessa myös henkilökunnan koulutusta tarinasäveltämisen käyttämiseen perhekeskeisessä kuntoutustyössä. Koulutukseen osallistui kolme työntekijää. Sosionomiksi tuolloin opiskellut ja harjoitteluaan Huvituksessa tehnyt Virpi Huhtala seurasi päättötyötään varten kyseistä viikkoa ja kirjasi viikon tapahtumat lopputyöhönsä nimeltä Tarinasäveltäminen. Pohdinnoissaan hän löytää toiminnan merkityksiksi jakamattoman huomion saamisen yksin tarinasäveltäessään, ryhmässä toimiessa vertaistuen merkityksen ja vanhemmilta saadun huomion sekä yhdessä tekemisen ilon (Huhtala 2002; 20,40).

Ensimmäinen musiikkiterapeuttinen projekti johti musiikkiterapian aloittamiseen tarinasäveltämisen keinoin Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lasten ja Nuorten Kuntoutussäätiön syksyllä 2001 toimintansa aloittaneessa Lapsiperheiden avokuntoutusyksikössä, sittemmin –keskuksessa, Helsingissä vuoden 2002 alusta. Yksikössä toimi moniammatillinen työryhmä – lastenpsykiatri, perheterapeutti,

musiikkiterapeutti, toimintaterapeutti, psykiatrinen sairaanhoitaja, lähihoitaja, erityisopettaja ja lastentarhanopettaja. Henkilökunta on vaihtunut vuosien varrella jonkin verran, mutta moniammatillisuus on säilynyt. Tarinasäveltämisen musiikkipsykoterapian työmuodot ovat muotoutuneet pääosin siellä tekemässäni työssä. Asiakkaikseni ohjautui lapsia ja heidän perheitään, joilla oli traumaattisia kokemuksia: vakavaa sairastamista itsellä tai perheessä tai traumaattinen kuolema perheessä. Musiikkiterapiaa ja perheterapiaa yhdistämällä oli mahdollista saada lapsen ääni kuuluville ja tuoda lapsen ajatukset ja tunteet perheterapiaan. Lasten harvinaisiin sairauksiin erikoistuneella Lasten kuntoutuskodilla olen työskennellyt viisi päivää kestäväillä sopeutumisvalmennuskursseilla. Siellä sekä Kuntoutus- ja kehittämiskeskus Huvituksessa tekemässäni työssä on pääpiirteittäin muotoutunut tarinasäveltämisen musiikkiterapeuttisen kuntoutusjakson malli. Myös molemmat edellä mainitut yksiköt kuuluvat Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lasten ja Nuorten Kuntoutussäätiöön.

Olen koonnut ajatuksia ja huomioita kolmesta ensimmäisestä terapiapalautteesta, joissa olen tehnyt musiikkipsykoterapiaa tarinasäveltämisen keinoin.

Lapsilla oli terapian alussa levottomuutta ja keskittymisvaikeuksia, vaikeasti hallittavia käyttäytymis- ja tarkkaavaisuushäiriöitä tai he olivat hiljaisia, totisia, pidättyväisiä, ahdistuneita tai heidän oma kehityksensä oli surun ja huolen hidastamaa.

Terapioiden tavoitteina oli antaa tila, aika ja paikka löytää musiikista itseilmaisukeino, rohkaista tunteiden ja ajatusten ilmaisuun sekä antaa mahdollisuus jakaa niitä toisten kanssa. Kun tässä oli onnistuttu terapeutin kanssa, oli tavoitteena myönteisen kokemuksen avulla rohkaista ja vahvistaa asiakasta ja koko perhettä jakamaan ja käsittelemään näitä tunteita ja kokemuksia musiikin ja tarinoiden avulla.

Lapset oivalsivat nopeasti, että tarinasävellykset voivat olla juuri sellaisia kuin he haluavat ja työskentelivät innostuneesti ja kiinnostuneesti omien luonteidensa mukaisesti. Yhteistä oli, että he olivat hyvin ylpeitä ja onnellisia omista teoksistaan. Lapset saivat ilmaistua tarinasävellyksissään pelkojaan, toiveitaan ja tunteitaan. Konkreettisten teosten avulla oli helppo huomata ilmaisun laajeneminen, aiheiden toistuminen sekä ilmaisun muuttuminen ja helpottuminen. Teosten merkityssisällön jakaminen konserteissa ensin terapeutin kanssa, myöhemmin koko perheen kanssa, antoi

vuorovaikutukselle selkeän muodon, mikä edesauttoi sen harjaantumista ja laajentumista myös muihin yhteyksiin ja aiheisiin. Lapset saivat tarinasävellyksissä hahmon ja muodon uhkaaville, pelottaville, jäsentymättömille ja ahdistaville tunteille ja ajatuksille. Teoksia voitiin tehdä myös perheen erilaisissa kokoonpanoissa tai perheenjäsenet saattoivat käydä ikään kuin kirjeenvaihtoa tekemillään teoksia ja saivat näin mahdollisuuden jakaa ajatuksiaan ja kokemuksiaan tunteen tasolla tarinasävellysten avulla. Teoksista ja niiden herättämistä ajatuksista keskusteltiin paljon sekä musiikkiterapiassa että perheterapiassa.

Puhtaaksikirjoitetut tarinasävellykset selvensivät lapsille itselleen heidän tunteitaan ja mielensisältöjään ja niiden uudelleensoittaminen ja niistä puhuminen toi sanoja asioiden käsittelyyn. Päivätyjen teosten avulla oli mahdollista käydä vuoropuhelua omien tunteidensa ja ajatustensa kanssa ja ne olivat myös konkreettinen osoitus tehdystä työstä. Tunteita oli mahdollista käsitellä niin musiikin kuin puheenkin avulla. Lapset olivat hyvin tuotteliaita ja teoksia syntyi kahden vuoden terapioiden useita kymmeniä.

Terapioiden lopussa lapsille oli helpompaa sanallisesti ilmaista ajatuksiaan ja toiveitaan sekä puhua tunteistaan ja arkipäivän asioistaan vapautuneemmin. Lasten oleminen oli jäsentyneempää ja tavoitteiden mukaisesti joko rauhallisempaa tai aktiivisempaa. Lapsille vapautui voimavaroja omaan kasvuun ja kehitykseen. Koko perhe sai helpotusta vuorovaikutukseen sekä yhteisiä kokemuksia tunteiden ja ajatusten jakamisesta tarinasäveltämisen konserteissa. Yhteiset konserttitihetket ja yhdessä vanhempien tai sisarusten kanssa tehdyt teokset olivat lapsille hyvin tärkeitä. Teokset, puhtaaksikirjoitetut tarinasävellykset, lapset saivat omikseen terapian päättyessä, joten niihin ja niiden merkityssisältöihin on mahdollista palata myöhemminkin.

Musiikkiterapian professori Jaakko Erkkilä on teoksessa Surevan lapsen kanssa artikkelissaan Musiikkiterapian mahdollisuudet lapsen surussa, esitellyt tarinasäveltämisessä ja tarinasävellyksissä esiin tulevia mahdollisuuksia ja merkityksiä. Tärkeää on lapsen luovan tuotoksen ehdoitta hyväksyminen (2003b, 25), symboliikan keinot (2003b, 27–28) sekä teoksen mahdollisuudet tunteensiirron välineenä ja kohteena (2003b, 28). Tarinasäveltäminen on vuorovaikutuksen ja itseilmaisun mahdollistaja ja mielekästä, mieluisaa ja motivoivaa toimintaa (2003b, 44). Palaamisen mahdollisuus muistiin kirjoitettuihin tarinasävellyksiin antaa mahdollisuuden toiskertaiseen työstöön,

jolloin on mahdollista terapian etenemisen kannalta merkittävän asian esiintuleminen vähitellen (2003b, 45–46). Teosten uudelleen soittamisen ja niihin palaamisen mahdollisuus tekee myös mahdolliseksi teoksiin sisältyvän tai niiden esiin tuoman tiedostamattoman muuttumisen tietoiseksi (2003b, 46).

Olen kirjannut tarinasäveltämisen neljä peruseriaatetta muotoutuneiksi 28.9.2003. Määrittelylle tuli tarve käytännön kentältä. – Mikä on tarinasäveltämistä? Onko kuvionuottien käyttäminen tarinasäveltämistä? Jos joku säveltää jotenkin ja kirjaa sen sitten kuvionuoteilla muistiin, onko se tarinasäveltämistä? Onko valmiiden tahtien täyttäminen kuvionuoteilla tarinasäveltämistä? Ai, mitä se olikaan, kuviosäveltämistä? Jos valmiiseen satuun sävelletään musiikkia, onko se tarinasäveltämistä? Kaikkiin edellä mainittuihin kysymyksiin antaa vastauksen tarinasäveltämisen neljä peruseriaatetta, joiden kaikkien täytyy toteutua, jotta toimintaa voi kutsua tarinasäveltämiseksi.

Tarinasäveltäminen sisältää aina:

- 1. Mahdollisuuden musiikilliseen keksintään**
- 2. Vuorovaikutusta**
- 3. Muistiin kirjatun teoksen**
- 4. Konsertin**

Tarinasäveltäminen on mahdollisuus musiikilliseen keksintään

- tarinasäveltäminen on itselle läheisten asioiden ja tapahtumien musiikillista ilmaisua
- soittimena käytetään pianoa tai kosketinsoitinta
- aikaisempia musiikillisia ennakkotaitoja tai valmiuksia ei tarvita.

Tarinasäveltäminen on vuorovaikutustilanne

- toiminnassa on musiikillisen tarinan kertoja, tarinasäveltäjä sekä tarinasävellyttäjä, joka on kuuntelija ja teoksen muistiin merkitsijä
- teos syntyy ilman opettamista ja ohjaamista ja on hyvä juuri sellaisenaan
- teos merkitään muistiin tekijän hyväksymässä muodossa
- tarinasävellyys voi olla sävelteos, laulu, musiikkitarina tai vaikka musiikkileikki
- toiminta voi olla yksilöllistä tai ryhmätoimintaa

Tarinasäveltämisessä syntyy muistiinmerkitty teos

- tarinasävellys kirjoitetaan puhtaaksi sellaisella merkkijärjestelmällä, että tekijä pystyy sen soittamaan uudestaan
- tällaisia voivat olla:
 - perinteiset nuotit
 - kuvionuotit
 - joku teoksen tekijälle soveltuva tai kehitetty menetelmä
- muistiin merkittyä teosta voi soittaa ja laulaa ja sen sisältämää tarinaa voi kertoa uudestaan kenen kanssa haluaa
- se on myös kuva teokseen sekä sen tekemiseen liittyvistä tapahtumista ja muistoista
- konkreettisen teoksen, tarinasävellyksen, sisältämiin ajatuksiin ja tunnelmiin voidaan palata myöhemminkin ja aina tarvittaessa uudestaan
- tarinasävellys on arvokas kulttuuriin ilmentymänä, pedagogisena materiaalina sekä musiikkiterapian tuotoksena
- teoksen tekijänoikeudet ovat tarinasävellyksen tekijällä

Tarinasäveltämiseen kuuluu konsertti

- konsertti on tarinasävellyksen merkityssisällön jakamista musiikin ja tarinoiden avulla tekijälle tärkeiden henkilöiden kanssa
- tärkeää on kuulluksi tuleminen ja kohtaaminen musiikin luomassa maailmassa
- konsertissa teos esitetään toiminnan kannalta merkitykselliselle yleisölle, esimerkiksi:
 - perheenjäsenille
 - sukulaisille, tuttaville tai ystäville
 - vertaisryhmän jäsenille
 - hoitohenkilökunnalle
- konsertti voidaan pitää
 - kotona tai kylässä
 - päiväkodin juhlissa
 - musiikkioppilaitoksen oppilaskonsertissa
 - ryhmätoiminnassa
 - musiikkiterapiassa
- teoksen voi esittää myös joku muu kuin sen tekijä

Tarinasäveltämistä tai sen sovelluksia käyttää musiikkiterapian työmuotona tietojeni mukaan tällä hetkellä (v.2005) muutamia suomalaisia musiikkiterapeutteja. Verkoston perustaminen on vasta aluillaan, joten tarkkaa tietoa ei vielä ole. Tarinasäveltämisen koulutus ei ole vielä ollut kovin laajaa, mutta on käynnistymässä useammallakin paikkakunnalla lähiaikoina (v. 2006). Tarinasäveltämisen perusteet -koulutukseen tai jatkokoulutukseen on vuoteen 2005 mennessä osallistunut yksi musiikkiterapeutti, yksi psykiatrinen sairaanhoitaja, kolme perhetyöntekijää (koulutukseltaan nuoriso-ohjaaja – perheterapeutti - seikkailuohjaaja, lastentarhanopettaja ja sairaanhoitaja) sekä yhdeksän lasten päivähoitossa työskentelevää henkilöä. Ammattikorkeakoulutasoisen lopputyön tarinasäveltämiseen liittyen ja minuun yhteydessä ollen on tehnyt viisi henkilöä ja yksi pro gradu – opinnäytetyö (omani lisäksi) sekä ainakin kaksi AMK-tasoista lopputyötä on valmisteilla lukuvuonna 2005–2006 (liite 7). Erilaisten seminaarien (myös pohjoismaisten ja kansainvälisten) - musiikkiterapia, musiikkipedagogiikka, sadutus, suru, estetiikka, tarinallisuus - sekä lukuisten oppilaitoksissa pitämieni luentojen kautta tarinasäveltämiseen on tutustunut satoja ihmisiä (liite 5). Tässä vaiheessa on mahdotonta sanoa, kuinka moni heistä käyttää tarinasäveltämistä tai sen keinoja tai sovelluksia työmenetelmänään.

Tarinasäveltämisen käyttämiseen työssään on vuosina 2001–2005 koulutettu ammattilaisia eri aloilta: musiikkiterapia, musiikkileikkikoulu, lastenhoito, päivähoito, psykiatrinen sairaanhoito ja perhekuntoutus. Koulutukset on jaoteltu alkeisiin, perusteisiin ja jatkokurssiin ja koulutus on kestänyt ½ vuodesta kolmeen vuoteen. Tämän jälkeen on työskentelyä ollut mahdollista jatkaa työnohjauksen puitteissa. Koulutukseen osallistumisen edellytyksenä on ollut musiikin harrastuneisuus niin, että pystyy luontevasti ilmaisemaan itseään musiikin avulla ja pystyy vastaanottamaan toisen musiikillista ilmaisua. Välttämätöntä on myös kyetä muistamaan ja kirjaamaan muistiin kuulemansa musiikillinen ilmaisu tarkoituksenmukaisella merkkijärjestelmällä. Kiinnostus lapsilähtöiseen toimintaan ja suuntautuneisuus aikuisen ja lapsen välistä tasavertaista vuorovaikutusta edistävään työskentelyotteeseen on ollut edellytyksenä tarinasäveltämisen peruseriaatteiden sisäistämiseksi. Tarinasäveltämisen koulutuksen kirjallisissa lopputöissään ovat kuntoutus- ja terapiatyötä tekevät ammattilaiset pitäneet erittäin tärkeänä kunnollisen perehtymisen työtapaan. Tärkeänä on nähty kokeneen tarinasävellyttäjän työskentelyn seuraaminen esim. videon kautta, kirjaamisen menetelmän esim. kuvionuottimen menetelmän hyvä ja monipuolinen hallinta sekä oman työskentelytavan

tutkiminen ja kehittäminen videoinnin avulla (Elfving 2003, Kiiveri & Virtanen 2003). Tarinasävellyttäjän tulee perehtyä riittävän hyvin tarinasäveltämisen taustaan ja prosessiin, jotta pystyy tukemaan lasta toiminnan periaatteiden mukaisesti ja varmuuden kasvaessa pystyy löytämään ja kehittämään asiakkaiden tarpeisiin ja omiin työtapoihin soveltuvan tavan käyttää tarinasäveltämistä (Heinonen, 2005).

Tarinasäveltämisen idean syntymisen jälkeen löysin työmenetelmän nimeltä sadutus. Sadutuksen ympärillä toimivasta tutkija- ja kehittäjäverkostosta sekä sadutusmenetelmän eri sovelluksista tehdyistä tutkimuksista, opinnäytetöistä, raporteista, kirjoista ja muusta materiaalista olen saanut paljon teoriapohjaa toiminnalle sekä rohkeutta ja kannustusta jatkaa tarinasäveltämisen kehittämistä (ks. Karlsson 2003). Tarinasäveltämisessä ja sadutuksessa on paljon samantapaisia piirteitä:

- sadutus on vastavuoroinen tapahtuma lapsen ja aikuisen kesken
- sadutus on lasten omaa kulttuuria ja tiedon tuottamista sekä paneutuvaa kuuntelua ja vakavasti ottamista
- sadutus on omien teosten tuottamista sekä ajatusten aktiivista vastaanottamista ja niiden eteenpäin viemistä

(Karlsson 2003, 13.)

Nämä kaikki ajatukset ja toimintaperiaatteet toteutuvat myös tarinasäveltämisessä.

Eräässä kunnassa, jossa sadutusta käytettiin paljon lasten päivähoitossa, toivottiin tarinasäveltämisen koulutusta. Tarinasäveltämisen alkeet ja perusteet lasten varhaiskasvatuksessa -koulutukseen osallistuikin yhdeksän lasten kanssa työskentelevää ammattilaista. Työmuoto haluttiin nimenomaan esikouluikäisten toimintaan mukaan.

Tarinasäveltäminen perustuu musiikilliseen keksintään. Musiikki on ilmaisun väline, kieli, suoja tai silta. Musiikki tuo ilmaisuun tunteen vahvan läsnäolon ja tarinan edetessä on musiikin aikana aikaa sijoittaa omia tunnekokemuksiaan kuultavaan tarinaan. Nimetty musiikillinen tarina ilman sanoja kertoo myös omaa tarinaansa, joka jättää paljon tilaa kuulijalle täyttää teos omilla tunteillaan, kokemuksillaan ja ajatuksillaan. Tarinasävellyksellä luo musiikin avulla kohtaamisen mahdollisuuden – ajan ja paikan tunteille nähdä, kuulla ja ymmärtää toista. Musiikin avulla ihminen voi kohdata tarinasävellyksen herättämän tunnekokemuksen myötä itsensä ja muita ihmisiä ja saada näin kosketuksen toinen toistensa tunteisiin. Myös poissaolevan, esiin tulemattoman

musiikin aikaansaama hiljaisuus on merkittävää. Yleensä pitkän odotuksen, viikkojen jopa kuukausien jälkeen esiin tuleva musiikki, syntyvä tarinasävellys, on hyvin merkittävä. Aika, jolloin tarinasävellys ei ole tullut esiin, on ollut sen työstämistä. Tarinasävellys on muistiin kirjoitettuna teoksena myös kuva, jota katselemalla palautuu mieleen teoksen merkityssisältöön sekä sen tekemiseen liittyviä muistoja ja tunteita. Teos siis kertoo tarinaa myös ilman musiikkia ja erityisesti teoksen nimen ja mahdollisten laulun tai kertomuksen sanojen kautta. Tarinasävellyksen voi näin kuulla omassa mielessään myös ilman musiikkia.

5.2 Terapiaistunnon muoto, sen osatekijät sekä tyypilliset käytännöt ja tekniikat

5.2.1 Esivalmistelut

Tarinasäveltämiseen tarvitaan soitin: piano tai sähköinen kosketinsoitin. Pianosta on helppo saada aikaan ääniä ja akustisena soittimena sen ääni on miellyttävä. Kevyt, helposti liikuteltava ja edullinen sähköpiano sopii myös mainiosti tarinasäveltämiseen. Sen voi ottaa mukaan paikkoihin, joissa ei ole pianoa, sitä voi soittaa vähälläkin voimalla ja sen voi sijoittaa tarinasäveltäjälle sopivaksi erilaisiin asentoihin.

Kosketinsoitin on luonteva soitin tarinasäveltämiseen, koska äänen aikaansaaminen on sillä helppoa. Sävelet ovat ikään kuin valmiina, ne täytyy vain ottaa soittimesta. Kosketinsoittimesta saa äänen yhdellä kädellä, yhdellä sormella, vaikkapa varpaalla tai jollain apuvälineellä. Myös muita soittimia voidaan käyttää. Erilaiset laattasoittimet soveltuvat hyvin tarinasäveltämisen tarpeisiin terapiatyössä samoin myös erilaiset rummut. Muistiin merkitsemiseen pitää muistaa aina löytää soveltuvin keino soittimesta riippuen. Kun tarinasävellys on saatu valmiiksi, voidaan teosta soittaa halutessa myös muilla käytettävissä olevilla soittimilla, jos se on tarpeen. Mielestäni eri soittimilla tulee kuitenkin usein sama asia vain vähän eri tavalla esille, mikä joskus on tarpeen ja joskus taas turhaa.

Kun toimitaan lasten kanssa, on turvallisuuteen myös kiinnitettävä huomiota. Esimerkiksi pianon kansi on raskas ja vaarallinen ja pitää muistaa huolehtia, että se ei

pääse putoamaan kenenkään sormille. Sähköpiano on taas usein kiikkerä, ei kestä nojailamista ja voi pudota helposti telineeltään. Asia pitää siis järjestää parhaalla mahdollisella tavalla. Myös sähkön kanssa pitää noudattaa tarvittavaa varovaisuutta.

Tuoli tai tuolit, joissa lapset istuvat pitää valita huolella. Tuolien pitää olla riittävän korkeita, jotta lapset pystyvät toimimaan helposti. Pianotuolit ovat usein herkkiä keikkumaan ja kaatumaan, joten muutkin tuolit ja penkit kelpaavat mainiosti. Jos soittimen ääressä on kerrallaan isompi ryhmä tai perhe, on tuolit valittava niin, että kaikki ylettyvät soittamaan. Soittimia ja tuoleja voi järjestellä sairaille, vammaisille ja erityistä tukea tarvitseville henkilöille yksilöllisten tarpeiden mukaan. Kaikenlaisia apuvälineitä voi käyttää tarvittaessa.

Tilalta, jossa toimitaan, vaaditaan riittävä suoja muita äänivirikkeitä, kuin omaa tai yhteistä musisointia kohtaan ja riittävä rauha keskittymiseen.

Teosten muistiin kirjaamiseen tarvitaan muistiinpanovälineet. Terapiatyössä on asiakkaan ja terapeutin välinen vuorovaikutus ensiarvoisen tärkeää ja sen merkitys tulee esille tavassa, jolla teosta merkitään muistiin. Terapiatyöhön soveltuvin muoto on mielestäni samanaikainen teoksen muistiin kirjaaminen, jolloin musiikillisesta ilmaisusta ja sen kirjaamisesta muodostuu asiakkaan ja terapeutin välinen vuoropuhelu. Molemmat pitävät huolen omasta osuudestaan ja ilman toista ei toisenkaan osuus voi toteutua. Apuvälineinä voidaan käyttää esimerkiksi kuvionuotteja käytettäessä värillisiä esineitä tai pahveja, mutta kirjaajan, tarinasävellyttäjän, tehtävä on aktiivisessa vuorovaikutuksessa kuunnella tarkasti tarinasäveltäjän musiikillista ilmaisua ja tallentaa se. Teokset kirjataan muistiin saman tien, jotta ne voidaan soittaa ja tarkistaa heti. Näin esim. videointi ei ole ensisijainen tallentamismuoto eikä teoksen muistiin merkitsemiseen riitä, että asiakas on sijoittanut esim. erilaisia kuvionuottien muotoisia ja värisiä magneetteja magneettitaululle. Tarinasävellyttäjän aktiivinen mukanaolo luomishetkessä ja teoksen arvostuksen osoittaminen sen puhtaaksi kirjoittamisessa ovat tärkeitä puolia asiakkaan ja terapeutin vuorovaikutuksessa.

Tarinasävellyksen muistiin kirjaamiseen tarvitaan valkoista paperia ilman ruutuja, jos käytetään kuvionuotteja ja nuottiviivastoja, jos käytetään perinteisiä nuotteja sekä kyniä muistiinmerkitsemistä varten. Itse olen mieltynyt puuvärikyniin kuvionuotteja

käyttäessäni. Tarvittavat värit ovat: punainen, ruskea, harmaa (lyijykynä on sopiva), (vaalean) sininen, musta, keltainen ja (vaalean) vihreä kynä.

Nuottien kirjaaminen edellyttää paitsi sopivia välineitä myös niiden sujuvaa käyttöä. Muistiin merkitsemisessä nopeus on valttia, joten liian monimutkaisia välineitä ei kannata käyttää. Jokaisen tarinasävellyttäjän on löydettävä oma tapansa saada teokset muistiin ja keksittävä tarvitsemansa apuvälineet.

Terapiaistunnon pituus vaihtelee riippuen siitä, onko kysymys yksilötapaamisesta, perhetapaamisesta vai ryhmätapaamisesta. Esittelen erilaisten istuntojen yksityiskohtia tarkemmin jokaisen kliinisen sovelluksen kohdalla erikseen.

5.2.2 Tarinasäveltämisen kulku

Tarinasävellyttäjältä edellytetään aitoa halua ja kykyä kuunnella tarinasäveltäjän musiikillista tarinaa avoimin mielin ilman ennakoasenteita sekä halua ja kykyä hyväksyä teos juuri sellaisena kuin se ilmaantuu. Jokainen teos on hyvä ja arvokas ja saa syntyä ilman opettamista ja ohjaamista.

Tarinasäveltämisen tavoitteena ei ole saada aikaan perinteisessä mielessä hyvänkuuloisia sävellyksiä tai käyttökelpoisia musiikkisatuja. Toiminnan tarkoituksena on antaa tarinasäveltäjälle mahdollisuus ilmaista itseään tavalla, jolla saa julki jotain ainutlaatuista itsestään. Tarinasäveltäminen sopii monenlaiseen yhteyteen ja lapset ja muut tarinasäveltäjät ovat jokainen erilaisia yksilöllisiä ihmisiä. He voivat olla innokkaita tai pelokkaita, ujoja tai vilkkaita tai heillä voi olla joku toimintaan vaikuttava erityisen tuen tarve. Yhteys, jossa toimitaan, viitoittaa omalta osaltaan liikkeelle lähtemistä. Tärkeintä on saada tekijä ymmärtämään tarinasäveltämisen perusidea: mahdollisuus omaan musiikilliseen ilmaisuun ilman opettamista, ohjaamista ja arvostelemista.

Tarinasäveltämistilanne alkaa kuuntelemalla tarinasäveltäjää. Toiminnan liikkeellelähtöön voi riittää yksinkertainen kehoitus: kerro jotain tai soita jotain.

Tarinasäveltäjä alkaa usein kertoa omista asioistaan, jolloin hänen annetaan kertoa vapaasti omaa tarinaansa. Sitä kuunnellaan aidosti, herkästi ja ohjailematta. Joskus taas tekijän on helpompi ja luontevampi soittaa tarinansa. Sanat voivat tulla myöhemmin tai voi olla, että teos ei tarvitse sanoja ollenkaan. Pianon ääressä voidaan istua pianonkansi suljettuna tai jossain muualla tai voidaan heti aloittaa soittamisen. Tarinasäveltäjän saa kertoa tai soittaa mistä hän haluaa. Kuulluksi tulemisen kokemus on olennainen osa tarinasäveltämistä.

Tarinasävellyksen ideat voivat löytyä tarinoinnista tai teos voi lähteä liikkeelle laulusta, pianon äänistä, kuvionuottien väreistä, ympärillä olevista asioista tai ryhmässä toisten aloittamista aiheista. Jos tarinasäveltäjä on hämillään tai ei tiedä, mistä kertoisi, häntä voi auttaa kehottamalla kertomaan tai soittamaan ihan mitä hän haluaa. Voidaan myös jutella, mutta ei pidä tarjota omia ideoitaan vaan rohkaista tekijää kertomaan, soittamaan tai laulamaan omassa mielessään olevista asioista. Myös käytössä olevaan soittimeen voi tarvittaessa tutustua tarkemmin.

Tarinasävellyks voi syntyä monella eri tavalla. Se voi lähteä liikkeelle sävel kerrallaan, soitetusta tai laulettusta pienestä melodiasta, omasta tai yhteisestä tarinasta tai jostain tärkeästä tapahtumasta tai tunnetilasta joka on lähialta tai kaukaisemmasta muistosta. Terapiatyöskentelyssä prosessin edetessä aikaisemmat teokset vaikuttavat tuleviin teoksiin tavalla tai toisella. Teokset rupeavat käymään vuoropuhelua keskenään sekä tarinasäveltäjän kanssa.

Tarinasävellyttäjän on muistettava tutkiskella ja kehittää omaa tapaansa olla vuorovaikutuksessa tarinasäveltäjien kanssa, jotta hän kykenee tunnistamaan ja vastaanottamaan hyvin moni-ilmeisiä ja monimuotoisia musiikillisia ilmaisuja avoimin mielin. Tarinasäveltäjän tarinaa kuunnellessaan tarkkaavainen kuuntelija voi tarvittaessa esittää tarkentavia kysymyksiä, mutta ne eivät saa olla johdattelevia tai kertomuksen tapahtumia arvostelevia oli sitten kysymys sanallisesta tai musiikillisesta tarinasta. Pitää olla tietoinen siitä, että omilla kysymyksillään ja neuvoillaan ja niiden toistoilla vaikuttaa erittäin helposti teokseen niin, että saa siitä mieleisensä. Johdattelevat kysymykset, kuten ” Eikö tämä vielä jatkuisi?”, ”No, nyt tämä on varmaan valmis?”, ” Kokeile vielä jostain toisesta kohdasta pianoa.” saavat tarinasäveltäjän tekemään teoksesta tarinasävellyttäjän toiveiden mukaisen, mikä ei ole toiminnan tarkoitus. Myös

ilmeillään, eleillään, asennoillaan, äänenpainoillaan ja ylipäätään koko kehollaan viestii, miten suhtautuu toimintaan ja syntyvään teokseen. Tarinasävellyttäjän pitää kehittää omaa kokonaisvaltaista työskentelytapaansa toiminnan tavoitteita ja periaatteita vastaavaksi kouluttautumisen ja työnohjauksen avulla.

Tarinasävellystä kirjataan muistiin sitä mukaa, kuin teos syntyy. Kirjaaminen tehdään niin, että tekijä voi seurata sen edistymistä. Teosta näytetään koko ajan tai aina välillä, jotta tekijä voi nähdä, kuinka se edistyy. Teosta myös soitetaan aina välillä sen edetessä. Sitä voi soittaa tekijä, tarinasäveltäjä tai kirjaaja, tarinasävellyttäjällä. Teoksen soittaminen aina välillä rajaa sen pituutta luonnollisella tavalla – tekijän pitää itse jaksaa soittaa ja hahmottaa teoksensa kokonaisuutena.

Teoksen käsin muistiin merkitseminen asettaa joitakin rajoituksia teoksen syntymisen etenemisvauhdille ja pienten yksityiskohtien kirjaamiselle. Jos teos etenee kovin vauhdikkaasti, voi tarinasäveltäjää pyytää välillä odottamaan, että ehtii kirjata siihenastiset sävelet muistiin. Pitää kuunnella herkkävireisesti, milloin voi pyytää lisää aikaa, jotta ei katkaise merkittävää ilmaisu- ja innostuksen hetkeä. Jos teoksessa on niin paljon säveliä, että niiden jokaisen merkitseminen on käytetyn merkkijärjestelmän keinoin mahdotonta, hankalaa tai epätarkoituksenmukaista, voi neuvotella tekijän kanssa, miten hän haluaisi sävelet merkittävän muistiin. Tällöin muistiinmerkitty teos on ikään kuin hahmo alkuperäisestä teoksesta ja on jokaisessa esitystilanteessa hieman erilainen. Muutenkin yhdellä isolla värikkäällä tietynmuotoisella joko kuvionuotilla tai tekijän itsensä keksimällä kuvalla voi olla paljon enemmän merkityssisältöä, kuin perinteisellä pienellä mustavalkoisella nuotilla. On tärkeää muistaa epäselvissä tilanteissa kysyä teoksen tekijältä, miten sävellys menikään ja kuinka se merkitään muistiin.

Jotkut tekijät muistavat sanat ja sävelet hyvinkin tarkasti. Silloin on tärkeää kirjata ne juuri tekijän haluamalla tavalla ja antaa hänen vaikka itse piirtää sävelten pituuksia tai muita erikoishuomioita niihin. Toisille tarinasäveltäjille ja toisissa teoksissa ei ole niin väliä jokaisesta yksityiskohdasta ja silloin teoksen yksityiskohdat merkitään muistiin tarkoituksenmukaisella tavalla ja tarkkuudella.

Teokset kirjataan muistiin saman tien niin, että ne voidaan soittaa ja tarkistaa heti. Sen jälkeen teos kirjoitetaan puhtaaksi tavalla, joka tarinasävellyttäjällä on käytössään.

Musiikin maailma on yleensä kiehtovaa ja monet keksivät mielellään omia sävelteoksia sekä kertovat tarinoitansa ja asioitansa innokkaasti. Tarinasävellyttäjän tehtävä on silloin vain tarkasti ja tarkkaavaisesti kuunnella teosta ja merkitä sitä muistiin. Joskus tarinasäveltäminen tai ylipäättään musisoiminen ei toteudukaan musiikkiterapiassa. Silloin pitää vain antaa aikaa, jota tarinasäveltäjä siihen tarvitsee. Aikaa voi kulua viikkoja, jopa kuukausia ja tarinasäveltäjä voi tarvita jotain toisenlaista toimintaa siksi ajaksi. Tarinasävellykset ovat hyvin henkilökohtaisia luovan ilmaisun teoksia ja jotkut voivat tarvita juuri ajan tai jonkun muunlaisen toiminnan avulla lisää rohkaisua niin rohkeaan ja avoimeen ilmaisuun.

Toiminta voi pohjautua myös edellisen kerran tai kertojen tuotokseen. Tekijän tulee kuitenkin aina olla tietoinen toiminnan tavoitteista ja yhteisestä sopimuksesta teoksia voidaan käyttää tavoitteiden saavuttamiseksi. Tärkeää on, että tarinasäveltäjä saa aluksi tehdä teoksensa ilman ennakkoehtoja ja se hyväksytään juuri sellaisenaan. Kun teoksia on paljon, niistä nousee itsestään esiin monia asioita. Toiset teokset ovat tekijälle tärkeämpiä kuin toiset ja teoksissa voi toistua jokin teema. Tarinasävellyttäjä voi myös poimia hänen mielestään toiminnan kannalta merkityksellisiä teoksia ja toimintaa voidaan tavoitteiden mukaisesti jatkaa niiden kanssa.

Yleensä tarinasävellyksiin tulee itsestään selkeä muoto. Tarinasävellysten tekeminen tuntuu olevan erityisesti lapsille hyvin luonteva tapa ilmaista itseään. Riippumatta siitä, onko teos laulu, tarina, sävellys tai leikki, siinä on usein selkeä aloitus, keskikohta ja lopetus. Joskus kuitenkin käy niin, että teos ei ota loppuakseen ollenkaan. Silloin toiminta pitää suhteuttaa käytettävissä olevaan aikaan ja joissakin tapauksissa joutuu miettimään, olisiko toimintaa syytä rajata jonkin syyn takia? Tällaisia syitä voivat olla esim. tarinasäveltäjän erityisen tuen tarve tai ryhmässä toimittaessa ryhmän jäsenten epäsuhtainen osallistuminen teoksen tekemiseen.

Teos kirjoitetaan heti tarkistettavaan kuntoon, jotta tekijä voi tarvittaessa muuttaa tai korjata sitä. Teos on kirjattu sellaisella merkkijärjestelmällä, että tekijä voi soittaa sen itse. Sen voi soittaa myös koko ryhmä tai joku sen jäsen. Tarinasävellyttäjä voi myös

soittaa teoksen ja tarvittaessa laulaa tai lukea sen. Teoksen esittäminen tarkistusta varten on jo tärkeä vuorovaikutustapahtuma. Musiikillinen ilmaisu saa ensimmäiset kuulijansa ja heidän huomionsa ja arvostuksensa. Muistiinmerkitty, vielä puhtaaksikirjoittamaton teos on myös jo arvokas henkilökohtaisen luovan ilmaisun tuotos, joten sitä pitää kohdella sen mukaisesti. Puhtaaksikirjoittamattomia teoksia ei esimerkiksi jätetä lojumaan pitkin pöytiä ja nurkkia tilassa, jossa ne on tehty. Tarkistuksen jälkeen teos kirjoitetaan puhtaaksi ja luovutetaan tekijälle. Teoksen tekijänoikeudet ovat aivan kuin sadutuksessa sen tekijällä.

Puhtaaksi kirjoitetut teokset säilytetään tekijän omassa kansiossa. Siitä muodostuu ikään kuin oma henkilökohtainen lelu, jolla voi leikkiä aina tarvittaessa. Kansiota voi tarvittaessa soittaa sitä teosta, mikä on tarpeen tai teokset voivat odottaa kansiossa mahdollista myöhempää työstöä varten. Teoksia voidaan soittaa siis yksi kerrallaan tai tarvittaessa voidaan käydä kaikki teokset läpi. Kansiota muodostuu terapiapäiväkirja, joka on selkeä osoitus tehdystä työstä.

Tarinasäveltämisen konsertti on kohtaamisen ja jakamisen näyttämö. Tilaisuus järjestetään tarinasävellyksen tekijälle tärkeille ja toiminnan kannalta tarkoituksenmukaisille henkilöille. Tilaisuuden tärkeitä arvoja ovat jakamattoman huomion saaminen, taiteista nauttiminen, kuulluksi tuleminen, teoksen merkityssisällön jakaminen ja musiikissa kohtaaminen. Musiikkiesityksen jälkeen tilaisuus voi jatkua keskustellen, leikkien, piirtäen tai uusia sävellyksiä tehden, jos on tarvetta jollakin edellä mainitulla tavalla varmistaa tai lisätä teoksen merkityssisällön ja tekijän ymmärtämistä. Oman teoksen esittäminen antaa sekä vapauksia että mahdollisuuksia. Teosta esittäessä ei tarvitse jännittää perinteisiä ”väärää ääniä”, koska teos on ainutkertainen ja voi vielä esiintymistilanteessa muokkautua juuri sellaiseksi kuin muokkautuu. Oman teoksen esittäminen ja kuulijoiden huomion saaminen omalle äänelleen on usein itsearvostusta kohottava kokemus. Teosta esittäessä voi itsestään tuoda esiin puolia, joita ei muilla keinoin saa kuuluvaksi, näkyväksi ja jaetuksi. Oman tarinasävellyksen esittäminen antaa myös myönteisiä esiintymiskokemuksia muita elämässä vastaan tulevia esiintymistilanteita varten.

Kun tilaisuudesta käytetään konsertin nimitystä, se luo tiettyjä arvovarauksia tilaisuutta kohtaan. Se rinnastetaan helposti perinteiseen konserttiin, jossa on tiettyjä

käyttäytymisperinteitä. Siitä kannattaa poimia hyvät puolet mukaan toimintaansa. Konsertti edellyttää rauhallista tilaa, jossa teos/teokset voidaan esittää ilman keskeytymistä tai muuta häirintää. Kuulijat virittäytyvät tunnelmaan ja odottavat keskittyneinä ainutlaatuisen teoksen usein ensiesitystä varsinkin, jos se esitetään isommalle joukolle. Esiintyjille voi tuoda turvallisuutta ja varmuutta tilanteeseen, jos etukäteen on sovittu, miten tilaisuudessa toimitaan. Tilaisuuden ja esiintyjien luonteeseen sopivasti voidaan sopia tilankäyttöön sekä teoksen esittelyyn, esitystapaan ja suosionosoitusten vastaanottamiseen liittyvistä seikoista.

Konsertissa tiivistyy onnistumisen ja osaamisen elämys, kuulluksi ja nähdyksi tuleminen, hyväksytyksi tuleminen omana itsenään, kohtaaminen ja jakaminen.

5.3 Kliiniset sovellukset

Olen ehtinyt käyttää, kokeilla ja kehittää tarinasäveltämistä musiikkiterapian työmuotona neljän vuoden aikana monenlaisissa yhteyksissä. Terapiaprosessin kesto ja intensiivisyys ovat vaikuttaneet toiminnan tasoon sekä soveltuvuuteen eri kohderyhmille. Kahdessa ensimmäisessä sovelluksessa esittelen tarinasäveltämistä nimenomaan musiikkiterapian lähestymiskeinona. Olen käyttänyt tarinasäveltämistä myös soitonopetuksen ja luovan ilmaisun keinona, jolloin on noussut esiin taiteen terveyttä ja hyvinvointia edistävä vaikutus. Kolmas sovellus esittelee tarinasäveltämistä itsenäisenä musiikillisena toimintamuotona.

5.3.1 Musiikkiterapeuttinen kuntoutusjakso

Tarinasäveltämisen ensimmäinen musiikkiterapeuttinen kokeilu toteutettiin viisi päivää kestäväällä sopeutumisvalmennuskurssilla. Päivien aikana tapasin asiakkaita erilaisissa kokoonpanoissa: yksin, pienryhmässä, suuressa vertaisryhmässä, vanhempiensa kanssa sekä kaikki yhdessä prosessin päättyessä konsertissa. (Huhtala 2002, 20–22.) Tämän olin havainnut antoisaksi jo tarinasäveltämisen kehittymisen alkuvaiheissa. Tapaamisia olisi hyvä olla vähintään kolme kuntoutusjakson aikana, jotta prosessi ehtisi syntyä (liite 8). Tämän tyyppinen työskentely soveltuu erinomaisesti nimenomaan noin viikon mittaisille kursseille esim. sopeutumisvalmennuskursseille tai laituskuntoutusjaksolle. Toiminta voi

toteutua vertaisryhmän tai perheen merkitystä korostaen kuntoutustavoitteiden mukaisesti. Myös molemmat edellä mainitut merkitykset voivat olla esillä. Toiminta sopii myös sisarusryhmille perheisiin, joissa on erityistä tukea tarvitseva, vammainen tai sairas lapsi. Tarinasäveltäminen sopii erityisesti vuorovaikutuksen, kommunikaation ja itseilmaisun tukemiseen. Syinä näihin voivat olla vamman tai sairauden lisäksi psyykkiset syyt, keskittymisvaikeudet sekä puheentuottamisen ja ymmärtämisen vaikeudet.

Lasten ja sisarusten ryhmät voivat toimia erikseen tai yhdessä ja vanhempien työskentely tarinasäveltämisen keinoin voidaan ottaa mukaan kuntoutustavoitteiden mukaisesti. Yleensä tämääntyypisessä kuntoutuksessa on mukana myös muuta kuntouttavaa toimintaa, jolloin tarinasäveltäminen voidaan toteuttaa tiiviissä yhteistyössä muun hoitohenkilökunnan kanssa yhteisten päämäärien tukemiseksi tai se voi tuoda aivan uuden mahdollisuuden ilmaista ja tuoda esiin asioita ja tunteita, joille ei muilla keinoilla ole tilaa kuntoutusjaksolla.

Tarinasävellysyksy syntyy yleensä aika helposti ja nopeasti. Ryhmässä toimiessa teoksen valmistumiseen menee noin 20 minuuttia. Kuntoutusjaksolla, jossa tavataan useampana päivänä peräkkäin tai useasti saman viikon aikana, tarinasävellyksen tekemiseen kannattaa varata aikaa 20–30 minuuttia riippuen lasten tai nuorten iästä. Nuoremmille lapsille riittää lyhyempi aika.

Ennen kuntoutusjakson lopussa olevaa konserttia on hyvä käydä läpi kyseistä tilannetta. Monille tuo turvallisuuden tunnetta ja poistaa turhaa jännitystä, kun he tietävät, miten konsertissa käyttäytyään – milloin ja miten mennään esittämään oma teos ja miten otetaan suosionosoitukset vastaan. Tällainen kenraaliharjoitus on usein hyvä pitää koko ryhmälle yhtä aikaa. Silloin on tärkeää käydä läpi selkeästi ja konkreettisesti kokeillen soittimen luokse meneminen sekä kumartaminen tai niaaminen. Tilaisuus on oiva mahdollisuus yhteishengen luomiseen ja vertaisryhmän tuen hyödyntämiseen.

Itse konserttitilanne voi olla kestoaltaan noin puoli tuntia. Esiintyjille annetaan kaikki se apu ja tuki, mitä he tilanteessa tarvitsevat: autetaan tarvittaessa soittimen luo ja asetellaan kaikki tarvittava sopivalle etäisyydelle, avustetaan nuottien lukemisessa ja seuraamisessa ja mahdollisen hämmennyksen keskellä autetaan selviämään tilanteesta.

Konsertin tarkoitus on tuoda onnistumisen ja osaamisen kokemuksia ja omaa teosta esittäessä ei ole väärin äänien pelkoa, koska teos voi muokkautua vielä esitystilanteessa. Tämä asenne on välttämätön toiminnan ohjaajalle, jotta tilanteesta jää myönteinen kokemus esiintyjille. Tarinasäveltämisen periaatteiden mukaisesti tekijöille luovutetaan puhtaaksi kirjoitetut teokset. Luonteva hetki tälle on esityksen jälkeen, jolloin tarinasävellys on ikään kuin todistus tehdystä työstä.

Tarinasäveltämisen mahdollisuuksia lyhytkestoisilla ryhmäkuntoutusjaksoilla ovat:

- uusien taitojen löytyminen
- uusien ilmaisumahdollisuuksien löytyminen
- uudenlaisen vuorovaikutuksen mahdollisuus niin perheen sisällä kuin vertaisryhmässäkin
- itseilmaisun tukeminen
- tasavertaisen osallistumisen mahdollisuus huolimatta erityisen tuen tarpeesta
- sosiaalisten taitojen harjaantuminen
- onnistumisen ja osaamisen kokemukset
- kuulluksi ja nähdyksi tuleminen perheessä tai vertaisryhmässä
- vertaisryhmän tuen mahdollisuus
- valmis puhtaaksi kirjoitettu tarinasävellys on konkreettinen osoitus tehdystä työstä

Tarinasäveltäminen soveltuu myös nuorten kuntoutuksen tueksi kaikilla edellä mainituilla alueilla yhteistyössä muun tukiverkoston sekä hoitavan työryhmän kanssa ja sitä voi käyttää ennaltaehkäisevässä kuntoutuksessa sekä lasten että nuorten kanssa. Saavutettujen tulosten pysyvyyden turvaamiseksi tällaisessa kuntoutuksessa olisi suotavaa, jos tarinasäveltämisen keinoin toteutettu kuntoutusjakso voisi toistua esimerkiksi kolme kertaa kokonaiskuntoutuksen aikana tai kuntoutus voisi jatkua joillakin muilla keinoin.

Tarinasäveltämisessä on ominaispiirteitä, joka tekee sen soveltuvaksi hyvin monenlaisille kuntoutuksen kohderyhmille. Tarinasäveltäminen on helppoa ja jokainen ihminen osaa tehdä tarinasävellyksiä omalla tavallaan. Jokainen teos on arvokas ja oikein. Musiikin avulla on helppo välittää ei-sanallisia tunteita toisille ihmisille. Musiikki antaa myös kuulijoille tilaa sijoittaa teokseen kunkin ihmisen omia ajatuksia, mielikuvia, tunteita, unelmia ja pelkoja. Ryhmässä toimiessa aivan uudenlainen toiminta

saa aikaan aivan uudenlaisia vuorovaikutuskuvioita, mikä edesauttaa työskentelyä. Tarinasäveltämisen kautta ihminen voi saada ryhmässä uuden aseman esim. taitavana tarinankertojana, musiikillisten ideoitten keksijänä tai musiikkileikkien ideoijana. Musiikin ja tarinan avulla voi etäännyttää omia asioitaan symbolisen etäisyyden päähän ja kuunnella ja katsella niitä vaikka toisten esittäminä uudesta näkökulmasta. Asioista voi paljastua uusia, ennenkuulumattomia ja rakentavia puolia. Tarinasäveltäminen on aktiivista toimintaa, jossa tarinasäveltäjä on toimintaan ja sen suuntaan ja laatuun aktiivisesti vaikuttava henkilö. Konkreettinen lopputulos, puhtaaksikirjoitettu tarinasävellys, on merkittävä todistus tehdystä työstä ja sen avulla siihen ja sen herättämiin ajatuksiin ja tunteisiin voi palata myöhemminkin ja aina tarvittaessa.

5.3.2 Yksilömusiikkipsykoterapia yhdistettynä perheen kuntoutukseen

Tarinasäveltämisen musiikkiterapiatyön alkutaipaleella syntyi hyvin varhaisessa vaiheessa ajatus perheterapian ja lapsen yksilömusiikkiterapian yhdistämisen mahdollisuudesta tarinasäveltämisen keinoin. Työskentelin vuosina 2002–2004 yhdessä perheterapeutin kanssa tavoitteena kehittää työmuotoa käytännön työn kautta. Tärkeimpinä tavoitteina oli lapsen äänen kuuluminen koko perheen terapiassa ja vanhempien aktiivinen mukaantulo lapsen yksilöterapiaan. Tämän tyyppiset terapiaprosessit ovat kestoaltaan vähintään vuoden mittaisia, tarpeen mukaan kaksivuotisia tai pidempiä. Tarinasäveltäminen toteuttaa tällöin musiikkipsykoterapian periaatteita ja mahdollisuuksia, joita esittelen tarkemmin luvussa 5.6. Tapaamistiheys on lapsen yksilömusiikkiterapian osalta 1-2 kertaa viikossa ja vanhempien tapaamiset perheterapiassa noin kaksi kertaa kuukaudessa. Lapsen ja vanhempien sekä mahdollisesti sisarusten yhteisten tapaamisten tiheys toteutetaan jokaisen prosessin kohdalla yksilöllisesti suunnitellen tavoitteiden ja tapauksen mukaan. Tapaamiset voivat olla kerran kuukaudessa tai harvemmin. Joskus voi olla tarpeellista jommankumman vanhemman osallistuminen lapsen terapiakäynteihin aktiivisesti tiheämminkin tietyissä terapiaprosessin vaiheissa. Tarinasäveltäminen soveltuu yksilömusiikkiterapian työmuodoksi lapsille 3-vuotiaasta ylöspäin, siis myös varhaisnuorille ja nuorille, ja alle 3-vuotiaat voivat osallistua koko perheen terapiaprosessiin vanhempien työskentelyn yhteydessä ja tuella. Tarinasäveltämisen yksilömusiikkiterapiaistunnon kesto on 45 minuuttia ja yhdistettynä koko perheen tai vanhempien tapaamiseen se voi kestää 90 minuuttia. (Liite 9.)

Pitkäkestoisen musiikkipsykoterapian, joka toteutuu tarinasäveltämisen keinoin ja perheterapian yhdistäminen soveltuu kokemukseni mukaan ainakin seuraavien asioiden terapeuttiseen työskentelyyn:

- lasten ja nuorten traumaattisten kokemusten työstämiseen
- vaikean sairauden kohtaamiseen niin itsellä kuin jollain muullakin perheen jäsenellä ja sen mukanaan tuomien muutosten työstämiseen
- surutyöskentelyyn
- vuorovaikutus- ja itseilmaisuongelmiin, joiden syinä voivat olla valikoiva puhumattomuus, asperger -oireyhtymä, perheenjäseniä kuormittava elämäntilanne, lapsen tai vanhemman vamma tai sairaus, ongelmat lapsen kasvussa ja kehityksessä tai jonkun perheenjäsenen psyykkiset ongelmat

Tarinasäveltämisen ja vanhempien työskentelyn yhdistäminen voi toteutua myös lyhyemmällä kuntoutusjaksoilla, esimerkiksi puolen vuoden aikana. Tällaisen kuntoutusjakson jälkeen on terapian ja kuntoutuksen mahdollinen jatkotarve usein selkiytynyt. Tällainen toiminta soveltuu esimerkiksi ryhmämuotoiseen perhekuntoutukseen, jolloin tarinasäveltäminen antaa mahdollisuuden tarinasäveltäjän oman äänen kuulumiseen ryhmässä ja edesauttaa hänen henkilökohtaisen prosessinsa etenemistä ryhmäkuntoutuksessa. Toiminta soveltuu myös interventiona lastensuojelulliseen työskentelyyn, jolloin lapsen tai nuoren yksilöllinen musiikkiterapiajakso antaa mahdollisuuden hänen äänensä kuulumiseen ja jakso voi antaa paljon lisää tietoa lapsen tai nuoren voinnista. Oma sovellusmahdollisuutensa on ryhmäprosessi tarinasäveltämisen keinoin, jolloin ryhmän muodostaa saman suurperheen sisarukset. Tärkeinä tavoitteina on silloin antaa jokaiselle perheen lapselle mahdollisuus saada vanhemman tai vanhempien jakamaton huomio tarinasävellysten avulla, vahvistaa jokaisen lapsen omaa paikkaa sisarusryhmässä teoksia yhdessä tekemällä sekä niitä yhdessä tai erikseen esittämällä sekä vahvistaa sisaruutta yhteisen toiminnan ja kokemusten avulla.

Tarinasäveltämisen ja perheterapian tai vanhempien työskentelyn tavoitteena on luoda musiikin avulla tila, aika ja paikka lapsen ja vanhempien tunteiden, ajatusten ja kokemusten kohtaamiselle. Tarinasävellyks toimii ikään kuin viestin viejänä perheenjäsenten välillä ja antaa mahdollisuuden kohtaamiseen musiikin maailmassa

tunnetasolla. Tarinasävellyksen turvin teoksen tekijä saa rohkeutta tuoda omaa ääntänsä kuuluville. Teosten herättämiä tunteita ja ajatuksia käydään myöhemmin läpi niin perheterapiassa kuin musiikkiterapiassakin. (Hakomäki & Roine-Reinikka 2003.)

Vanhemmat voivat vastata lapsen tekemiin teoksiin sanoilla – puhumalla ja keskustelemalla ajatuksistaan ja tunteistaan, joita teos herätti tai vaikka vastaamalla teokseen kertomalla tarinan teoksen herättämistä ajatuksista. Vanhemmat voivat myös tarinasäveltää. He voivat osallistua lapsen terapiaprosessiin lapsen niin salliessa tekemällä teoksia yhdessä lapsen kanssa tai he voivat vastata lapsen teokseen tekemällä itse oman tarinasävellyksensä. Kokemukseni mukaan vanhemmat lähtevät mukaan tämän tyyppiseen työskentelyyn kiinnostuneina, mutta on tärkeää muistaa, että lapsella on etuoikeus toimintaan ja sitä on kunnioitettava.

Oman tarinasävellyksen tekeminen aktivoi vanhempien tunnemaailmaa ja edistää heidän oman terapiaprosessin etenemistä. Tarinasävellyksissä syntyy välineitä, joilla lapsen ja aikuisen tunne- ja kokemusmaailma voivat kohdata. Perhe voi tehdä tarinasävellyksiä myös eri kokoonpanoissa ja tarinasävellykset voivat olla ikään kuin kirjeenvaihtoa perheenjäsenten välillä. Kun koko perhe tekee tarinasävellyksiä, siitä syntyy perheelle jaettu kokemus - yhteinen muisto ja tunne. Teokset voivat olla koko perheen yhteistä aarteistoa. (Hakomäki & Roine-Reinikka 2003.)

5.3.3 Tukea antava soitonopetus ja luova ilmaisu

Tarinasäveltäminen sopii myös soitonopetuksen toimintamalliksi. Koska toimintaan voi osallistua jokainen omista lähtökohdistaan käsin, se soveltuu myös hyvin monille erityistä tukea tarvitseville henkilöille soitonopiskelun keinoksi. Jos soittotuntien ansiosta ilmenee tarve musiikkiterapialle ja olosuhteet ovat suotuisat – musiikkiterapiaan kannustava lähiverkosto ja käytännön mahdollisuudet, voidaan tavoitteet tarkistaa terapeuttisiksi pedagogisten tavoitteiden sijaan ja suunnata toiminta musiikkiterapiaksi. Säännöllinen ja pitkäjänteinen soitonopiskelu sisältää jo kuitenkin monia elämänlaatua parantavia ja kuntouttavia mahdollisuuksia:

- säännöllisyys tuo rytmiä päivä- ja viikkojärjestykseen ja lukukauteen sijoittuvat soittotunnit rytmittävät myös vuoden kulkua

- opettaja-oppilassuhde tuo merkittävän aikuiskontaktin soitto-oppilaan elämään oli hän sitten lapsi, nuori, erityistä tukea tarvitseva henkilö tai aikuinen
- motivoiva ja onnistumisen ja osaamisen kokemuksia antava harrastus kannustaa oppimaan, mikä puolestaan kohottaa oman arvon tuntoa
- soittotunneilla käyminen lisää sosiaalisen kanssakäymisen verkostoa, mikä kohottaa elämän laatua
- matkanteko soittotunneille ja tehtävistä huolehtiminen voivat tukea itsenäistymistä
- musiikin keinojen hallitseminen antaa mahdollisuuden ilmaista itseään musiikin avulla ja tuottaa iloa ja nautintoa itselleen ja läheisilleen

Tarinasäveltäminen sopii soitonopiskelun muodoksi myös esimerkiksi vammautumisen tai vakavan sairastumisen jälkeen. Aivan uudenlaisen toiminnan kautta on mahdollisuus löytää uusia vahvuuksia itsestään ja uusia keinoja ilmaista itseään sekä olla vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Väistyneiden taitojen tilalle on mahdollista löytää uusia. Soitonopiskelu tarinasäveltämisen keinoin sopii harrastukseksi myös esimerkiksi musiikkiterapiajakson jälkeen. Toiminnan on silloin mahdollista tukea terapiassa saavutettujen tulosten pysyvyyttä. Tarinasäveltäminen soveltuu myös ennaltaehkäiseväksi mielenterveystyöksi antamalla tilaa ja keinoja yksilöille ilmaista ja jakaa tunteitaan ja kokemuksiaan.

Tarinasäveltämisen soveltuu soitonopetuksen ja luovan ilmaisun keinoksi niin yksilöllisesti kuin ryhmämuotoisenakin. Ryhmämuotoisena toiminta soveltuu pienille (2-4 henkilöä) tai keskisuurille (4-6 henkilöä) ryhmille esimerkiksi säännöllisten soittotuntien muodossa ja sitä suuremmille ryhmille esimerkiksi luovan ilmaisun ryhminä, leiritoiminnan osana tai vaikka leirikoulun toteutumismuotona. Tarinasäveltäminen antaa silloin keinoja luovalle ilmaisulle, tukee itseilmaisua, vahvistaa vuorovaikutustaitoja ja antaa mahdollisuuden taiteista nauttimiseen. Suurellakin ryhmällä tarinasäveltäminen voi edetä konserttiin asti jopa saman päivän aikana. Tällöin toimitaan paitsi suurryhmässä myös pienryhmissä ja tarvitaan useita toiminnan ohjaajia. Koululuokka voi työstää tarinasävellysteosta vaikka viikonlopun ajan ja leiritoiminnassa tarinasäveltämisen tuokioita voi sijoittaa viikon jokaiselle päivälle. Myös tällainen toiminta edellyttää useampia kuin yhden ohjaajan. Toiminta päättyy aina konserttiin.

5.4 Tarinasäveltämisen kliinisten sovellusten musiikkiterapian tasot

Määrittelen tarinasäveltämisen kliiniset sovellukset Bruscian (1998a 162–163) alun perin määrittelemille musiikkiterapian tasoille ottaen huomioon Wigramin ym. (2002, 115) esittämän muutoksen. Sijoitan nämä kliiniset sovellukset myös suomalaisen musiikkiterapian määrittelyn eri muotoihin. Esittelen ehdottamani tasot heti kliinisten sovellusten jälkeen enkä vasta dokumentoinnin jälkeen, kuten Wigram ym. (2002), jotta esiteltyt sovellukset yhdistyvät paremmin ehdotettuihin tasoihin.

Musiikkiterapeuttinen kuntoutusjakso

Bruscia (1998a) määritelmän mukaan tässä sovelluksessa toimitaan täydentävällä ja vahvistavalla tasolla (Augmentative Level), missä musiikkia tai musiikkiterapiaa käytetään lisäämään jonkin toisen hoitomuodon vaikutuksia tai pyritään myötävaikuttamaan hoidollisten päämäärien saavuttamiseksi asiakkaan kokonaisvaltaisessa hoidossa. Tätä samaa määritelmää käyttävät myös Wigram ym. (2002).

Suomalaisen musiikkiterapian määritelmän mukaan tässä sovelluksessa toimitaan tukea antavalla tasolla. Tämän määritelmän mukaan tukea antavassa musiikkiterapiassa luodaan musiikillisia keinoja käyttäen myönteinen ja luottamuksellinen vuorovaikutussuhde terapeutin ja asiakkaan välille ja terapian tarkoituksena on tukea asiakkaan vahvoja alueita, lisätä itseluottamusta ja kykyä selviytyä eri elämäntilanteissa sekä auttaa löytämään uusia toiminta- ja ajattelutapoja. Terapia perustuu musiikillisen vuorovaikutuksen lisäksi yleensä myös asioiden sanalliseen käsittelyyn. Terapian tavoitteina voi olla itseluottamuksen vahvistuminen, omien voimavarojen ja vahvojen puolien löytäminen ja niiden käyttöönotto, ahdistuksen, masennuksen ym. psyykkisten oireiden lieveneminen, kriisivaiheen yli selviytyminen, •työ tai toimintakyvyn ylläpitäminen, •selviytyminen ilman laitoshoidoa sekä elämänlaadun koheneminen. (Ala-Ruona ym. 2004.)

Yksilömusiikkipsykoterapia yhdistettynä perheen kuntoutukseen

Intensiivinen taso (Intensive Level) on kysymyksessä Bruscian määritelmän mukaan, kun musiikkiterapialla on keskeinen ja itsenäinen osuus asiakkaan hoitopäämäärien saavuttamiseksi ja muutosten aikaansaamiseksi. Tarinasäveltämisen keinoin toteutettu yksilömusiikkipsykoterapia yhdistettynä koko perheen kuntoutukseen liikkuu tällä tasolla sekä myös Bruscian määritelmän mukaisella ensisijaisella tasolla (Primary Level), jolloin musiikkiterapialla on korvaamaton ja erityinen osuus vastata asiakkaan terapeuttisiin tarpeisiin ja jonka tuloksena saavutetaan kokonaisvaltaista edistymistä asiakkaan tilassa. (1998a 162–163.) Wigram ym. (2002, 115) yhdistävätkin nämä kaksi määritelmää ja kutsuvat sitä ensisijaiseksi tasoksi, joka sisältää myös intensiivisen tason määritelmät.

Suomalaisen määritelmän mukaan toimitaan niin ikään kahdella tasolla. Voidaan puhua sekä itsetuntemusta ja elämänhallintaa kehittävästä musiikkiterapiasta että analyttisestä musiikkiterapiasta. Itsetuntemusta kehittävässä musiikkiterapiassa musiikkia käytetään tunteiden ilmaisemiseen ja niitä pyritään tunnistamaan, nimeämään ja käsittelemään. Tavoitteena on oivalluksen avulla ymmärtää niitä ja vahvistaa persoonallisuuden rakenteita. Tämän kaiken tavoitteena on terveempi käyttäytyminen. Tällainen terapia on pitkäkestoista ja edellyttää sanallista käsittelyä. Analyttisessä musiikkiterapiassa pyritään musiikin avulla löytämään ja työstämään asiakkaan menneisyyteen liittyviä tunteita, mielikuvia ja kokemuksia. Terapia on intensiivistä ja pitkäkestoista ja sen tavoitteina ovat tietoisuuden lisääntyminen omaan käyttäytymiseen vaikuttavista tekijöistä, haitallisista käyttäytymistavoista vapautuminen, menneisyyden ja nykyisyyden yhteyden oivaltaminen sekä voimavarojen vapautuminen persoonallisuuden kasvun tueksi. (Ala-Ruona ym. 2004.)

Tukea antava soitonopetus sekä luova ilmaisu

Bruscia (1998a) ja Wigramin ym. (2002) määritelmien mukaan tukea antava soitonopetus tarinasäveltämisen keinoin voidaan nähdä toiminnaksi, jota musiikkiterapiassa määritellään avustavalla tasolla (Auxiliary level): musiikkia ja sen osa-alueita käytetään apuna hyvinvoinnin edistämiseen. Suomalaisesta musiikkiterapian määritelmästä ja tukea antavan soitonopetuksen tavoitteista löytyy samantapaisia

tavoitteita toiminnallisia valmiuksia edistävästä musiikkiterapiasta sekä joissakin tapauksissa tukea antavasta musiikkiterapiasta.

Toiminnallisia valmiuksia edistävässä musiikkiterapiassa asiakas yleensä osallistuu aktiivisesti musiikilliseen toimintaan. Terapiassa kehitetään asiakkaan kykyä hahmottaa ympäristöään ja toimia siinä tarkoituksenmukaisella tavalla. Asiakkaan vahvoja alueita hyödyntäen autetaan häntä edistymään myös niillä osa-alueilla, joilla hänellä on vaikeuksia. Tarinasäveltämisen kanssa yhteneväisiä tavoitteita voivat olla •itseluottamuksen ja myönteisen minäkuvan vahvistuminen, sosiaalisten valmiuksien ja •itseilmaisun kehittyminen, oma-aloitteisuuden ja omatoimisuuden lisääntyminen, kehonhahmotuksen ja vartalonhallinnan kehittyminen sekä •aistihavaintojen jäsentyminen. Soittaminen myös edesauttaa jäsentynyttä käyttäytymistä ja kehittää itsehallintaa. (Ala-Ruona ym. 2004.)

Opettaja-oppilassuhde on vastaava myönteinen ja luottamuksellinen vuorovaikutussuhde kuin tukea antavan musiikkiterapian määritelmässä mainitaan terapian kannalta merkitykselliseksi. Yhteneväisiä tavoitteita tukea antavan musiikkiterapian määritelmässä sekä tarinasäveltämisen keinoin toteutetussa soitonopetuksessa tai luovassa ilmaisussa ovat •itseluottamuksen vahvistuminen, •omien voimavarojen ja vahvojen puolien löytäminen ja niiden käyttöönotto sekä elämänlaadun koheneminen. Joissakin tapauksissa säännöllisellä harrastamisella voi olla suurikin merkitys •ahdistuksen, masennuksen tai muiden psyykkisten oireiden lievenemiseen ja ainakin kohtuullisena pysymiseen sekä mahdollisen •kriisivaiheen yli selviytymiseen. Silloin se voi pitää yllä •työ tai toimintakykyä ja auttaa selviytymään ilman muuta hoitoa. (Ala-Ruona ym. 2004.) Tällöin nämäkin tavoitteet ovat yhteneväisiä tukea antavan musiikkiterapian kanssa.

5.5 Dokumentointi

Tarinasäveltäminen on muotoutunut vahvassa yhteydessä käytännön työhön, joten tieto ja taito käytännön tasolla on tällä hetkellä vielä paljon laajempaa kuin siitä julkaistu kirjallinen materiaali. Tilanne tulee korjautumaan lähivuosina julkaisujen ansiosta ja tutkimustyön edetessä.

Olen kirjoittanut tarinasäveltämisestä kaksi artikkelia, jotka on julkaistu Musiikkiterapia – lehdessä Suomessa.

1. *Tarinasäveltäminen – taustaa, määrittelyä ja mahdollisuuksia*. Musiikkiterapia, 2004, 19(1)

2. *Pedagogisia näkökulmia tarinasäveltämiseen*. Musiikkiterapia, 2005, 20(1).

Nämä artikkelit ovat tämän työn lopussa. Erika-lehdessä (Erityisopetuksen tutkimus- ja menetelmätieto) 3/2002 on lisäksi julkaistu artikkelini *Kuvionuoteilla tarinasäveltämään*.

Tarinasäveltäminen kiinnostaa opiskelijoita eri aloilta. Minun työskentelyä ovat seuranneet ja siitä opinnäytetyönsä tehneet Tanja Kyllönen (2001): *Kuvionuottiprojekti osana päiväkodin musiikkikasvatusta*, (Helsingin Konservatorio, musiikkipedagogin koulutusohjelma, musiikkileikkikoulunopettajan päättötyöhön liittyvä tutkielma) sekä Virpi Huhtala (2002): *Tarinasäveltäminen*, (Turun ammattikorkeakoulu, sosiaalialan koulutusohjelma, toiminnallisten menetelmien opinnäytetyö). Olen esitellyt Kyllösen tutkimusta tarkemmin tämän työn ensimmäisessä artikkelissa ja Huhtalan tutkimuksen tuloksia kohdassa ”Historiallinen yleiskatsaus ja määritelmä”.

Tarinasäveltämisen keinoja on myös sovellettu opinnäytetöihin kuuluvissa projekteissa. Musiikkipedagogin (AMK) – tutkintoa varten on Sini Nykänen tehnyt opinnäytetyönsä Jyväskylän ammattikorkeakouluun - *Tarinasta tanssien musiikkiin* (2005). Projektissaan hän sovelsi ja kokeili tarinasäveltämisen keinoja hyvin perinteiseen musiikkileikkikoulunopetusohjelmaan. Opinnäytetyössään hän pohtii lapsilähtöisen toimintatavan aikaan saamia muutoksia toiminnassa sekä opettajan työssä. Projektissaan Nykänen mainitsee vaikuttavimmaksi huomiokseen sen, että toiminnassa edettiin musisointiin, musiikilliseen ilmaisuun, sovittamiseen ja säveltämiseen huomattavasti nopeammin kuin perinteisessä musiikkileikkikoulutoiminnassa (2005, 47). Muuttuneessa opettajan työskentelytavassaan hän oli tuntenut ajoittain suurtakin epäilystä toimintaa kohtaan, mutta projektinsa suurimmaksi anniksi hän kuitenkin koki uuden lapsilähtöisen näkökulman löytymisen opettajan työhönsä (2005, 44–48).

Jousisoitinpedagogit Anniina Saarikko ja Tiinapriitta Savela toteuttivat Lahden ammattikorkeakoulussa musiikkipedagogin (AMK) tutkintoon johtavaa lopputyötönsä varten projektin, jossa he kokeilivat ja kehittivät tarinasäveltämisen mahdollisuuksia

viulun- ja sellonsoitonopetuksessa - *Tarinasäveltämisprojekti jousisoittajille* (2005). He löysivät tarinasäveltämisen keinojen merkityksiksi monipuolisen itseilmaisun ja mielekkään musisoinnin mahdollisuuden, soitto-ohjelmiston kiinnostavuuden sekä leikin että hulluttelun mahdollisuuden (2005, 36–38). Nämä kaikki ovat heidän mielestään tärkeitä soitonopiskelua motivoivia tekijöitä varsinkin teknisesti haastavien soittimien kuten viulun ja sellon alkeispedagogiikassa (2005, 37). Saarikko ja Savela pitävät erilaisia teosten muistiinmerkitsemistapoja sekä eri soittimien valintaa vain muotoseikkoina. Opettajan työn kehittymisessä he nostavat esiin vastavuoroisen opettaja-oppilas –suhteen syntyminen mahdollisuuden ja merkityksen tarinasäveltämisen keinoja käytettäessä. Lisää tarinasäveltämisen keinoja hyödyntäviä korkeakoulutasoisia oppinäytetöitä on valmistumassa lukukauden 2005–2006 aikana ainakin musiikkikasvatuksen ja musiikkiterapian alalta.

Omissa opinnoissani Jyväskylän yliopiston humanistisen tiedekunnan musiikkiterapian maisteriohjelmassa toteutin kolmen opintoviikon projektiopinnot yhdessä kahden opiskelutoverini kanssa harjaantumisloukan leirikoulun muodossa. Leirikoulun tavoite oli antaa oppilaille oman musiikillisen tarinan kertomisen mahdollisuus erilaisilla luovilla keinoilla. Rohkaisimme oppilaita vapaaseen omaan ilmaisuun, kuuntelimme jokaisen leiriläisen haaveita ja unelmia ja pyrimme antamaan heille kokemuksen ja tunteen jokaisen oman tarinan tärkeydestä. Työmenetelminä käytimme sadutusta sekä musiikillista ja kehollista improvisointia laulun, soiton, tarinasäveltämisen, liikkeen ja tanssin muodossa. (Hakomäki, Hyvärinen & Sormunen. 2004.)

Leirikoulu kesti vain reilun vuorokauden, mutta näillä keinoilla jo tuossa ajassa oppilaat saivat aikaan koskettavan ja mielenpainuvan monenlaisia tunnelmia sisältävän yhteisen teoksen, joka esitettiin leirikoulun päätteeksi. Näin toteutui vielä viimeinen ja yksi tärkeä leirin tavoite: yhteinen ja jaettu elämys leiriläisille ja heidän läheisilleen. (Hakomäki ym. 2004.)

Tarinasäveltämisen koulutuksissa on syntynyt kaksi kirjallista lopputyötä – perhetyöntekijöiden Kati Kiiverin ja Veli-Matti Virtasen *Tarina säveltämisestä* (2003) sekä musiikkiterapeutti Lena Elfvingin *Tarinasäveltäminen, kirjallinen lopputyö* (2003). Kiiveri ja Virtanen esittelevät omaan työskentelyynsä löytämänsä prosessin kulun ja perustelevat sen muotoa vahvasti vuorovaikutuksen kannalta. Molemmissa töissä

esitellään lisäksi tekijöiden omaan työskentelyyn muototutunut sovellus käyttää tarinasäveltämisen keinoja. Elfving on löytänyt eri taidealojen yhdistämisen mahdollisuuksia. Hän on yhdistänyt tarinasäveltämistä sarjakuvien piirtämiseen sekä maalaamiseen. Kiiveri ja Virtanen ovat kehittäneet tarinasävellyttäjien työskentelyä parityöskentelyksi. He löysivät parityöskentelyn eduiksi kirjaamisen helpottumisen sekä työparin työnohjauksellisen tuen merkityksen.

Toimintaterapeutti Sylvi Heinonen teki musiikkiterapian 30 opintopisteen lopputyönsä tarinasäveltämisen mahdollisuuksista kuntoutustyössä humanistisesta ja ratkaisukeskeisestä näkökulmasta. Havainnoidessaan tarkasti harjoitteluaan sisarusten ryhmässä sopeutumisvalmennuskursseilla hän huomasi lasten olevan kiinnostuneita tarinasäveltämisestä, mutta jotkut arat lapset olisivat tarvinneet enemmän aikaa, kuin mitä viikon kurssilla oli toimintaan varattu. Hän piti tavallista keskustelua ennen ja jälkeen tarinasäveltämistuokion merkityksellisenä, jolloin saattoi tulla esiin asioita, joille muussa yhteydessä ei ollut tilaa. Yksilöllisessä tuokiossa jokainen tarinasävellyttäjä sai yksilöllisemmän huomion tarinasävellyttäjältä ja ryhmässä toimiessa tuli mukaan yhteisen kokemisen ja ryhmän tuen merkitys. (Heinonen 2005.)

Heinonen pohtii omia ratkaisujaan kiireisten kuntoutuspäivien keskellä, jolloin sekä hänen että lasten oli joskus vaikea keskittyä tarinasäveltämiseen tai rauhalliseen keskusteluun. Jälkeenpäin hän huomaa, että joskus olisikin ollut parempi purkaa lasten toimeliaisuus suoraan musiikilliseen ilmaisuun ilman keskustelua ja näin olisi voinut löytyä viikko-ohjelmaan istuvia toimintamuotoja, kuten esimerkiksi liikkeen ja draaman yhdistäminen tarinasäveltämiseen. Kaiken kaikkiaan hän huomaa lasten persoonallisten ominaisuuksien tulevan hyvin esiin tässä toiminnassa. ja tarinasäveltäjältä tarvitaan kykyä heittäytyä lapsista lähtevään toimintaan ehdoitta. (Heinonen 2005.) Olen löytänyt myös itse paljon mahdollisuuksia tarinasäveltämisestä ratkaisukeskeisestä näkökulmasta (Hakomäki 2002b).

Oman työtapani kehittymistä ja kehittämistä varten tarinasäveltämisen idean syntymisen jälkeen 17.4.2000 videoin kaikki tarinasäveltämisen tuokit Kyyhkyspuiston päiväkodissa vuosina 2000–2002. Olen purkanut videoiden tapahtumia kirjalliseen muotoon ja pohtinut niissä näkyviä asioita ja ilmiöitä jo ennen varsinaisen tarinasäveltämisen tutkimisen alkamista. Olen myös tehnyt kirjallisia

päiväkirjamerkintöjä tuokioista ja tallentanut kaikki alkuperäiset käsikirjoitetut tarinasävellykset, joita teosten tekijät eivät ole pyytäneet itselleen. Tarinasäveltäminen herätti jo heti alkuaikoinaan niin suurta kiinnostusta, että alkuperäisiä teoksia joutui valitettavasti myös jonkin verran väärin käsiin, enkä ole niitä pyynnöistäni huolimatta saanut takaisin.

Videointi on osoittautunut hyväksi tavaksi tallentaa tarinasäveltämistä tutkimuskoulutus- ja opiskelumielessä. Toiminnan olennainen osa, vuorovaikutus, näkyy videolla aitona ja alkuperäisenä. Myös muut tarinasäveltämisen tutkijat ovat käyttäneet videointia tutkimuksen apunaan. Videoin edelleen työskentelyäni ajoittain sekä sen kehittämisen että projektien tallentamisen merkityksessä. Terapiatyön videointi on käyttökelpoista työnohjauksen tai vanhempien ohjauksen tarpeisiin. Itse terapiaistunnossa kohtaaminen käsillä olevassa hetkessä on tärkeintä ja muistiin kirjatut teokset välittävät siinä syntyntä tietoa terapiaprosessissa eteenpäin. Terapiaprosessin tärkein dokumentointiväline onkin mielestäni puhtaaksi kirjoitetut ja joskus myös alkuperäiset tarinasävellykset.

5.6 Tarinasäveltämisen mahdollisuuksista musiikkipsykoterapian mallina

Psykoterapiassa tärkein hoitava elementti on terapeutin ja asiakkaan suhde. Kenneth E. Bruscia esittelee lyhyen musiikkipsykoterapian määrittelyn toimittamassaan teoksessa *The Dynamics of Music Psychotherapy*, missä musiikillisia kokemuksia käytetään edesauttamaan terapeutin ja asiakkaan sisäisiä prosesseja sekä terapeutista muutosprosessia. (1998b, 2). Musiikin ja puheen osuus voi vaihdella musiikkipsykoterapiassa johtuen hoidollisesta yhteydestä ja terapeutin suuntautumisesta. Bruscia jaottelee musiikkipsykoterapian neljään tasoon riippuen siitä, kuinka musiikin ja puheen osuus on jakautunut:

- Musiikki psykoterapiana
 - Terapeutista asiaa lähestytään, työstetään ja ratkotaan musiikkia luomalla tai kuuntelemalla ilman puhutun keskustelun tarvetta tai tarpeellisuutta.
- Psykoterapia, jossa musiikki on keskiössä

- Terapeutista asiaa lähestytään, työstetään ja ratkotaan musiikkia luomalla tai kuuntelemalla ja puhumista käytetään ohjaamaan, tulkitsemaan tai korostamaan musiikillista kokemusta ja sen merkitystä asiakkaalle ja terapeutiselle prosessille.
- Musiikki psykoterapiassa
 - Terapeutista asiaa lähestytään, työstetään ja ratkotaan sekä musiikillisten kokemusten että puheen avulla joko vaihtoehtoisesti tai samanaikaisesti. Musiikkia käytetään sen erityisten ja ainutlaatuisten ominaisuuksien takia ja sen yhteyksien takia terapeutiseen asiaan ja sen hoitoon. Puhetta käytetään tunnistamaan ja lujittamaan oivalluksia mitä prosessissa on saavutettu.
 - Psykoterapia, jossa käytetään musiikkia
 - Terapeutista asiaa lähestytään, työstetään ja ratkotaan pääasiallisesti keskustelun avulla. Musiikillista kokemusta voidaan käyttää rinnalla auttamaan ja lisäämään keskustelua, mutta sen ei katsota olevan yhteydessä terapeutiseen asiaan tai sen hoitoon. (1998b, 2–3)

Terapiamuotoja voidaan erotella myös muilla tavoin. Terapia voi perustua kokemuksellisuuteen, jossa toiminta ja kokemukset antavat mahdollisuuden terapeutille ja asiakkaalle olla vuorovaikutuksessa ja muokata sitä. Tällainen terapia voi toimia kolmella ensimmäisellä edellä mainitulla musiikkipsykoterapian tasolla. Vielä hienosyisempi jako voi olla kutsua kokemuksellisia terapioita muutosta aikaansaavaksi terapiaksi ja keskusteluun perustuvia terapioita oivallusterapioiksi. Tällä jaottelulla tulee esiin musiikin luonne ja mahdollisuudet terapiassa. Muutosta aikaan saavassa musiikkipsykoterapiassa musiikillinen kokemus johtaa muutokseen ja tämä on tyypillistä kahdella ensimmäisellä musiikkipsykoterapian tasolla, jotka aikaisemmin esiteltiin. Tällöin musiikillinen kokemus on terapeutisesti muutosta aikaansaava ja riittävä. Tämä edellyttää että prosessi on asiakkaan omaa vuorovaikutusta maailman kanssa ja että musiikillinen ilmaisu on kaivattu terapeutin ilmaisu ja että prosessi ja tämä ilmaisu ovat erottamattomat. (Bruscia 1998b, 3–4)

Bruscia esittelee kolme yleisintä musiikillista ilmaisun mahdollisuutta musiikkipsykoterapiassa. Ensimmäiseksi hän esittelee improvisaation soittamisena, joka kestää niin kauan kunnes äänet muodostavat jonkun kuvion, muodon tai rakenteen, jonka soittaja haluaa niiden muodostavan tai kunnes äänet tarkoittavat jotakin, mitä improvisoija haluaa niiden merkitsevän. (1998b, 5–6.)

Tarinasäveltämisessä teos jatkuu niin kauan, kunnes tarinasäveltäjä ilmaisee sen olevan valmis. Teokselle tulee useimmiten vasta tämän jälkeen nimi.

Bruscia mainitsee tekijöitä, jotka voivat vaihdella improvisoidessa. Soittaako asiakas yksin, terapeutin kanssa vai ryhmässä. Tämä vaikuttaa transferenssi ja vastatransferenssi ilmiöihin (1998b, 5–6).

Tarinasäveltämisessä on aina kysymys vuorovaikutuksesta. Vaikka terapeutti ei soitakaan mukana, hän on aktiivisesti mukana toiminnassa kuuntelijana ja kirjaajana ja hänen olemassaolonsa, sanansa, äänensävyensä sekä ele- ja ruumiinkielensä vaikuttavat tarinasävellykseen.

Seuraavaksi Bruscia esittelee mahdollisuuden valita mitä musiikillisen ilmaisun keinoa asiakas käyttää - ääntä, soittimia vai kehon ääniä ja mainitsee näillä kaikilla olevan erilainen ominaislaatunsa suhteessa transferenssiin ja vastatransferenssiin.. Ääni edellyttää kehon näkymättömien osien käyttöä ja laajentaa ihmisen ruumiillista minää ja tuo esille ihmisen sisäisen minuuden. Soittimet edellyttävät kehon näkyvien osien käyttämistä. Soittimia kosketellaan, pidellään ja käsitellään erilaisissa asennoissa ja erilaisilla liikkeillä ja ne ovat ikään kuin kehon jatkeita. Ne laajentavat näkyvää ja kuuluvaa minää sekä siirtävät tunnetta. Soittimet tuovat esille ihmisen minuutta ja sijoittavat sen johonkin ulkopuoliseen, soittimeen, joka mahdollistaa myös muiden äänellisten ilmaisujen esille tulon. (1998b, 6–7.)

Tarinasäveltämisessä käytetään soittamiseen soittimia ja se voi sisältää myös lauluja tai kerrottua tarinaa. Joskus tarinasävellykseen voi kuulua myös leikki. Asiakas käyttää kehoaan juuri niin kuin hän kokee tarkoituksenmukaiseksi sillä hetkellä. Musiikkiterapiassa tarinasävellyks useimmiten soitetaan kosketinsoittimella, joskus siihen käytetään myös rumpuja tai joitain muita rytmisoittimia. Soitonopiskelussa voidaan käyttää tarvittavia soittimia.

Kolmanneksi Bruscia ottaa esille sen, viittaako musiikillinen ilmaisu johonkin tiettyyn asiaan vai ei. Äänet voivat edustaa jotain ulkomusiikillista esimerkiksi ajatusta, tunnetta, kuvitelmaa tai tarinaa. Tällöin improvisaatio syntyy äänten ja sen mitä ne edustavat välisestä suhteesta. Usein käytetään myös puhetta. Tällainen johonkin viittaava

musiikillinen ilmaisu on usein ääniprojektio jostain kokemuksesta, josta on jo puhuttu.(1998b, 7.)

Toisenlainen improvisaatio on sellainen, joka ei viittaa mihinkään ulkomusiikilliseen vaan rakentuu äänten ympärille yrittämättä esittää mitään muuta. Tällaisen musiikillisen ilmaisun on mahdollista olla täysin sanoilla ilmaisematon kokemus - sen ei tarvitse perustua mihinkään, joka on jo ilmaistu sanoilla, eikä sitä tarvitse analysoida jälkikäteen. Improvisaatiotilannetta edeltänyt mahdollinen keskustelu on kuitenkin mahdollisesti vaikuttanut siihen ja siitä on tietenkin mahdollista puhua jälkikäteen. (Bruscia 1998b, 7.)

Kuvaileva ja ei-kuvaileva improvisaatio antaa mahdollisuuksia erilaisiin heijastumiin asiakkaan sisäisestä maailmasta. Kun asiakas improvisoi jostain asiasta, josta on jo puhuttu, antaa musiikillinen ilmaisu mahdollisuuden heijastaa niitä tunteita, jotka ovat sanojen takana. Musiikki auttaa tunteita tulemaan ulos ja antaa niille muodon ja hahmon, joka etenee ajassa. Asiakas elää uudelleen tuon tunteen ilman sanoja ja kokee uudelleen sen kokemuksen, josta sävelet olivat lähtöisin. Tutkimalla dynamiikkaa ja tunteiden prosessointia tunteen sisältö voidaan sanoilla selventää.(Bruscia 1998b, 7–8.)

Kun asiakas improvisoi ilman puhuttua yhteyttä, musiikillinen ilmaisu on vapaa merkityksistä. Tällaisessa tilanteessa se edustaa asiakkaan tunne-elämän epäselvyyksiä tai koostumatonta tilannetta ja saa mahdollisuuden musiikillisessa ilmaisussa järjestäytyä asiakkaan mieltymysten ja sen hetkisen tarpeen mukaan. Tässä tapauksessa improvisaatio on sanaton heijastuma asiakkaan persoonallisuudesta, jossa musiikin voimakkuudet ja itse tapahtuma kertovat asiakkaan sen hetkisistä tunteista. Näin asiakkaalla on mahdollisuus ilman sanoja selventää itseään ja tuottamaansa ilmaisua ja tutkia sen voimakkuuksia ja meneillään olevaa tapahtumaa. Tämä selventää asiakkaan tunteita ja tästä kaikesta on mahdollista keskustella jälkeenpäin ja saada se selvemmäksi ja hallittavaksi.(Bruscia 1998b, 7–8.)

Tarinasäveltämisessä toteutuu usein musiikillinen ilmaisu ilman ennakkoon puhumista tai aiheen antamista. Joskus asiakas terapiahuoneeseen tullessaan menee välittömästi pianon luokse ja alkaa soittaa. Joskus soittamista voi edeltää yleisten kuulumisten vaihtaminen. Musiikillisen ilmaisun jälkeen muistiin merkitty teos soitetaan, joko asiakas itse tai terapeutti tai molemmat vuorollaan, jonka jälkeen asiakas antaa teokselle

nimen tai päättää muokata sitä esimerkiksi lisäämällä sinne sanoja tai kertomalla sen jatkoksi tarinan. Joskus tarinasävellys sisältää vapaasti kerrottua tarinaa ja säveliä sen lomassa. Tarina on kerrottu sadutuksen keinoin, jolloin ei anneta aihetta tai ohjeita vaan tarina saa syntyä vapaasti. Tällöinkään aihe ei siis yleensä ole etukäteen tiedossa, vaan selviää vasta ilmaisun aikana tai sen jälkeen, jolloin teokselle tulee nimi. Tämän jälkeen teokset kirjoitetaan puhtaaksi ja kerätään kansioon, jossa asiakkaan on vielä mahdollista jatkaa niiden järjestämisen ja soittamisen kautta niistä esiin tulevien asioiden ja tunteiden järjestämistä ja selventämistä. Teoksista voi nousta esiin toistuvia aihepiirejä tai jotkut teokset muodostuvat tärkeämmiksi kuin toiset ja niiden paikka kansiossa – alussa vai lopussa ja mahdollisesti minkä parina, voi muodostua hyvin tärkeäksi. Näin asiakas työstää ja selventää musiikillisia ilmaisujaan vielä konkreettisten teosten avulla ja voi palata niihin aina tarvittaessa. Terapeutin tehtävä on olla tukija, tarvittaessa auttaja ja selventäjä ja ennen kaikkea rinnalla kulkija, myötäeläjä ja kuuntelija. Tarinasäveltämiseen kuuluvassa konsertissa teokseen voidaan vastata ja jakaa sen merkityssisältöjä sanallisesti tai sanattomasti, esimerkiksi vastatarinasävellyksen muodossa. Teos voi toimia myös siltana, joka yhdistää sanallista ja sanatonta vuorovaikutusta. Tällöin musiikillinen ilmaisu, tarinasävellys, vahvistaa, auttaa pääsemään yksityiskohtiin ja edesauttaa puhuttua keskustelua ja keskustelu määrittelee, lujittaa ja selventää musiikillista ilmaisua. Näillä samoilla sanoilla Bruscia selittää puhutun ja sanattoman itseilmaisun ja vuorovaikutuksen erojen mahdollisuuksia (1998b, 9).

Joskus vapaasti syntynyttä tarinasävellystä työstetään saman terapiaistunnon aikana eteenpäin esimerkiksi kuvan tai tarinan muodossa, josta taas voidaan tehdä uusi sävellys. Tällöin tarinasävellyksen ilmentämät ja esiin nostamat ajatukset saavat monipuolisen käsittelyn ja työstön molemmilla Bruscian esittämillä tavoilla (1998b, 7–8). Tällöin samaa asiaa katsotaan eri suunnista eri tavoilla. Aloite tällaiseen työskentelyyn voi lähteä terapeutilta tai asiakkaalta itseltään. Olen käyttänyt myös valokuvatyöskentelyä, jolloin konkreettinen jollakin valokuvaterapian tekniikalla (ks. www.phototherapy-centre.com) otettu valokuva tai valokuvat tai muulla tavoin valokuvaterapian keinoja hyödyntävä jakso ovat toimineet ikään kuin väliporrasaskelmana musiikin keinoin pääsääntöisesti etenevässä terapiassa.

Bruscia puhuu laulamisen ja laulujen moninaisista merkityksistä ja merkityksestä ja esittelee muutamia erilaisia tapoja käyttää lauluja musiikkipsykoterapiassa: laulujen esittäminen, lauluimprovisaatio, laulujen mieleen palauttaminen tiedostaen tai tiedostamattomasti, kommunikointi lauluilla ja laulujen tekeminen (1998b, 9–11). Tarinasäveltämisessä voivat tulla kysymykseen monet edellä mainitut tavat. Työskentely vain tapahtuu asiakkaan itsensä tekemien teosten avulla. Jos asiakas on tehnyt lauluja, niitä voidaan laulaa heti tai myöhemminkin ja kokea, ilmaista ja tutkia niitä tunteita ja ajatuksia, joita se sisältää. Erityisen tärkeä tapa käyttää tarinasävellyksiä on kommunikoida niiden avulla. Konserttia varten asiakas valitsee esitettävät teokset ja terapeutti voi myös ehdottaa ja hyväksyttää ehdotuksensa asiakkaalla. Tämä on tärkeä konserttia ennakoiva tapahtuma, jossa voidaan myös keskustella valintojen perusteluista. Konsertissa teoksen esittää sen tekijä, terapeutti tai joku muu asiakkaan valitsema henkilö. Niin esittäessään kuin kuunnellessaankin sekä tekijä että terapeutti ja myös muut paikallaolijat elävät uudestaan teoksen sisältämiä tunteita ja kokevat sen merkityssisältöjä. Tämä on tärkeää sekä omien että tarinasävellyksen tekijän tunteiden kohtaamisen ja ymmärtämisen kannalta. Jos tämän jälkeen ollaan valmiita puhuen keskustelemaan kuullusta, voidaan selventää teoksien merkityssisältöjä, nimien merkitystä itse kullekin osapuolelle ja mahdollisen tarinan sisältöä, jos tämä tuntuu tarpeelliselta. Teosten tekeminen on tarinasäveltämisen oleellinen työmuoto ja teokset voivat olla sävelteoksia, lauluja, musiikkitarinoita tai vaikka musiikkileikkejä.

6 LOPUKSI

6.1 Oppikirja tarinasäveltämisen tekemisestä

Tarinasäveltäminen on vuosien 2000–2005 aikana muotoutunut työmenetelmäksi, jota voi käyttää eri musiikin, luovan ilmaisun, pedagogiikan ja terapian aloilla. Tarinasäveltämisen tekemiseen on selkeät periaatteet ja paljon toimintaa helpottavia ja tukevia keinoja. Käytännön kokemuksen kautta olen erilaisiin eteen tulleisiin tilanteisiin löytynyt vastauksia. Sovelluskokeilujen kautta olen löytynyt paljon erilaisia mahdollisuuksia hyödyntää tarinasäveltämisen keinoja toiminnan periaatteet kuitenkin säilyttäen. Jokaisen, joka haluaa kehittää työmenetelmiään ja löytää uuden vastavuoroisen musiikillisen toimintatavan on mahdollista oppia käyttämään tarinasäveltämisen keinoja. Jokainen voi - ja jokaisen pitääkin, löytää omanlaisensa tapa käyttää tarinasäveltämistä työssään. Ja tarinasäveltäminenhan sopii yhdessäolon muodoksi myös kotiin, mummolaan ja kaverusten kesken. Tähän monimuotoiseen artikkeligraduun johtaneen käytännön toiminnan ansiosta on syntynyt myös oppikirja tarinasäveltämisen tekemisestä. Se julkaistaan itsenäisenä teoksena.

Kirja sisältää yksityiskohtaisia käytännön ohjeita toiminnan toteuttamiseen sekä esittelee sovellusmahdollisuuksia ja erilaisia kohderyhmiä. Kirja on tarkoitettu oppikirjaksi tarinasäveltämisen koulutukseen sekä käytännön oppaaksi eri alojen ammattilaisille, joilla on riittävästi musiikin harrastuneisuutta ja joiden on mahdollista sisäistää tarinasäveltämisen peruseriaatteet lapsilähtöisestä ja vastavuoroisesta toiminnasta. Kirjaa voi käyttää myös apuna halutessaan löytää uusia luovia yhdessäolon muotoja esimerkiksi kotiin omien lasten kanssa ja siitä voi saada vinkkejä mukavaan yhdessäoloon vaikkapa musiikkia harrastavat kaverukset.

6.2 Jatkotutkimustarpeita

Tämän pro gradu -työn tarkoitus on selventää tarinasäveltämisen paikkaa musiikkiterapian kentällä ja tuoda esiin muita rajapintoja ja mahdollisuuksia, joissa sen lähestymistavalla voidaan toimia. Tämä työ on kattava kirjoitus tarinasäveltämisen periaatteista, taustalla vaikuttavista teorioista ja käytännön sovellusmahdollisuuksista.

Ennen kaikkea tämä työ esittelee ensimmäisen kerran tarinasäveltämisen musiikkiterapian mallina perusteluineen ja sen erilaisia kliinisiä sovelluksia yksityiskohtaisine käytäntöineen.

Tarinasäveltäminen sisältää monia eri elementtejä, jotka kaikki vaikuttavat toiminnassa: musiikki, soittaminen, laulaminen, kuunteleminen, leikkiminen, tarina, kerronnallisuus, kuva, vuorovaikutus ja mahdollinen ryhmä ja sen ilmiöt. Tarinasäveltämisen tutkimukseen löytyy näin paljon eri lähestymissuuntia.

Tässä työssä en ole lainkaan käsitellyt kuvan merkitystä tarinasäveltämisessä. Syynä on aiheen omanlaatuisuus ja laaja-alaisuus, joka mielestäni vaatii kuvan mahdollisuuksiin ja moniulotteisuuteen kouluttautuneen henkilön kommentteja ja tutkimusta. Kuvionuotteja käytettäessä tutkimus palvelisi kuvionuottien värien ja muotojen sekä niistä syntyneiden kokonaisuuksien ja hahmojen symbolifunktioiden ymmärtämistä. Kuvionuottien merkitys mielenkiinnon herättäjänä, hahmotuksen helpottajana, muistin tukena, sarjojen ja kokonaisuuksien sekä erilaisuuden ja samanlaisuuden erottamisen helpottajana sekä kivana ja värikkäänä kuvana on ilmeinen jo tähänastisten tutkimusten pohjalta.

Tarinasäveltämisessä syntyvää tarinaa, niin musiikillista kuin kielellistäkin, voi lähestyä ainakin tarinallisuuden, musiikki-improvisaation ja vuorovaikutuksen näkökulmasta. Mitä tarinasävellykset kertovat ja miten ovat kiinnostavia ja tärkeitä jatkotutkimuskysymyksiä. Vastauksia löytyy varmaan tarinallisuustutkimuksen ja musiikkitieteen avulla. Esimerkiksi musiikin herättämien tunnemekanismien lainalaisuudet voivat antaa merkityksiä ja selityksiä tarinasäveltämisen konsertissa syntyvään kohtaamiseen (Eerola 2003, 263) ja erityisesti musiikin terapeuttisten vaikutusten tutkiminen psykoanalyttisen musiikintutkimuksen keinoin on tarinasäveltämiselle tarpeellista (Välimäki, 2003, 305–306).

Tarinasäveltämisen mahdollisuudet musiikkipedagogiikassa ja omaehtoisen kulttuurin esiin nostajana ovat moninaiset. Musiikkipedagogit ovatkin olleet kiinnostuneita tarinasäveltämisen mahdollisuuksista ja tällä hetkellä on valmistumassa ainakin yksi pro gradu –tasoinen tutkimus aiheesta. Tarinasäveltämisen keinoin esiin tulleen lasten oman kulttuurin ja esimerkiksi kehitysvammaisten kulttuurin muotoja ja merkityksiä olisi myös tärkeää ja tarpeellista tutkia.

Musiikkipsykoterapian näkökulmasta tarinasäveltämisessä on vielä paljon tutkittavaa. Tämän alan tutkimuksen odotan antavan tarkennuksia nimenomaan tarinasäveltämisen mallin tekniikkaan selventämällä terapeutin keinojen ja yksittäisten toimintojen merkityksiä. Lisäksi odotan musiikkipsykoterapeuttisesti suuntautuneen tutkimuksen tuovan lisää tietoa tarinasävellysten, asiakkaan ja terapeutin välisistä transferenssi- ja vastatransferenssi-ilmiöistä ja niiden mahdollisuuksista musiikkipsykoterapiassa.

Koska tarinasäveltäminen on uusi musiikkiterapian malli, on sen tutkimuksen mahdollista olla asiakastyöhön perustuen kuvailevaa ja teorian vahvistumisen kannalta filosofista ja kokeellista tutkimusta. Vielä on paljon kysymyksiä miksi ja mitä tapahtuu ja miten vastaukset perustellaan.

Lähteet

- Ala-Ruona, E., Saukko, P., Tarkki, A. (2004). *Musiikkiterapiapalvelut -esite*. Suomen musiikkiterapiayhdistys ry.
- Arvilammi, P. (1998). Narratiivinen terapia. *Perheterapia* 2 / 1998, 4-35.
- Barkman, J. (2005). *Minä, äiti, isä ja koti. Narratiivinen tutkielma lastensuojelun sijaishuollon piirissä olevien lasten tarinoista*. Jyväskylän yliopisto. Psykologian laitos. Pro gradu –tutkielma.
- Bruner, J. (1991). The narrative construction of reality. *Critical Inquiry* 18:1-23.
- Bruscia, K. E. (1998a). *Defining Music Therapy*. 2. Edition. USA: Barcelona Publishers.
- Bruscia, K., E. (1998b). An Introduction to Music Psychotherapy. In: Bruscia, K. E. (Ed.). *The Dynamics of Music Psychotherapy* (pp. 1-16): Gilsum, NH: Barcelona Publishers.
- Eerola, T. (2003). Musiikkipsykologia (s. 259–269). Teoksessa Eerola, T.; Louhivuori, J. & Moisala, P. (toim.). *Johdatus musiikin tutkimukseen*. Vaasa: Suomen musiikkitieteellinen seura.
- Erkkilä, J. (2003a). Musiikkiterapia (s. 291–300). Teoksessa Eerola, T.; Louhivuori, J. & Moisala, P. (toim.). *Johdatus musiikin tutkimukseen*. Vaasa: Suomen musiikkitieteellinen seura.
- Erkkilä, J. (2003b). Musiikkiterapian mahdollisuudet lapsen surussa. Teoksessa: *Surevan lapsen kanssa*. SMS-Tuotanto Oy. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Fredrikson, M. (1994). *Spontaanit laulutoisinnot ja enkulturaatioprosessi. Kognitiivis-etnomusikologinen näkökulma alle kolmevuotiaiden päiväkotilasten laulamiseen*. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä Studies in the Arts 43. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino ja Sisäsuomi Oy.
- Fredrikson, M.(2003). Lasten musiikillisen kehityksen tutkimus (s. 209–215). Teoksessa Eerola, T.; Louhivuori, J. & Moisala, P. (toim.). *Johdatus musiikin tutkimukseen*. Vaasa: Suomen musiikkitieteellinen seura.
- Gfeller, J. D. (1995). Topics, Phenomena, Purposes in Quantitative research (s. 313-328). Teoksessa B. L. Wheeler (Toim.) *Music Therapy Research: Quantitative and Qualitative Perspectives*. Phoenixville, PA: Barcelona Publishers.
- Hakomäki, H. (2002a). *Kuvionuoteilla tarinasäveltämään*. EriKa. Erityisopetuksen tutkimus- ja menetelmätieto, 3/2002, 45-46.

- Hakomäki, H. (2004). *Tarinasäveltäminen – taustaa, määrittelyä ja mahdollisuuksia*. Musiikkiterapia, 2004, 19(1), 43–62.
- Hakomäki, H. (2005a). *Pedagogisia näkökulmia tarinasäveltämiseen*. Musiikkiterapia, 2005, 20(1), 38–61.
- Huhtala, V. (2002). *Tarinasäveltäminen*. Turun ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Toiminnalliset menetelmät. Opinnäytetyö.
- Hänninen, V. (2000). *Sisäinen tarina, elämä ja muutos*. 2. painos. Julkaisu 696. Tampereen yliopisto.
- Jääskeläinen, K., Kantala, J.(2004). *Vivo - pianokoulu*. Helsinki: Otava.
- Kaikkonen, M. (2005). Musiikin opetuksen ja kuntoutuksen risteyksessä. Teoksessa: Kaikkonen, M., Uusitalo K. *Soita mitä näet – kuvionuotit opetuksessa ja terapiassa*. Helsinki: Kehitysvammaliitto.
- Karlsson, L. (2000). *Lapsille puheenvuoro. Ammattikäytännön perinteet murroksessa*. Helsingin yliopisto. Kasvatustieteellinen tiedekunta. Kasvatuspsykologian tutkimusyksikkö 1/2000. Lapset kertovat –hanke. Stakes. Helsinki: Edita.
- Karlsson, L. (2003). *Sadutus. Avain osallistavaan toimintakulttuuriin*. Juva: PS-kustannus.
- Koiranen, A., Leisiö, T. & Saha, H.(2003). Kansanmusiikin tutkimus Suomessa (s. 113–129). Teoksessa Eerola, T.; Louhivuori, J. & Moisala, P. (toim.). *Johdatus musiikin tutkimukseen*. Vaasa: Suomen musiikkitieteellinen seura.
- Kontu, E. (2004). *Mielen ja musiikin ikkunat autismiin. Mielen teoria ja kommunikaatiosuhde – tapaustutkimuksia*. Helsingin yliopisto. Soveltavan kasvatustieteen laitos. Erityispedagogiikka. Helsinki.
- Kyllönen, T. (2001). *Kuvionuottiprojekti osana päiväkodin musiikkikasvatusta*. Helsingin Konservatorio. Musiikkipedagogin koulutusohjelma. Musiikkileikkikoulunopettajan päättötyöhön liittyvä tutkielma.
- Laaksonen, K. (1998). *Kuvionuotit dysfaattisten lasten kuntoutuksessa. Terapeuttisesti orientoituneen soitonopetusmenetelmän testaus, kuvaus ja kehittäminen*. Sibelius-Akatemia. Musiikkikasvatuksen osasto. Pro gradu.
- Louhivuori, J. (2003). Musiikkikasvatuksen tutkimus (s. 251–257). Teoksessa Eerola, T.; Louhivuori, J. & Moisala, P. (toim.). *Johdatus musiikin tutkimukseen*. Vaasa: Suomen musiikkitieteellinen seura.

- Melamies, N. (2002). *Kumpikaan meistä ei pärjää yksin – sisaruksena perheessä, jossa on vammaisen lapsi*. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lasten ja Nuorten Kuntoutussäätiö.
- Numminen, A. (2005). *Laulutaidottomasta kehittyväksi laulajaksi. Tutkimus aikuisen laulutaidon lukoista ja niiden aukaisemisesta*. Studia Musica 25. Sibelius-Akatemia. Helsinki
- Rautio, M. (1959). *Rytmikäsivutus ja kouluoittimet*. Helsinki: Oy Fazerin musiikkikauppa.
- Riihelä, M. (1989). *Lasten ryhmäoppiminen ja aikakäsitem koulupsykologin työn kohteena*. Kouluhallituksen julkaisuja 20. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Riihelä, M. (1991). *Aikakortit - tie lasten ajatteluun*. Helsinki: VAPK - kustannus.
- Sava, I. & Vesänen-Laukkanen, V. (2004). *Taiteeksi tarinoitu oma elämä*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Schmidt-Peters, Jacqueline 2000. *Music Therapy: an Introduction* (2nd ed.) Springfield, IL: Charles C Thomas Publishers.
- Skaniakos, T. (2004). *Mikä ihmeen monimuotogradu?* Jyväskylän yliopiston taide- ja kulttuuriaineiden muuntokoulutuksen julkaisu 3 / Artes Liberales. Jyväskylä.
- Tenni, J., Varpama J. (2004). *Vapaa säestys ja improvisointi*. Helsinki: Otava.
- Törmälä, S. (2004). *Kuvionuotit pianonsoiton alkeisimprovisoinnissa. Tapaustutkimus kahden oppilaan tuntikokonaisuuksien toteuttamisesta musiikillisen kehityksen viitekehityksessä*. Oulun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Musiikkikasvatuksen koulutus. Pro gradu –tutkielma.
- Uusitalo, K. (2005). *Väriä musiikkiterapiaan*. Teoksessa: Kaikkonen, M., Uusitalo K. *Soita mitä näet – kuvionuotit opetuksessa ja terapiassa*. Helsinki: Kehitysvammaliitto.
- Varto, J. (1992). *Laadullisen tutkimuksen metodologia*. Tampere: Kirjayhtymä Oy.
- Vikman, K. (2001). *Kuvionuottimenetelmän ulottuvuudet pianonsoiton alkuopetuksessa. Toimintatutkimus eri kohderyhmillä*. Helsingin yliopisto. Helsingin yliopiston kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 177. Helsinki: Yliopistopaino.
- Väisänen, O. A. (1938). *Lastensävelmistä*. Kalevalaseuran vuosikirja. Helsinki: WSOY.
- Välimäki, S. (2003). *Psykoanalyysi ja musiikin tutkimus* (s. 301–309). Teoksessa Eerola, T.; Louhivuori, J. & Moisala, P. (toim.). *Johdatus musiikin tutkimukseen*. Vaasa: Suomen musiikkiteollinen seura.

- Wigram, T., Pedersen, I. N., & Bonde, L. O. (2002). *A Comprehensive Guide to Music Therapy – Theory, Clinical Practice, Research and Training*. London and Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers.
- Ylä-Soininmäki, H. (2002). *Kuvionuotit ja säveltäminen pianonsoiton alkuopetuksessa. Toimintatutkimus*. Stadia. Helsingin ammattikorkeakoulu. Musiikin koulutusohjelma. Musiikkipedagogiikan opinnäytetyö.

Painamattomat lähteet

- Elfving, L. (2003). *Tarinasäveltäminen, kirjallinen työ*. Tarinasäveltämisen perusteet – koulutuksen lopputyö. Helsinki
- Hakomäki, H. (2002b). *Musiikkiterapia, tarinasäveltäminen ja ratkaisukeskeinen näkökulma*. Kuntoutus- ja kehittämiskeskus Huvitus / S-akatemia – ammatillinen täydennyskoulutus. Ratkaisukeskeisen menetelmän ja perhetyön yhdistäminen – koulutuksen lopputyö. Yläne.
- Hakomäki, H. (2005b). *Pedagogisia näkökulmia tarinasäveltämiseen*. Proseminaari. Jyväskylän yliopisto.
- Hakomäki H., Hyvärinen, E. & Sormunen, M. (2004). *Oma musiikillinen tarina, projektiraportti harjaantumisloukan leirikoulusta*. Projektioinnit 3 ov / musiikkiterapian koulutusohjelma. Jyväskylän yliopisto.
- Hakomäki, H. & Roine-Reinikka, L. (2003). *Muistiinpanoja 7.4.2003*.
- Heinonen, S. (2005). *Tarinasäveltäminen sisarusryhmän toimintamuotona sopeutumisvalmennus-kurssilla*. Eurajoen kristillinen opisto. Musiikkiterapiaopinnot (30 p). Harjoittelun kirjallinen työ. Eurajoki.
- Kiiveri, K., Virtanen, V-M. (2003). *Tarina säveltämisestä*. Tarinasäveltämisen jatkokoulutuksen lopputyö. Yläne.

Verkkolähteet

- Anttila, P. (1999). <http://www.metodix.com>. 3.3.2004
- Voutilainen, E. (2004). http://www.kansalaisfoorumi.fi/sivu.php?artikkeli_id=273. 23.10.2005
- Liikanen, H-L. (2005). http://www.mielenterveysseura.fi/terveytta_kulttuurista/. 23.10.2005
- Savolainen, M. (2005). <http://www.voimauttavavalokuva.net>. 8.11.2005
- <http://www.phototherapy-centre.com/home.htm>. 15.10.2005

Ensimmäinen artikkeli:

TARINASÄVELTÄMINEN – taustaa, määrittelyä ja mahdollisuuksia

Hanna Hakomäki

Alkuperäisjulkaisu: Musiikkiterapia 2004, 19(1), 43–62

Johdanto

Tarinasäveltäminen on uusi, omaan musiikilliseen keksintään perustuva luova tapa toimia musiikin kanssa. Se on syntynyt alle kouluikäisten lasten parissa terapeuttisesti suuntautuneessa musiikkikasvatusprojektissa. Toteutin projektia kunnallisessa päiväkodissa vuosina 1999 - 2002. Projektissa etsittiin sekä uuden nuotinkirjoitusjärjestelmän, kuvionuottien, sovellusmahdollisuuksia pienten lasten musiikki-kasvatuksessa, että musiikin mahdollisuuksia tukea lasten hyvää kasvua. Projektiin osallistui myös erityistä tukea tarvitsevia lapsia.

Lapset osoittivat, että he haluavat ja osaavat itse keksiä lauluja, sävellyksiä, musiikkitarinoita ja -leikkejä. Lapset löysivät itsestään aivan uusia taitoja ja voimavaroja. Kun annoin lapsille mahdollisuuden luovasti, ilman opettamista ja ohjaamista toteuttaa omia musiikillisia ideoitaan ja näin tuoda esille omia ajatuksiaan, tunteitaan sekä kiinnostuksen kohteitaan, alkoi nousta esiin ilmiöitä: ujut lapset rohkaistuivat ja vauhdikkaat lapset rauhoittuivat mielekkään toiminnan äärellä. Omien teosten tekeminen oli heille mieluisaa ja helppoa, omia ja ystävien teoksia oli mukava soittaa ja leikkiä sekä esittää vanhemmille, sisaruksille ja muille aikuisille ja lapsille. Lasten välinen

vuorovaikutus muuttui toisia kuuntelevaksi ja arvostavaksi ja he kykenivät yleensä hyvään yhteistyöhön. Lasten kanssa työskentelevät aikuiset saivat huomata lapsissa uudenlaisia vahvuuksia, mikä auttoi heitä toimimaan yhdessä.. Lapsille oli tärkeää tulla kuulluksi, nähdyksi ja hyväksytyksi juuri sellaisena, kuin he ovat omien luovien tuotostensa kautta. Myös lasten vanhemmat saivat kuulla lastensa ääntä uudella tavalla sekä löytää lapsistaan puolia, joita he eivät olisi koskaan osanneet odottaa. Musiikin avulla lapset saivat ilmaista asioita ja jakaa tunteita ja kokemuksia tavalla, joka olisi muuten voinut olla mahdotonta. He myös oppivat soittamiseen, ilmaisuun, nuotinlukuun ja yhteistyöhön liittyviä taitoja oman työskentelynsä kautta.

Tarinasäveltäminen sai päiväkodissa aikaan ilmiöitä, jotka panivat miettimään toiminnan mahdollisuuksia myös kuntoutuksessa ja musiikkiterapiassa. Olen käyttänyt tarinasäveltämistä paitsi lasten arjessa päiväkodissa ja pedagogisena lähestymistapana soitonopetuksessa myös psykososiaalisessa kuntoutuksessa sekä musiikkiterapian työmuotona terapiatyössä. Olen etsinyt ja kehittänyt työmuotoja, joissa lapsi tulisi kuulluksi entistä paremmin omana itsenään niin soitonopetuksessa kuin kuntoutuksessa ja terapiassakin. Yhtenä tavoitteena on ollut lasten motivaation lisääminen työskentelyyn heidän omien ajatustensa arvostamisen avulla. Soitonopetukseen, joka tapahtuu tarinasäveltämisen keinoin, pystyvät osallistumaan samanarvoisesti myös erityistä tukea tarvitsevat lapset. Perheterapeutin kanssa yhdessä olemme tutkineet ja

kehittäneet perheterapian ja musiikkiterapian yhdistämisen mahdollisuuksia tarinasäveltämisen keinoin.

Tarinasäveltäminen syntyy

Tarinasäveltäminen on saanut alkunsa Espoon Leppävaarassa sijaitsevassa Kyyhkyspuiston päivä-kodissa. Kyyhkyspuiston päiväkotiki on kunnallinen päiväkotiki, jossa on myös erityistä tukea tarvitsevia lapsia.

Ennen tarinasäveltämisen syntymistä päiväkodissa toteutui kuvionnuottimenetelmän kehittämishankkeeseen liittyvää toimintaa. Kokeilujakso toteutettiin keväällä 1998. Kokeilujakso oli osa terapeutisesti orientoituneen musiikkikasvatus-menetelmän pilottiprojektia, jota toteutettiin Musiikin erityispalvelukeskus Resonaarissa. Kokeilujakso oli rohkaiseva ja toiminta jatkui lukuvuonna 1998 - 1999 (Kaikkonen & Uusitalo 1998, 60).

Kuvionnuottimenetelmän kehittämishankkeen raportin mukaan toiminta perustui ryhmämusisointiin ja siinä lähdettiin liikkeelle musiikin perusasioista. Yhdessä tekeminen, onnistuminen, yhteisen sykkeen löytäminen, ilmaisullisuus, oma musiikillinen keksintä ja improvisointi olivat toiminnan perusasioita. Kehitettiin motorisia taitoja ja keskittymiskykyä ja luotiin edellytyksiä musiikillisten taitojen oppimiseen. Kuvionnuottien käyttö oli keskeinen osa toimintaa (Kaikkonen & Uusitalo 1998, 60). Toiminnassa pyrittiin huomioimaan yhteismusisoinnin lisäksi myös lasten yksilöllisiä tarpeita. Aikaisemmin mainittujen

toiminnan perusasioiden kautta pyrittiin antamaan mahdollisuus myös omien tunteiden esille tuomiseen. Musiikkituokio pyrittiin luomaan turvalliseksi selkeästi suunnitellulla rakenteella alkulauluineen ja lopetusrituaaleineen. (Kaikkonen & Uusitalo 1998, 60). Toiminnasta ei valitettavasti ole videonauha- tai äänitemateriaalia. Soittimina yhteismusisoinnissa käytettiin rytmisoittimia sekä melodiasoittimina pääasiassa laattasoittimia (kellopelit, ksylofonit, metallofonit) (Kaikkonen & Uusitalo 1998, 60 - 61). Toimintaa toteuttivat musiikkiterapeutti Kaarlo Uusitalo ja musiikkikasvattaja Markku Kaikkonen.

Kevätlukukaudella 1999 musiikkitoiminta oli päiväkodissa edelleen ryhmämuotoista. Yli 3-vuotiaiden lasten ryhmässä kuvionnuottien käyttö oli järjestelmällistä. Harjoiteltiin tietyn värin soittamista, nuotti-informaation seuraamista sekä sävelten kestojen hahmottamista. Lisäksi harjoiteltiin kahdella kädellä soittamista, yhteisen sykkeen löytymistä ja vuorokäsin soittamista (Kaikkonen & Uusitalo 1999, 43 - 44).

Syksyllä 1999 tulini opettajaksi ja projektin johtajaksi Kyyhkyspuiston päiväkotiin. Projekti suuntautui kehittämään ja kokeilemaan pienten lasten pianonsoitonopetusta kuvionnuotteja hyödyntämällä. Kaikille yli 3-vuotiaille päiväkodin lapsille annettiin mahdollisuus osallistua soittotuokioihin. Rahoitus järjestyi apurahan turvin ja vanhemmat joutuivat kustantamaan vain hyvin pienen osan projektin kuluista. Opetus tapahtui edelleen päiväkodissa hoitopäivän aikana.

Päiväkodin henkilökunta jakoi lapset kolmen lapsen pienryhmiin. Iät jakautuivat niin, että yhdessä ryhmässä saattoi olla 3-, 4-, ja 5-vuotias lapsi (Kyllönen 2001, 11). 6-7-vuotiaat lapset olivat omissa ryhmissään. Erityistä tukea tarvitsevat lapset olivat niin sanottujen tukilasten kanssa omissa pienryhmissään (Kyllönen 2001, 11). Päivässä kokoontui n. 7 ryhmää, kukin 20 minuuttia kerrallaan. Soittotunnit olivat kerran viikossa viiden viikon jakson ajan. Samat lapset saivat yhden lukukauden aikana viisi soittotuntia ja vuoden aikana kymmenen. Kevätlukukaudella oli lisäksi konsertti.

Soittotunnit olivat aluksi helppojen valmiiden lastenlaulujen soittamista, laulamista ja leikkimistä. Soittimina käytettiin pianoa, melodialyömäsoittimia sekä rytmisoittimia. Yksi lapsi oli kerrallaan pianon ääressä ja kukin vuorollaan. Nuotti-informaationa käytettiin suuria pahvisia kuvionuotteja. Pianonsoittaminen oli soittotuntien keskeinen asia. Kiinnitin aluksi hyvinkin huolellisesti huomiota perinteisiin pianonsoittamiseen liittyviin asioihin: istuma-asentoon, käsien asentoon ja sormien käyttöön (Kyllönen 2001, 12). Perinteistä pianonsoiton alkeissoitonopetusta elävöitettiin leikeillä ja lauluilla ja tutustuttiin teosten rytmiiikkaan ja harmoniaan rytmisoittimia ja melodialyömäsoittimia käyttämällä. Toiminta oli aikalailta perinteistä musiikkileikkikoulu-toimintaa muistuttavaa, poikkeuksena pianon keskeinen osuus sekä kuvionuottien käyttäminen.

Tuntien kulku vaati suurta suunnittelua. Yhden lapsen huolellinen ohjaaminen pianonsoittamisessa oli aika haastavaa kahden

muun odottaessa ohjausta ja neuvoja toisaalla. Valmiiden, minun valitsemien teosten soittaminen ei aina tuntunut mielekkäältä, koska lapsilla oli niin paljon kerrottavaa ja aika oli lyhyt, vain 20 minuuttia kerrallaan. Myös järjestyksen pito vaati oman huomionsa.

Mietin ja suunnittelin koko ensimmäisen talven, mihin suuntaan toimintaa tulisi kehittää. Kovin tarkka pianonsoiton ohjaus jäi ensimmäisenä pois ja pyrin antamaan lisää tilaa musisoinnille ja leikille. Keväällä 2000 sain ajatuksen tavata kerran kaikki lapset yksitellen. Tällöin jokaiselle jää tosin vain noin seitsemän minuuttia aikaa, mutta olin kiinnostunut, mitä pieni lapsi pystyy soittamaan pianolla kuvionuotteja hyödyntäen. Nyt olivat vuorossa 3-4 -vuotiaat lapset. Olin ottanut mukaan kuvionuotteilla kirjoitettuja tuttuja lastenlauluja, mm. Ukko Nooa, Satu meni saunaan ja Tuiki, tuiki tähtönen. Hyvin pian kuitenkin huomasin, että nämä teokset olivat liian vaikeita, eivätkä ne oikein kiinnostaneet lapsia. Sitten tapahtui jotain...

Oli 3-vuotiaan Tessan vuoro tulla soittotunnille. Jo ovelta hän huusi: ” Haluan soittaa äksiä, haluan soittaa äksiä ”. Tessa tarkoitti kuvionuottimenetelmän symbolien vinoristejä, jotka ilmaisevat matalien, suuren oktaavialan sävelten paikan pianon koskettimistolla. Tessa halusi soittaa äksiä, koska ne hänen mielestään muistuttivat tähtiä ja hän halusi nimenomaan soittaa tähtiä. Tessa tuli pianon ääreen ja soitti äksillä merkittyjä koskettimia. Kehotin Tessaa kuuntelemaan, kuulostivatko sävelet tähdiltä.

”Ei”, hän vastasi heti. ”Ne kuulostaa sudelta”, Tessa sanoi.

Kysyin, mitä susi tekee. ”Se ulvoo ”, hän vastasi ja Tessa alkoi soittaa ja laulaa:

”Susi ulvoi näin ”. Ja sitten me ulvoimme.

”Sitten susi katsoo kuuta ”, sanoi Tessa.

Ja taas Tessa soitti ja lauloi: ”Katsoi kuuta päin”, ja me ulvoimme yhdessä. Kirjoitin sanat ylös ja sävelet muistiin kuvionuoteilla. Tessa soitti ja lauloi sen uudestaan.

Susi-laulu oli syntynyt.

Oli 17.4.2000 ja ensimmäinen tarinasävelly oli kirjattu muistiin.

Ymmärsin, että nyt oli tapahtunut jotain merkittävää ja toimintaa voisi viedä tähän suuntaan. Ajattelin kuitenkin, että Tessa oli poikkeustapaus - eiväthän kaikki lapset voi osata tehdä näin helposti omia sävellyksiä. Päivän aikana sain kuitenkin huomata, että monet lapset pystyivät tähän ja lapset soittivat ja lauloivat erittäin innostuneina sekä omia, itse keksimiään että toisten lasten tekemiä teoksia. Tämän päivän jälkeen koko toiminta muuttui lasten itse keksimiin teoksiin pohjautuvaksi.

Projekti kesti kolme vuotta ja sinä aikana syntyi yli 100 lasten itse keksimää laulua, sävelteosta, musiikkitarinaa ja -leikkiä. Teosten sävelet merkittiin muistiin kuvionuoteilla, jolloin kaikki 3-7-vuotiaat, myös erityistä tukea tarvitsevat lapset, pystyivät itse soittamaan teoksia.

Mitä tarinasäveltäminen on?

Teoriataustaa

Kuvionuotit

Kuvionuotit on suomalaisen musiikkiterapeutin Kaarlo Uusitalon kehittämä nuotinkirjoitusmenetelmä. Sen kehittämishankkeen vaiheita on kirjattu muistiin Musiikin erityispalvelukeskus Resonaarin raporteissa, varsinaista historiikkia ei ole julkaistu. Kuvionuottien avulla pystyy musiikin tuottamiseen lähes heti. Aikaisempia musiikillisia tietoja ja taitoja ei tarvita. Kuvionuotit mahdollistavat nuoteista soittamisen myös sellaisille kohderyhmille, joille perinteisten nuottien omaksuminen ja oppiminen on joko liian vaikeaa tai mahdotonta (Kaikkonen & Uusitalo 2001). Kuvionuottien kehitystyö käynnistyi vuonna 1995 tavoitteena luoda nuotinkirjoitusjärjestelmä, joka mahdollistaisi kehitysvammaisten henkilöiden musiikin opiskelun. Testimateriaali ja apurahat veivät hanketta eteenpäin ja varsinainen kuvionuottimenetelmän kehittämishanke käynnistyi vuoden 1998 alusta. Silloin projektiin oli liittynyt mukaan musiikkikasvattaja Markku Kaikkonen (Kaikkonen & Uusitalo 1998, 4). Lastentarha-lehden haastattelussa Uusitalo kertoo kehittäneensä kuvionuotit terapiatyöhön erityisryhmiä varten, koska hän halusi auttaa kaoottisessa maailmassa eläviä kehitysvammaisia hyötymään musiikista ja saamaan järjestystä ahdistavaan kaaokseen. Hän halusi saada musiikin järjestäytyneen ja säännöillä jäsentyneen maailman myös kehitysvammaisten ulottuville ja antaa heille mahdollisuuden oppia soittamaan (Peltoranta 2003, 52).

Kuvionuoteissa nuotit merkitään muotojen ja värien avulla ja niillä voidaan merkitä vastaava informaatio kuin perinteisillä nuoteilla

Menetelmän kuvaus (Kaikkonen & Uusitalo 2000):

- Kuvionuoteissa nuotit ilmaistaan neljällä eri muodolla: ristillä, neliöllä, ympyrällä ja kolmiolla. Muodot kertovat, mistä oktaavialasta sävelet soitetaan, eli soitetaanko matalalta vai korkealta.
- Jokaisella sävelellä on oma värinsä. C on aina punainen, D on ruskea, E on harmaa, F on sininen, G on musta, A on keltainen ja H on vihreä. Säveliä vastaavat tarrat kiinnitetään soittimeen. Nuottien ja väritarrojen vastaavuuksilla soittaja löytää oikeat äänet.
- Nuottikuvassa nuotin pituus kertoo konkreettisesti soitettavan sävelen keston.
- Ylennys merkitään nuotista yläoikealle osoittavalla nuolella. Kosketinsoittimella soitettaessa soitettava ääni on kyseisen tarran oikealla puolella oleva musta kosketin. Alennus merkitään nuotista ylävasemmalle osoittavalla nuolella. Soitettava ääni on kyseisen tarran vasemmalla puolella oleva musta kosketin.
- Tautot on merkitty nuottikuvaan tyhjillä laatikoilla.
- Soinnut merkitään sointulaatikoilla, joissa laatikon pohjaväri kertoo soinnun pohjasävelen, jonka päälle sointu rakennetaan.

Aluksi Kaarlo Uusitalo luuli kuvionuottien palvelevan vain erityisryhmiä, mutta kehitystyö Musiikin erityispalvelukeskus Resonaarissa on osoittanut menetelmän sopivan soitonopiskelun aloittamisen kenelle tahansa (Peltoranta 2003, 52). Kuvionuotit on

alun perin kehitetty kosketinsoittimille, mutta ne soveltuvat myös muille soittimille. Kuvionuotteja voi käyttää soitonopiskeluun laattasoittimissa, kanteleessa, harmonikassa, kitarassa, bassossa ja lyömäsoittimissa (Kaikkonen & Uusitalo 2002, 4). Kehittämistyö on tällä hetkellä meneillään myös muissa soittimissa.

Kuvionuottien mahdollisuuksista on tehty jo useita tutkimuksia niin terapeuttisesta kuin pedagogisestakin näkökulmasta. Myös tarinasäveltäminen on huomioitu viime vuosien tutkimuksissa. Otan esille muutamia tarinasäveltämisen tutkimusta tukevia oppinäytetöitä.

Kati Laaksonen on keskittynyt tutkimuksessaan selvittämään, minkälaista kokonaiskehitystä voidaan havaita kuvionuottisoiton ansiosta dysfaattisten lasten kohdalla. Hän tarkastelee kehitystä oppimiseen vaikuttavien eri tekijöiden sekä musiikillisen ja kielellisen kehityksen kannalta (Laaksonen 1998).

Tanja Kyllönen on musiikkileikkikoulunopettajan päättötyöhön sisältyvässä oppinäytetyössä pohtinut tarinasäveltämisen mahdollisuuksia osana päiväkodin musiikkikasvatustyötä. Hän on kirjannut muistiin tarinasäveltämisen alkuaikojen kehittymistä ja pohdintoja (Kyllönen 2001).

Ensimmäinen tohtorin väitöstutkimus kuvionuoteista on Kirsi Vikmanin tekemä. Hän on tutkinut kuvionuottimenetelmän ulottuvuuksia pianonsoiton alkuopetuksessa. Kiinnostuksen kohteena hänellä oli, minkälaisia opetus- ja oppimisprosesseja

syntyä pianonsoiton alkuopetuksessa kuvionuottimenetelmää käytettäessä ja kuvionuottiopetuksen merkitys yksilöllisissä oppimisprosesseissa. Vikman tutki ja kehitti myös opettajan mahdollisuuksia käyttää opetuksessaan kuvionuotteja oppilaan oppimisen tukemisessa. Tutkimus etsi myös vastausta kysymykseen, miten kuvionuotit soveltuvat pianonsoiton eri osa-alueiden opetukseen ja niiden taustalla vaikuttavien eri taitojen oppimiseen. Vikman tutki myös keinoja siirtää kuvionuoteista tavalliseen nuottikirjoitukseen (Vikman 2001).

Kuvionuotit ja tarinasäveltäminen ovat herättäneet kiinnostuksen myös aivan muun kuin musiikin, opetuksen tai terapia-alan opiskelijassa. Liiketalouden ja matkailun opiskelija Sirkka-Liisa Immonen on tehnyt opinnäytetyön tuotteen lanseerauksesta ja käyttänyt päiväkodeille suunnattua kuvionuottiprojektia työnsä esimerkkinä (Immonen 2002).

Virpi Huhtala seurasi opinnäytetyötään varten tarinasäveltämisen ensimmäistä sovelluskokeilua kuntoutustyöhön. Toteutin sitä neljän päivän aikana sopeutumisvalmennuskurssilla. Kurssilla oli perheitä, joissa oli kouluikäinen lapsi, jolla oli aspergerin syndrooma. Tarinasäveltämiseen osallistuivat perheiden vanhemmat sisarukset tavoitteena saada heidän ”äänensä kuuluviin” perheen vuorovaikutuksessa. Tarinasäveltämistä käytettiin yksilöllisesti, pienryhmissä, perheittäin ja suuryhmissä (Huhtala 2002).

Tarinasäveltämisen hyödyntämiseen kuntoutustyössä kouluttautuneet perhetyöntekijät Kati Kiiveri ja Veli-Matti

Virtanen pohtivat koulutukseen liittyvässä lopputyössään oman työtapsansa löytymistä, perhekeskeisyyttä, toiminnan sopivuutta erilaisille kohderyhmille, tarinasäveltämiseen kuuluvan konsertin merkitystä sekä toiminnan vaikutuksia ja merkityksiä. He esittelevät myös prosessin kulun heille kehittyneestä tavasta tehdä tarinasäveltämistä (Kiiveri & Virtanen 2003).

Heini Ylä-Soininmäki on musiikkipedagogiikan opinnäytetyössään pyrkinyt kehittämään kuvionuottien avulla soitonopetuksen työtapoja lapsen aktiivisemmän osallistumisen suuntaan ja tukemaan lapsen musiikillista ilmaisua. (Ylä-Soininmäki 2002). Ylä-Soininmäki on käyttänyt kuvionuoteilla säveltämistä myös terapiaprosessissa, jossa tavoitteena on ollut tukea asiakkaan ilmaisua musiikin keinoin ja arvioida musiikkiterapian soveltuvuutta kyseiselle asiakkaalle (Ylä-Soininmäki 2003)

Musiikkikasvattaja Hannele Huhtinen on musiikkikasvatuksen pro gradu - tutkimuksessaan esitellyt erään lastentarhanopettajan ja musiikin varhaiskasvattajan kokemuksia ja ajatuksia kuvionuottien soveltamisesta musiikkileikkikoulussa sekä niiden hyödyntämistä laattasoitinten ja viisikielisen kanteleen soitonopetuksessa (Huhtinen 2003).

Pia Sjöblom esittelee musiikkikasvatuksen pro gradu -työssään kuvionuottien ja tarinasäveltämisen mahdollisuuksia autististen lasten musiikkileirillä (Sjöblom 2003).

Sadutus

Tutustuin sadutukseen joulukuussa 2000 noin kahdeksan kuukautta tarinasäveltämisen syntymisen jälkeen Liisa Karlssonin väitöskirjan, Lapsille puheenvuoro - ammattikäytännön perusteet murroksessa, kautta. Sain huomata, että tarinasäveltämisessä ja sadutuksessa on kysymys hyvin samanlaisista asioista. Musiikki on tarinasäveltämisessä vielä luomassa uudenlaisia mahdollisuuksia tarinan kerrontaan.

Sadutus on saanut alkunsa Monika Riihelän koulupsykologin työssä 1970 -luvun lopussa. Hän ryhtyi kehittämään yhteistoimintaa lapsen, opettajan ja koulupsykologin välille ja tutki tätä omassa väitöstutkimuksessaan (Riihelä 1989, 5). Hän oli tullut työssään siihen tulokseen, että lasten omat ajatukset jäävät aikuisten ammatillisten kysymysten ja psykologisten testien taakse (Karlsson 2000, 90). Tutkimuksessaan Riihelä etsi vaihtoehtoisia yhteistyömuotoja yksilökeskeisille ongelmanratkaisumenetelmille; pohti, miten auttaa yksittäisen oppilaan oppimista ja ajattelun kehittämistä; mietti, miten opetettava aine tulisi tarjota oppilaille, jotta he saisivat uusia tietoja ja taitoja sekä kysyi, mitkä ovat koulun esteet ja mahdollisuudet kehittää ryhmäopiskelua (Riihelä 1989, 6).

Tutkimuksessa oli opetettavana aiheena aikakäsité ja lasten ajatusten selville saamiseksi Riihelä kehitti lasten aikakortit (Karlsson 2000, 90). Aikakortit on puoliavoin haastattelumenetelmä, joka koostuu lapsen kertomasta tarinasta, aikuisen kysymyksistä,

sekä lapsen kuvauksista ja selityksistä. Aikakortti-sarja antaa aineksia uudistavaan lapsen kasvatukseen ja opetukseen. Lapsen ongelmia ei katsota pelkästään yksilötasolla vaan lapsen omaa ajattelua ymmärtämällä voidaan huomata myös yhteisössä olevia oppimiseen vaikuttavia asioita. On siis pyritty löytämään lapsen ajattelun kautta tärkeitä näkökulmia oppimiseen (Riihelä 1991, 6).

Lasten käsitteiden tutkiminen osoittautui hankalaksi. Aikuisten esittämiin kysymyksiin lapset esittivät usein vastaukset käsitteillä, joita he eivät oikein ymmärtäneet. Vuorovaikutuksen hankaluutena ilmeni se seikka, että lapset ponnistelivat haastattelutilanteissa arvatakseen, minkä vastauksen aikuiset halusivat kuulla, jotta he vastaisivat oikein. Lapset olivat myös epäluuloisia kysymysten tarkoituseristä, jos aikuiset kerran jo tiesivät vastaukset (Riihelä 1989, 82). Myös aikuisille kyseleminen oli vaikeaa. Äänenpainoillaan aikuinen helposti antaa ymmärtää, mikä hän vastaus olisi oikea. Myös aikuisen järkevyyden tulee kyseenalaistettua, jos hän kyselee lapselta asioita, joihin tietää jo vastauksen (Riihelä 1989, 82 - 83).

Aikakortit on uudenlainen haastattelumenetelmä, jossa kuvakorttisarjan avulla lapsi saa kuvata ajatteluaan. Tärkeää on se, mitä lapsi ajattelee kyseisestä asiasta, eikä se onko vastaus oikea vai väärä (Riihelä 1989, 84). Kaikkein tärkeintä on osoittaa lapselle todellinen kiinnostuksensa lapsen ajattelua kohtaan. Se voi olla joskus aikuiselle hyvinkin yllätyksellistä (Riihelä 1989, 157). Haastattelu alkaa lapsen omalla tarinalla. Tarina kirjataan juuri sellaisena, kuin lapsi

sen kertoo – puhekielellä. Lapselle tehdään selväksi, että aikuinen on kiinnostunut hänen ajattelustaan, omasta maailmastaan ja omista ajatuksistaan, ei kielioppivirheistä. Aikakortteja käytetään tavallisesti yksilöhaastattelussa. Niitä voidaan käyttää, kun halutaan tutustua lapsen ajatteluun ja logiikkaan. Niiden avulla aikuinen saa tietoa lapsen käsitteiden monitasoisuudesta ja lapsen tiedoista ja taidoista. Näitä voidaan käyttää esimerkiksi opetuksen lähtökohtana. Varsinaisten aikakorttien yhteydessä aikuinen esittää kysymyksiä, joihin lapset vastaavat. Nämäkin vastaukset kirjataan sellaisinaan muistiin, mutta aikuinen voi selvittää selitykset lapselta epäselvissä tapauksissa. Lopuksi on seuranta-aikakortteja, joka aloitetaan niin ikään lapsen omalla tarinalla (ks. Riihelä 1991, 28 - 36).

Aikakorttien tarinat koottiin luokkakohtaisiksi kirjoiksi, joita luettiin ahkerasti yhdessä ja erikseen. Jotkut lapset opettelivat lukemaan näiden avulla. Lasten tarinoitten kirjaamista kokeiltiin 1980- ja 1990-lukujen taitteessa useissa koulutuksissa ja kehittämishankkeissa (Karlsson 2000, 91).

Sadutus sai alkunsa ja suomalaisen sadutusmenetelmän kehittäminen ja soveltaminen jatkui vuosina 1995-1997 Stakesin koordinoimassa Satukeikka-projektissa. Projektissa lapset kertoivat omia satujaan ja tarinoitaan kouluissa ja päiväkodeissa ja ne kirjattiin sanataarkasti muistiin. Niitä lähetettiin ja luettiin toisille lapsille. Kertomus oli kiinnostuksen kohde – se ei ollut esitehtävä jollekin muulle toiminnalle. Satujen ympärille muodostui kertojien, kirjaajien ja kuuntelijoiden verkosto

ja satuja myös julkaistiin. Toiminta oli jatkuvaa ja sadutus muodostui lasten arkeen kuuluvaksi toimintatavaksi (Karlsson 2000, 91 - 92).

Sadutusmenetelmä perustuu lasten itsensä tuomaan tietoon siitä, millaisia he ovat, miten he toimivat, oppivat ja muuttuvat. Sadutus auttaa kuulemaan toisen mielessä olevia ajatuksia, tunnelmia ja näkökulmia. Niiden kuunteleminen ja muistiin kirjaaminen tekee ne arvokkaiksi. Sadut tuovat esiin kertojan välittämää tietoa ja niiden kertoja tulee kuulluksi. Säännöllinen sadutus muuttaa suhtautumista lasten esiin tuomiin ajatuksiin ja lapset saavat tunteen, että heidät ja heidän ajatuksensa otetaan vakavasti. Saduttaminen antaa aloitteenteko mahdollisuuden kertojalle (Karlsson 2003, 110).

Sadutusmenetelmän käyttäminen antaa mahdollisuuden kohdella lasta osaavana ja aktiivisena yksilönä, joka saa myös mahdollisuuden tulla mukaan omaan toimintaansa liittyvään suunnitteluun ja toteutukseen. Saduttaminen on helppoa ja sitä voi myös toteuttaa eri-ikäisten ja erilaisista kulttuureista lähtöisin olevien ihmisten kanssa (Karlsson 2000, 182 – 185).

Satukeikka – projekti on Suomen ainoana edustajana valittu satojen hankkeiden joukosta EU-maiden lasten mielenterveyttä edistävien mallitoimintojen joukkoon (Mental Health Promotion for Children up to 6 years) kesällä 1999 (Karlsson 2000, 186).

Tarinasäveltäminen kehittyi

Ensimmäiset muistiin kirjaamani tarinasävellykset ovat suurimmaksi osaksi hyvin tyypillisen kuuloisia lasten säkeistölauluja. Tähän löytäisin kaksi syytä. Ensiksikin oma vahvasti länsimaiseen musiikkikulttuuriin perustunut soitonopettajakoulutukseni sai minut ensimmäiseksi huomaamaan ja kuulemaan siihen traditioon kuuluvat teokset. Toiseksi myös lapset ovat tämän saman kulttuurin vaikutuksessa, jolloin hekin tiedostamattaan järjestävät musiikin elementtejä tämän tradition mukaan (Fredrikson 1994, 24). Ja varmaan lapset myös tekivät sellaisia lauluja, kuin luulivat minun odottavan heidän tekevän (Karlsson 2003, 35).

Oma muutokseni muuttuneen työtavan mukana oli tärkeää tarinasäveltämisen kehityksen kannalta. Lasten innokas mukaantulo uudelleen toimintaan antoi myös minulle rohkeutta innostua toiminnasta ja taas puolestani innostaa ja rohkaista lapsia. Tämä on oppimisen ja opettamisen kannalta tärkeää (Saarinen & Lonka 2000, 176 – 178). Vastavuoroinen, kohtaava ja osallistava vuorovaikutus, joka kuuluu olennaisesti niin sadutukseen (Karlsson 2003, 38) kuin tarinasäveltämiseenkin sai aikaan tasavertaisuuden tunnelmaa, mikä tukee oppimista (Saarinen & Lonka 2000, 208). Minä opin huomaamaan uudellaisia tarinasävellyksiä – musiikkitarinoita, sävelteoksia ja leikkejä ja lapset oppivat, että he voivat ilmaista itseään monipuolisesti. Erilaisiin teoksiin tuli hyvin usein erittäin selkeä rakenne ja leikit olivat tärkeä osa monia teoksia. Maija Fredrikson onkin

tutkimuksessaan Spontaani laulutoisinnot ja enkulturaatioprosessi todennut näiden olevan tärkeitä elementtejä mm. pienten lasten omista laulutoisinnosta (Fredrikson 1994, 210 -211)

Tarinasäveltämisen määrittelyä

Toiminta, joka on tarinasäveltämistä, sisältää seuraavat neljä kohtaa:

1. *Tarinasäveltäminen on mahdollisuus omaan musiikilliseen keksintään*

Tarinasäveltäminen on itselle läheisten asioiden ja tapahtumien musiikillista ilmaisua. Sitä tehdään pianolla tai muulla kosketinsoittimella. Soittaminen perustuu omien ajatusten, tunteiden ja mielikuvien musiikilliseen tuottamiseen. Tarinasäveltäminen ei ole pianonsoiton eikä säveltämisen opettamista vaan vastavuoroista kanssakäymistä lasten kanssa ja aitoa kiinnostusta heidän ajatuksiinsa ja tunteitaan kohtaan. Tarinasävellykset kelpaavat juuri sellaisina, kuin tekijä ne ilmaisee. Niitä ei arvostella hyviin tai huonoihin teoksiin, vaikka teokset voivat olla joskus hyvinkin yllättävän ja uudelleen kuuloisia. Toiminta voi olla yksilöllistä tai ryhmämuotoista ja myös aikuiset voivat tarinasäveltää.

2. *Tarinasäveltäminen on vuorovaikutustilanne*

Toiminnassa on musiikillisen tarinan kertoja, tarinasäveltäjä sekä tarinasävellyttävä, joka on kuuntelija ja teoksen muistiinmerkitsijä. Ryhmätoiminnassa myös tarinasäveltäjien keskinäinen vuorovaikutus on merkittävässä asemassa. Tarinasävellykset voivat olla lauluja, musiikkitarinoita, leikkejä tai

sävelteoksia. Ne syntyvät ilman opettamista, ohjaamista, aihetta tai ennakkoasennetta. Se edellyttää tasavertaista vuorovaikutusta osallistujien kesken.

Tarinasäveltämisessä ja sadutuksessa on samankaltaisia piirteitä. Sadutuksen ohje, ”Kerro satu. Minä kirjaan sen muistiin juuri niinkuin sinä sen kerrot. Kun satu on valmis, luen sen sinulle ja voit korjata tai muuttaa sitä, jos haluat ” (www.stakes.fi/lapsetkertovat), on helposti sovellettavissa myös tarinasäveltämiseen. Molemmista kerrotaan satu tai tarina sanoin tai sävelin ja se merkitään muistiin. Valmis teos soitetaan, luetaan tai kuunnellaan ja halutessaan tekijä voi korjata tai muuttaa sitä. Teoksen ainoa asiantuntija on tekijä itse.

3. *Tarinasäveltämisessä syntyy muistiinmerkitty teos*

Teokset merkitään muistiin tekijän hyväksymässä muodossa. Teos kirjoitetaan puhtaaksi sellaisella merkkijärjestelmällä, että tekijä pystyy sen soittamaan uudestaan. Kuvionuotit soveltuvat toimintaan hyvin. Niiden lisäksi voi teoksen niin vaatiessa keksiä lisää teoksen tekijälle soveltuvia merkkejä. Kuvionuottien avulla tarinasäveltämiseen voivat osallistua yleensä kaikki yli 3-vuotiaat, myös vanhukset ja monet erityistä tukea tarvitsevat henkilöt. Teos kirjoitetaan puhtaaksi ja luovutetaan tarinasäveltäjälle tai ryhmän ollessa kysymyksessä tarinasäveltäjille. Teoksen puhtaaksi kirjoittaminen on selkeä osoitus teoksen tekijälle hänen ainutlaatuisen ilmaisunsa arvostamisesta ilman arvostelua. Tekijällä on myös teoksensa tekijänoikeudet. Nämä periaatteet ovat yhteneväisiä sadutuksen periaatteiden kanssa.

Tarinasäveltämisessä syntyy musiikkiteos, jonka tarinaa voi kertoa ja sitä voi soittaa, laulaa ja leikkiä uudestaan kenen kanssa haluaa. Se on myös kuva teokseen sekä sen tekemiseen liittyvistä muistoista. Konkreettisen teoksen, tarinasävellyksen, sisältämiin ajatuksiin ja tunnelmiin on helppo palata myöhemminkin ja aina tarvittaessa uudestaan. Teoksen merkityssisältöjä voi jakaa myös muiden kanssa. Tämä antaa tarinasävellykselle arvoa niin kulttuuriin ilmentymänä, pedagogisena materiaalina kuin arvokkaana musiikkiterapian tuotoksena, jota voidaan monipuolisesti myöhemminkin hyödyntää. Puhtaaksi kirjoitettu tarinasävellykset konkretisoi osaamista, oppimista, työskentelyä, kehitystä sekä toisen ihmisen kiinnostusta

4. *Tarinasäveltämiseen kuuluu konsertti*

Konsertti on tarinasävellyksen merkityssisällön jakamista tekijälle tärkeiden henkilöiden kanssa. Siinä on tärkeää kuulluksi ja hyväksytyksi tuleminen ilman ehtoja sekä jakamattoman huomion saaminen. Tarinasävellyksen avulla tekijä ja kuulija voivat kohdata musiikissa. Konsertissa teos esitetään toiminnan kannalta merkitykselliselle yleisölle, esimerkiksi: perheenjäsenille, sukulaisille, tuttaville, ystäville, vertaisryhmän jäsenille tai hoitohenkilökunnalle. Konsertti voidaan pitää kotona tai kylässä, päiväkodin juhliissa, musiikkioppilaitoksen oppilaskonsertissa, ryhmätoiminnassa tai musiikkiterapiassa. Tarinasävellyksen voi esittää myös joku muu, kuin teoksen tekijä. Silloin teoksen tekijällä on mahdollisuus saada uusia näkökulmia tarinasävellyksensä merkityssisältöön.

Sanastoa:

Tarinasäveltäminen

- toimintaa, jossa on kuuntelija, kirjaaja sekä kertoja tai kertojia, joilla on mahdollisuus musiikin keinoin kertoa juuri sellainen tarina, kuin halutaan

Tarinasävellys

- musiikkia hyödyntäen kerrottu omakohtainen teos, joka voi olla laulu, sävelteos, musiikkitarina, musiikkileikki, musiikkiteatteria...

Tarinasäveltäjä

- musiikillisen tarinan kertoja, joka voi olla lapsi, aikuinen, oppilas, asiakas, ryhmä, perhe...

Tarinasävellyttäjä

- kuuntelija ja teoksen muistiin kirjaaja, joka voi olla äiti, isä, aikuinen, opettaja, terapeutti, kaveri...

Tarinasäveltämisen mahdollisuuksia**Tarinasäveltäminen tukee lapsen hyvää kasvua ja on lasten omaa kulttuuria**

Tarinasäveltäminen on nostanut esiin uudenlaisen tavan antaa lasten äänen kuuluu. Toiminnan myötä lapsista on löytynyt vahvuuksia, joita kukaan, eivät edes he itse, ole arvanneet heissä olevan. Ystäväpiirissä kavereitten keksimät teokset tuottavat selvästi iloa toisille lapsille. Lapset saavat toisiltaan, vertaisryhmältään, arvostusta laulujen, tarinoitten ja leikkien keksijöinä ja sillä tuntuu olevan heille suuri merkitys. Tämä luo uudenlaisia vuorovaikutuskuvia lasten

välille ja sillä voi olla merkittävä vaikutus syrjäytymisen tai kiusatuksitulemisen ehkäisyssä.

Kun tarinasäveltämisessä toimitaan lasten itse keksimien teosten parissa, se vaikuttaa myös aikuisten ja lasten väliseen vuorovaikutukseen. Aikuiset saavat niin ikään huomata lapsissa aivan uudenlaisia vahvuuksia ja voimavaroja. He oppivat tuntemaan paremmin lapsia ja heidän ajatuksiaan ja kiinnostuksen kohteitaan. Tämä mahdollistaa uudenlaista tukea, kannusta ja huomiota lapsille. Lapsilla on myös mahdollisuus saada kokemus siitä, että he voivat vaikuttaa omaan elämäänsä.

Vertaillessaan lapsen ja aikuisen samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia LKT Tuula Tamminen löytää Pirkko Siltalan juhla kirjassa Näkemisestä näkemiseen tärkeimmäksi samanlaisuudeksi tunteiden syvän, suuren ja tärkeän kokemisen. Tunteiden jakaminen, vuorovaikutuksessa toisen ihmisen kanssa oleminen pohjautuu ei-kielelliseen, kokonaisvaltaiseen ja sensitiiviseen varhaiseen inhimilliseen kommunikaatioon ja on yhteinen ja yhdistävä kieli niin aikuiselle kuin lapsellekin (Tamminen 2002, 208).

Tuula Tamminen nostaa toiseksi tärkeäksi aikuisen ja lapsen väliseksi samankaltaisuudeksi tarpeen olla aktiivinen toimija kaikissa elämän vaiheissa. Mahdollisuus toimia, saada tyydytystä oman työtehtävän onnistumisesta ja vaikuttaa oman elämän kulkuun on yksilön mielenterveyttä suojeleva tekijä. Hallinnan ja pystyvyyden kokemukset ovat merkittäviä motivaation

lähteitä niin aikuiselle kuin lapsellekin. Halu luoda uutta ja ainutkertaista on niin ikään kaikissa ikävaiheissa tärkeää (Tamminen 2002, 208).

Tammisen mukaan tunteva ja toimiva ihminen haluaa myös jollain tapaa ymmärtää niin sisäistä kuin ulkoistakin todellisuutta. Aikuisen ymmärtäminen on tietoista ja tiedollista ajattelua, informaation organisoimista ja integroimista. Lapsi hahmottaa todellisuutta leikin, sadun, tarinoiden, unien ja fantasioiden kautta (Tamminen 2002, 208 – 209).

Lapset havainnoivat ympäristöään, ajattelevat ja oppivat jatkuvasti tekemällä, kokeilemalla ja mielikuvitustaan käyttämällä. Lapset osaavat luoda myös osaa kulttuuria, kun siihen vain annetaan mahdollisuus: kertoa satuja, tehdä kirjoja, piirtää, maalata ja säveltää. Lapset tekevät havaintoja ja kytkentöjä asioiden välille, jollaisia aikuiset eivät voi edes kuvitella tekevänsä (Karlsson 2003, 30).

Tarinasäveltäminen on yksi mahdollisuus lapsille luoda omaa kulttuuria, tuottaa sitä omasta aloitteesta. Muistiinmerkityt tarinasävellykset ovat ikään kuin uutta, nuorta kansanmusiikkia. Lasten itsensä tekemät teokset ovat olleet hyvin suosittuja toisten lasten keskuudessa. Tuntuu, kuin lapset olisivat tavoittaneet teoksissa jotain, jota vain toinen lapsi voi toiselle kertoa.

Tarinasäveltämistä voivat tehdä aikuiset myös yhdessä lasten kanssa, tehdä kulttuuria yhdessä lasten kanssa. - Minkähänlaisia

olisivat aikuisten tekemät laulut lapsille, jos niitä tehtäisiin tarinasäveltämisen keinoin?

Tarinasäveltäminen antaa mahdollisuuden erityistä tukea tarvitseville oppilaille ja uudenlaisille opetusmetodeille

Tiedon omaksumiseen, muistiin ja oppimiseen vaikuttavat merkittävästi näkö-, kuulo-, kosketus- ja liikeaisti. Tarinasäveltämisessä ovat vahvasti mukana nämä kaikki neljä aistia: teosten tarinoita voidaan leikkiä ja musiikin tahdissa voidaan liikkua. Teokset tehdään itse käsin. Niiden syntyvaiheessa voidaan apuvälineinä käyttää värillisiä konkreettisia esineitä, leluja tai opetuksen havaintomateriaaleja, esimerkiksi pahvisia, värillisiä merkkejä. Teoksesta tulee kuva, joka jo sellaisenaan herättää muistoja ja mielikuvia ja teos on kuultavissa musiikkina ja/tai kertomuksena.

Tarinasäveltämisen syntysijoilla Kyyhkyspuiston päiväkodissa oli myös erityistä tukea tarvitsevia lapsia. He pystyivät osallistumaan toimintaan täysin tasavertaisesti muiden lasten kanssa. Ulla-Maija Grönroos on proseminarityössään, Saduttaminen erityisen tuen tarpeessa olevien lasten interventiona, tutkinut saduttamisen mahdollisuuksia tukea lasten, joilla on oppimisvaikeuksia, kehitystä. Hänen tutkimuksen tuloksissaan tulevat esille saduttamisen mahdollisuudet luoda motivoiva ja kunnioittava vuorovaikutus oppijan ja opettajan välille, mahdollisuus olla lukemaan ja kirjoittamaan oppimisen tukena sekä antaa mahdollisuus lukivaikeuksiselle lapselle uskoa itseensä kirjoittajana. Omien satujen ja jopa oman satukirjan tekeminen lisää lapsen

itseäänäimisen tunnetta ja valaa uskoa omiin kykyihin. Saduttaminen, erityisesti ryhmäsaduttaminen, sopii myös sopeutumisvaikeuksien ja käyttäytymisongelmien kanssa työskentelyyn (Grönroos 2003, 46 - 48). Olen käyttänyt tarinasäveltämistä myös kehitysvammaisten oppilaitten soitonopetuksessa. Oppilaan kanssa tasavertaisessa ja toista huomioivassa vuorovaikutuksessa ollessaan, opettaja saa ainutlaatuista tietoa oppilaansa tavasta ottaa haltuun musiikillisia elementtejä. Näin opettaja saa tietoa oppilaastaan, jota hän voi käyttää hyödyksi opetuksen keinoja ja menetelmiä kehittäessään ja valitessaan (Hakomäki 2002a, 45).

Annu Tuovila on väitöstudkimuksessaan etsinyt vastauksia 7-13 -vuotiaiden lasten musiikkiopisto-opiskelun tavoista, kokemuksista ja lasten toiveista. Tutkimuksen tulokset osoittivat lasten kokevan opiskelun myönteiseksi ja he kykenevät saavuttamaan hyviä oppimistuloksia jos lapset, opettajat ja vanhemmat tekevät yhteistyötä, lapset kokevat olevansa arvostettuja musiikin harrastamisessaan, oppiminen ja opetus luovat ympärilleen lasten keskinäistä ryhmätoimintaa ja lasten omat aloitteet otetaan huomioon opetuksessa (Tuovila 2003, 4). Olen käyttänyt tarinasäveltämisen keinoja kaksi vuotta kestäneessä pianonsoiton ryhmäopetuskokeilussa. Kansalaisopiston luovan pianonsoiton ryhmässä lapset oppivat hämmästyttävän vähäisellä opetustuntimäärällä pianonsoiton perusasioita: soittimen hallintaa, käsien ja sormien käyttöä, nuotinlukua ja musiikin teorian peruskäsitteitä. Koska opetus perustui yksinomaan lasten omiin sävellyksiin ja

improvisointiin, lapset oppivat myös rohkeaa musiikillista ja luovaa ilmaisua. Kuvionuottien avulla perinteisten nuottien omaksuminen oli helppoa ja mukavaa. Ryhmäopetuksessa lapset saivat vahvan pohjan rytmikalle ja yhteissoitolle – vahvat muusikkouden taidot olivat läsnä jokaisella oppitunnilla (Hakomäki 2002b).

Toteutuessaan periaatteitaan noudattaen tarinasäveltäminen ei sisällä piilopetussuunnitelmaa edes pedagogisessa toiminnassa (kts. Lehtonen 2001, 307). Teos saa aina ensin syntyä ilman ennakkoehtoja ja lapsi on tietoinen ja yhdessä aikuisen kanssa sopinut, jos teosta käytetään pedagogisiin tarkoituksiin, jolloin opettaja saa mahdollisuuden tuoda toimintaan omaa ammatillista osaamistaan. Tämä vaatii opettajalta sitoutumista oman työnsä kehittämiseen. Tällainen työskentely lisää oppilaiden motivaatiota, mahdollistaa soitonopiskelun myös oppilaille, joilla on oppimisvaikeuksia sekä nopeuttaa oppimista niin paljon, että opettajan työtapojen muuttaminen rankkuudestaan huolimatta kannattaa. Pedagogisesta näkökulmasta katsottuna tarinasäveltämisellä on mielestäni vielä paljon muitakin mahdollisuuksia, joihin en kuitenkaan tässä artikkelissa puutu.

Tarinasäveltäminen on ennaltaehkäisevää mielenterveystyötä

Lasten yksilöllistä kehitystä voidaan tukea kehityksellisten häiriöiden ennaltaehkäisyn näkökulmasta (Emde & Robinson, Sinkkonsen & Kallandin 2002, 272 mukaan): -kannustamalla oppimista ja uusiin asioihin tutustumista

-rohkaisemalla vastavuoroisuuteen ja kommunikaatioon ihmissuhteissa sekä positiivisiin hoivan ja tuen kokemuksiin
 -rohkaisemalla sekä myönteisten että ristiriitaisten tunteiden avoimempaan ilmaisuun sekä leikin ja mielikuvituksen käyttämiseen
 -tukemalla suunnittelutaitoja, haasteista selviytymistä, tehokkuutta sosiaalisissa suhteissa, rehellisyyttä ja vastuuntunnetta
 -tukemalla turvallisuudesta ja terveydestä huolehtimista.

Tarinasäveltämisessä saa arvokkaita kuulluksi tulemisen kokemuksia ja onnistumisen elämyksiä. Toiminta on selvästi ollut lasten mielestä mielekäästä ja he ovat olleet hyvin motivoituneita toimintaan. Vilkkaut ja levottomat lapset ovat rauhoittuneet ja ovat pystyneet keskittyneeseen toimintaan. Arat ja ujut lapset ovat rohkaistuneet kertomaan omia musiikillisia tarinoitaan, kun ne ovat kelvanneet juuri sellaisina, kuin lapsi on ne kertonut. Pienetkin lapset ovat pystyneet hämmästyttävän hyvään yhteistyöhön mielekkään toiminnan äärellä. Lapset ovat saaneet uuden, luovan ilmaisukeinon sekä uudenlaisen mahdollisuuden olla vuorovaikutuksessa niin aikuisten kuin toisten lastenkin kanssa. Pidän tätä ennaltaehkäisevänä mielenterveystyönä.

Tarinasäveltäminen on lasten musiikkiterapian työmuoto

Heidi Ahonen-Eerikäinen on väitöskirjansa ”Musiikillinen dialogi” ja muita musiikkiterapeuttien työskentelytapoja ja lasten musiikkiterapian muotoja tiivistelmässä tuonut esiin 13 olemusta musiikille

musiikkiterapiatilanteessa (Ahonen-Eerikäinen 1998). Musiikin roolina on olla:

- turvallisen ilmapiirin luoja
- lapsen motivaation ja aktivaation stimuloija
- onnistumisen kokemusten antaja
- kontaktin muoto ja väline
- kieli: itseilmaisun muoto ja väline
- vastavuoroisen dialogin muoto ja väline
- multisensorinen kokemus
- toiminnan automatisaation sekä assosiaatio- ja muistitoimintojen virittäjä
- verbalisaation stimuloija
- ehdollistaja ja käyttäytymisen muokkaaja
- oppimisen stimuloija
- symbolisen välimatkan päässä tapahtuvan tunne-elämän läpityöskentelyn väline
- sisäisen ja ulkoisen maailman jäsentäjä ja itsen ja oman toiminnan hallinnan harjoittelun väline

Myös tarinasäveltäminen, jossa lapsi saa ilmaista itseään musiikillisesti juuri niin kuin haluaa, luo turvallisen ilmapiirin, motivoi ja aktivoi sekä antaa onnistumisen kokemuksia. Vastavuoroinen ja tasavertainen tarinasäveltämisen työskentelyote on tapa olla vuorovaikutuksessa, kontaktissa, luoda dialogia, jossa lapsi voi ilmaista itseään ja käyttää teoksiaan kielenä. Tarinasävellyksestä tulee puhtaaksi kirjoitettuna myös kuva ja teokset voivat sisältää leikkejä ja niitä voi olla mukava vaikka tanssia. Tarinasävellysten tekeminen helpottuu entisestään kokemuksen myötä ja tunteiden ja asioiden ilmaiseminen niiden avulla on kerta toisensa jälkeen luontevampaa. Toiminta on mielekäästä ja se saa lapset keskittymään työskentelyyn. Lapset ovat myös kiinnostuneita toistensa musiikillisista ajatuksista ja kykenevät teoksia

tehdessään hyvään yhteistyöhön. Koska kaikki osaavat tehdä omia, juuri oikeanlaisia tarinasävellyksiä, rohkaistuvat myös aremmat lapset tarinasäveltämään. He saavat sanottavansa ilmaistua erilaisilla tarinasäveltämisen keinoilla juuri heille sopivalla tavalla. Tarinasävellyksiä tehdessään, leikkiessään, laulaessaan ja soittaessaan lapset saavat ainakin musiikkiin, luovaan ilmaisuun, hahmottamiseen, keskittymiseen, ryhmätyöhön sekä kehon hallintaan liittyviä oppimisen kokemuksia, jotka antavat uskoa omiin kykyihin ja innostavat taas uusiin oppimisen haasteisiin. Tarinasävellyksillä voi sekä musiikin että kertomuksen avulla kertoa itselleen tärkeitä ja vaikka vaikeita asioita, voi saada niille hahmon ja muodon. Teoksia esitettäessä nämä tunteet ja kokemukset tulevat jaetuksi ja niitä voi työstää toisten lasten kanssa, vanhempien kanssa tai terapiassa. Konkreettiset teokset ovat selkeitä muistoja niiden tekijöille ja niihin ja niiden sisältämiin merkityksisältöihin voi palata aina tarvittaessa (Hakomäki 2002b).

Tarinasäveltäminen on keino yhdistää musiikkiterapiaa ja perheterapiaa

Jaakko Erkkilä on teoksessa Surevan lapsen kanssa tuonut esiin haittoja, joita voi olla perheterapeuttisessa työskentelyssä esimerkiksi lapsen surun käsittelyssä. Lapsen ääntä ei ehkä kuunnella aikuisten taholta ja muu perhe voi olla oman surunsa takia kykenemätön kohtaamaan lapsen surua. Perheterapian mahdollisuuksia taas voivat olla lapsen ja perheen vuorovaikutuksen havainnoiminen sekä tunteiden jakaminen sekä tilaisuus auttaa perheenjäseniä

huomaamaan kaikkien erilainen tahti ja tapaturra (Erkkilä 2003, 54).

Tarinasäveltämisen ja perheterapian yhdistämistä on kehitetty ja käytetty lapsiperheiden kuntoutuksessa tavoitteena saada lapsen ääni kuuluviin koko perheen terapiaprosessissa. Olen työskennellyt yhdessä perheterapeutti Liisa Roine-Reinikan kanssa ja olemme kehittäneet mallia, miten tarinasäveltämisen ja perheterapian yhdistelmällä luodaan silta vanhemman ja lapsen välille. Liikkeelle on lähdetty nimetyn potilaan, lapsen, oireista (Hakomäki & Roine-Reinikka 2003).

Lapsen tarinasävellyksellä antaa hänen tunteilleen, ajatuksilleen ja kokemuksilleen ilmiänsä hahmon ja muodon, jonka hän tuo jaettavaksi musiikin avulla vanhempiensa kanssa. Tarinasävellyksellä tuo lapsen tunteen perheterapiaan ja sen synnyttämän tunnereaktion avulla vanhemmat saavat kosketuksen lapsen mielentilaan. Vanhemmat työstävät perheterapiassa lapsen musiikkitarinan. Tarinasävellyksen ja perheterapian keinoin lapsen kätkeytyä tunne, ajatus, kokemusmaailma tulee perheelle työskenneltävään muotoon. Joskus lapsen sävellyksellä ja tarina syntyvät juuri eletystä hetkestä ja joskus kaukaisemmasta muistosta, vanhemmat voivat tässä olla apuna. Kun onnistutaan luomaan tämä yhteys, voi lapsen tunteesta, kokemuksesta, ajatuksesta tulla perheelle jaettu kokemus (Hakomäki & Roine-Reinikka 2003).

Päätäntö

Tarinasäveltäminen on ehtinyt soveltua moneksi nelivuotisen olemassa olonsa aikana:

lapsen hyvää kasvua edistäväksi toiminnaksi, lasten omaa kulttuuria luovaksi keinoksi, pedagogisia mahdollisuuksia esiin nostavaksi menetelmäksi sekä uudenlaisten kuntoutuksen ja terapian työmuotojen löytäjäksi. Teoriapohjaa on löytynyt saduttamisen tutkimuksista ja kuvionuoteista tehdyt tutkimukset antavat tukea myös tarinasäveltämisen tutkimiselle.

Lasten kanssa tasavertaisessa, vastavuoroissa ja luovassa vuorovaikutuksessa toimiminen on saanut aikaan uudenlaisen musiikillisen toimintatavan, jolla on monipuolisia sovellusmahdollisuuksia. Vastavuoroinen vuorovaikutus edellyttää vuorovaikutuksessa olevien ihmisten heittäytymistä toinen toisensa vaikutuskenttään, luovaan, ennalta arvaamattomaan tilaan. Jos heittäytyy tähän kenttään, pääsee kosketuksiin omiin ja toisen ihmisen kokemuksiin, muistoihin, tietoihin ja taitoihin. Tässä kentässä, joka on paikka ja aika sekä ruumiin että sielun tila, on mahdollisuus tavoittaa jotain uutta. Uutta voi olla myös omien kokemusten jakaminen. Toisen ihmisen kokemukset ja tunteet ovat tavoitettavissa vain empaattisen samastumisen ja eläytymisen kautta. Se on taas mahdollista vain eläytymällä omiin vertaiskokemuksiin, jotka näin aktivoituvat uudessa vuorovaikutuksessa ja voivat taas puolestaan luoda jotain uutta (Andersson 2002, 116).

Luova vastavuoroinen vuorovaikutus edellyttää toimiakseen ja antaakseen mukana olijoille uusia kokemuksia jokaiselta osallistujalta heittäytymistä tuntemattomaan. Luottamus toisiin ihmisiin ja aito läsnäolo ovat tällaisessa tilanteessa välttämättömiä. Tilanteessa olevan johdattelijan, aikuisen,

opettajan tai terapeutin oma avoimuus ja rehellisyys ovat ehdottomia edellytyksiä saada aikaan luottamuksellinen ilmapiiri. Tämän perusedellytyksen pitää toteutua, oli sitten kysymys lasten sadutustilanteesta (Karlsson 2000, 57-71) tai vaikka musiikkiterapeuttien työnohjauksesta (Ahonen-Eerikäinen 2003, 180).

Lähteet:

- Ahonen-Eerikäinen, H. (1998). ”Musiikillinen dialogi” ja muita musiikkiterapeuttien työskentelytapoja ja lasten musiikkiterapian muotoja. Joensuun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Kasvatustieteellisiä julkaisuja N:o 45. Joensuu: Joensuun yliopistopaino.
- Ahonen-Eerikäinen, H. (2003). Using Group-Analytic Supervision Approach When Supervising Music Therapists. *Nordic Journal of Music Therapy*, Vol. 12(2) (2003), 173-181.
- Andersson, C. (2002). *Luova mieli, kirjoittamisen vimma ja vastus*. Helsinki: Kirjapaja Oy.
- Erkkilä, J. (2003). Musiikkiterapian mahdollisuudet lapsen surussa. Teoksessa: *Surevan lapsen kanssa*. SMS-Tuotanto Oy. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Fredrikson, M. (1994). Spontaanit laulutoisinnot ja enkulturaatioprosessi. Kognitiivis-etnomusikologinen näkökulma alle kolmevuotiaiden päiväkotilasten laulamiseen. Jyväskylän yliopisto. *Jyväskylä Studies in the Arts* 43. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino and Sisäsuomi Oy.
- Grönroos, U-M. (2003). Saduttaminen erityisen tuen tarpeessa olevien lasten interventiona. Helsingin yliopisto. Kasvatustieteellinen

- tiedekunta. Opettajankoulutuslaitos.
Erityispedagogiikka. Proseminaarityö.
- Hakomäki, H. (2002a). Kuvionuoteilla tarinasäveltämään. EriKa. Erityisopetuksen tutkimus- ja menetelmätieto, 3/2002, 45-46.
- Huhtala, V. (2002). Tarinasäveltäminen. Turun ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Toiminnallisten menetelmien opinnäytetyö.
- Huhtinen, H. (2002). ”Keltainen soi korkeemmalta kun harmaa”, Kokemuksia kuvionuottien soveltamisesta musiikkileikkikoulussa. Sibelius- Akatemia. Musiikkikasvatuksen koulutusohjelma. Pro gradu.
- Immonen, S-L. (2002). Tuotteen lanseeraus. Kohderyhmänä organisaatiomarkkinat. Vaasan ammattikorkeakoulu. Talouden ja hallinnon koulutusohjelma.
- Kaikkonen, M. & Uusitalo, K. (2001). Kuvionuotit. 2. uudistettu painos. Helsinki: Kehitysvammaliitto ry.
- Kaikkonen, M. & Uusitalo, K. (2002). Kuvionuotit 2. Helsinki: Kehitysvammaliitto ry.
- Karlsson, L. (2000). Lapsille puheenvuoro. Ammattikäytännön perinteet murroksessa. Helsingin yliopisto. Kasvatustieteellinen tiedekunta. Kasvatuspsykologian tutkimusyksikkö 1/2000. Lapset kertovat – hanke. Stakes. Helsinki: Edita.
- Karlsson, L. (2003). Sadutus. Avain osallistavaan toimintakulttuuriin. PS-kustannus. Juva: WS Bookwell Oy.
- Kyllönen, T. (2001). Kuvionuottiprojekti osana päiväkodin musiikkikasvatusta. Helsingin Konservatorio. Musiikkipedagogin koulutusohjelma. Musiikkileikkikoulunopettajan päättötyöhön liittyvä tutkielma.
- Laaksonen, K. (1998). Kuvionuotit dysfaattisten lasten kuntoutuksessa. Terapeuttisesti orientoituneen soitonopetusmenetelmän testaus, kuvaus ja kehittäely. Sibelius-Akatemia. Musiikkikasvatuksen osasto. Pro gradu.
- Lehtonen, K. (2001). Paistaako musiikkioppilaitoksissa musta aurinko? Psykologia, 5/2001, 306-314.
- Peltoranta, J. (2003). Tarinasäveltäminen on elävää lasten kulttuuria ja terapiaa. Lastentarha. Varhaiskasvatuksen ammattilehti, 2/2003, 50-52.
- Saarinen, E. & Lonka, K. (2000). Muodonmuutos. WSOY. Porvoo: WS Bookwell Oy.
- Sinkkonen, J. & Kalland, M. (toim.) (2002). Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. WSOY. Vantaa: Tummavuoren Kirjapaino Oy.
- Sjöblom, P. (2003). Autistiska barn musicerar. Erfarenheter från ett figurnotsmusikläger för autistiska barn. Sibelius- Akademin. Avdelning för musikpedagogik. Pro gradu.
- Tamminen, T. Teoksessa Lindqvist, M., Koskenpato, T., Meronen, P. & Vällki, T. (toim.) (2002). Näkemisestä näkemiseen. Pirkko Siltalan juhlaKirja. Helsinki: Therapiea-säätiö.
- Tuovila, A. (2003). ”Mä soitan ihan omasta ilosta!”. Pitkittäinen tutkimus 7-3 -vuotiaiden lasten musiikin harjoittamisesta ja musiikkiopisto-opiskelusta. Sibelius-Akatemia. DocMus – Esittävän säveltaiteen ja tutkimuksen tohtorinkoulutusyksikkö. Studia Musica 18. Espoo: Otamedia Oy.
- Riihelä, M. (1989). Lasten ryhmäoppiminen ja aikakäsité koulupsykologin työn kohteena. Kouluhallituksen julkaisuja 20. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Riihelä, M. (1991). Aikakortit - tie lasten ajatteluun. Helsinki: VAPK - kustannus.
- Vikman, K. (2001). Kuvionuottimenetelmän ulottuvuudet pianonsoiton alkuopetuksessa.

Toimintatutkimus eri kohderyhmillä.
Helsingin yliopisto. Helsingin yliopiston
kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 177.
Helsinki: Yliopistopaino.

Ylä-Soininmäki, H. (2002). Kuvionuotit ja
säveltäminen pianonsoiton alkuopetuksessa.
Toimintatutkimus. Stadia. Helsingin
ammattikorkeakoulu. Musiikin
koulutusohjelma. Musiikkipedagogiikan
opinnäytetyö.

Ylä-Soininmäki, H. (2003). Säveltäminen
kuvionuoteilla. 6-vuotiaan puhumattoman
pojan musiikkiterapian arviointijakso.
Sibelius-Akatemian koulutuskeskus, Helsinki.
Musiikkiterapian ammatillisten opintojen
kirjallinen lopputyö.

Painamattomat lähteet:

Hakomäki, H. (2002b). Tarinasäveltäminen.
Julkaisematon artikkeli.

Hakomäki, H. & Roine-Reinikka, L. (2003).
Muistiinpanoja 7.4.2003.

Kaikkonen, M. & Uusitalo, K. (1998).
Kuvionuottimenetelmän kehittämishanke.
Terapeuttisesti orientoituneen
musiikkikasvatusmenetelmän pilottiprojekti.

Kaikkonen, M. & Uusitalo, K. (1999). Raportti
kuvionuottimenetelmän kehittämishankkeesta
vuonna 1999.

Kaikkonen, M. & Uusitalo, K. (2000). Kuvionuottien
kehittämishanke vuonna 2000 ja
tulevaisuusvisio vuosille 2001 – 2003.

Kiiveri, K. & Virtanen V-M. (2003). Tarina
säveltämisestä. Tarinasäveltäminen
kuntoutustyössä -koulutuksen lopputyö.

Toinen artikkeli:

PEDAGOGISIA NÄKÖKULMIA TARINASÄVELTÄMISEEN

Hanna Hakomäki

Alkuperäisjulkaisu: Musiikkiterapia 2005,
20(1), 38–61

piirroksat: Jouni Vainonen

Johdanto

Tarinasäveltäminen on alle kouluikäisten lasten opettama omaan musiikilliseen keksintään perustuva luova toimintamuoto.

Tarinasäveltämisen kehittämiseen johtavasta oivalluksen päivästä 17.4.2000 tuli tänä keväänä kuluneeksi 5 vuotta. Tänä vuonna tarinasäveltäminen on herättänyt kiinnostusta erityisesti musiikkipedagogiikan saralla: Jyväskylän ja Lahden ammattikorkeakouluista on valmistunut opinnäytetyöt, jotka etsivät ja kokeilevat tarinasäveltämisen mahdollisuuksia varhaisiän musiikkikasvatuksessa sekä jousisoitinpedagogiikassa.

Musiikkipedagogiikassa tuulee muutenkin. Musiikkioppilaitosjärjestelmän kurssitutkintovaatimuksia uudistetaan lisäten käytännön muusikontaitoja lisääviä vapaan säestyksen, kuulonvaraisen musisoinnin ja

yhteissoiton opetusta. Elämyksiä, esiintymistä, oppilaiden vaikutusmahdollisuuksia omaan opiskeluunsa ja hyvän musiikkisuhteen syntymistä korostetaan entisestään. Musiikin erityisopetus työntyy esiin opetussuunnitelmien yksilöllistämisen mahdollisuutena sekä lisääntyvänä osaamisena ja kiinnostuksena kehitysvammaisten soitonopetusta kohtaan, hyvin paljon musiikkiterapeuteille tuttuun kuvionuottien ansiosta. Kaiken tämän yhteisenä tavoitteena on saada aikaan paitsi maailmanlaajuisesti arvostettuja ammattilaisia myös elämänmyönteisiä musiikin harrastajia, jotka osaavat itsenäisesti ottaa musiikista iloa ja lohtua elämäänsä. Tästä kaikesta huolimatta on myös paljon kysymyksiä ja kritiikkiä ilmassa – muuttuuko mikään kuitenkaan oikeasti? Tarinasäveltäminen on yksi mahdollisuus uudenlaiseen pedagogiikkaan ja myös uusille oppilasryhmille. Tämä artikkeli on jatkoa Musiikkiterapia-lehdessä 2004, 19(1) olleeseen tarinasäveltämisen alkuvaiheita ja mahdollisuuksia käsitelleeseen artikkeliin.

Tarinasäveltäminen kiteytyi neljän vuoden aikana toiminnaksi, joka sisältää neljä kohtaa, joiden kaikkien pitää toteutua, jotta toimintaa voi kutsua tarinasäveltämiseksi.

1. Tarinasäveltäminen on mahdollisuus omaan musiikilliseen keksintään ja ilmaisuun
2. Tarinasäveltämisessä on aina vuorovaikutusta.
3. Tarinasäveltämisessä syntyy muistiinmerkitty teos.
4. Tarinasäveltämiseen kuuluu aina konsertti. (ks. Hakomäki 2004, 52–54.)

TARINASÄVELTÄMISEN PEDAGOGISIA MAHDOLLISUUKSIA

Varhaiskasvatuksessa

Tarinasäveltäminen on lapsen omista ajatuksista, tunteista ja kokemuksista lähtevää luovaa, musiikillista, lapsen kokonaiskehitystä tukevaa, motivoivaa ja osallistavaa toimintaa.

Tarinasäveltäminen on syntynyt päiväkodissa alle kouluikäisten lasten terapeuttisesti suuntautuneessa musiikkikasvatusprojektissa. Projektin tavoitteena oli kehittää ja kokeilla pienten lasten pianonsoitonopetusta kuvionuotteja hyödyntämällä. Opetus tapahtui päiväkodissa hoitopäivän aikana ja mahdollisuus osallistua opetukseen oli annettu kaikille päiväkodin lapsille. Projekti kesti kaiken kaikkiaan kolme vuotta. Lapset osallistuivat opetukseen kolmen lapsen ryhmissä ja poissaolojen takia opetus oli toisinaan myös pariopetusta tai yksilöopetusta. Päiväkodissa oli myös erityistä tukea tarvitsevia lapsia, jotka olivat ryhmissä muiden mukana.

Tarinasäveltämisen syntymisen, 17.4.2000, jälkeen koko musiikkitoiminta perustui lasten itsekeksimiin teoksiin: lauluihin, musiikkitarinoihin, sävelteoksiin ja musiikkileikkeihin. Toiminta sai aikaan ilmiöitä sekä merkittäviä tapahtumia ja muutoksia monissa päiväkodin arjessa esiin tulevissa asioissa. Toiminnassa ujut ja arat lapset rohkaistuivat ja vilkkaat lapset rauhoittuivat. Lasten keskinäinen vuorovaikutus tasavertaistui ja päiväkodin aikuiset saivat huomata lapsissa uudenlaisia vahvuuksia. Myös lasten vanhemmat löysivät

lapsistaan uusia puolia - kiinnostuksen kohteita, taitoja, ajatuksia, mielipiteitä ja kokemuksia. Lapset saivat ilmaista ja toteuttaa itseään uudella tavalla, jonka kautta he saattoivat löytää myös itse itsestään uusia voimavaroja.

Tarinasäveltäminen syntyi ja kehittyi toimintani kautta alle kouluikäisten lasten parissa työskennellessäni. Lapset antoivat ymmärtää, että he osaavat ja haluavat tehdä itse musiikkitarinoita ja näin kertoa omista kokemuksistaan, tunteistaan, ajatuksistaan – itsestään. Puhtaaksikirjoitettujen teosten kautta ja niitä esittämällä lapset pystyivät jakamaan tätä kokemusmaailmaa muiden kanssa. Kaikkien lasten tasavertainen mahdollisuus osallistua toimintaan ja heidän kiinnostuksensa ja innostuksensa toimintaa kohtaan antoivat ymmärtää toiminnan merkityksellisyyden. Tämä on johtanut kehittämään tarinasäveltämistä erilaisten kohderyhmien kanssa sekä moniin erilaisiin sovelluskokeiluihin. Olen käyttänyt tarinasäveltämistä musiikkiterapian ja musiikinopetuksen työmuotona niin yksilöllisesti kuin ryhmätoiminnassakin. Tarinasäveltämiseen voivat osallistua lapset ja aikuiset sekä myös erityistä tukea tarvitsevat, esimerkiksi kehitysvammaiset.

Päiväkodissa

Tarinasäveltäminen on syntynyt päiväkotimaailmassa ja on näin ollen jo osoittanut soveltuvansa toimintamuodoksi sinne. Päiväkodin ulkopuolisena henkilönä minulla oli aika ja paikka toimia muusta päiväjärjestyksestä sivussa eikä toiminta vähentänyt henkilökuntaresursseja vaan

pienensi muuta lapsiryhmää hetkellisesti. Tämä oli varmaan kaikille osapuolille mieluisaa. Ihanteellista olisi, jos päiväkotien toiminnassa olisi enenevässä määrin mahdollista ottaa lapset aktiivisiksi vaikuttajiksi päivän toimintaansa toiminnan suunnittelijoina ja toteuttajina. Aktiivisina toimijoina lapset oppivat kaikkia inhimilliseen elämään kuuluvia asioita motivoituneesti ja luonnollisesti. Jokainen päiväkotisi saisi mahdollisuuden luoda juuri heille sopivan tavan antaa lapsen äänen kuulua tarinoiden ja sävelten kautta.

Tarinasäveltämisessä saa arvokkaita kuulluksi tulemisen kokemuksia ja onnistumisen elämyksiä. Toiminta on selvästi ollut lasten mielestä mielekäästä ja he ovat olleet hyvin motivoituneita toimintaan. Vilkaat ja levottomat lapset ovat pystyneet keskittyneeseen työskentelyyn mielekkään toiminnan äärellä ja arat ja ujut lapset ovat rohkaistuneet kertomaan omia musiikillisia tarinoitaan, kun ne ovat kelvanneet juuri sellaisina, kuin lapsi on ne kertonut. Kaikki lapset, myös erityistä tukea tarvitsevat, ovat pystyneet osallistumaan toimintaan tasavertaisesti omista lähtökohdistaan.

Tarinasäveltämisessä kavereitten keksimät teokset tuottavat selvästi iloa toisille lapsille. Lapset saavat toisiltaan, vertaisryhmältään, arvostusta laulujen, tarinoitten ja leikkien keksijöinä ja sillä tuntuu olevan heille suuri merkitys. Lapsen omat tunteet ja ajatukset tulevat hyväksytyiksi. Tämä on merkityksellistä, jotta voisi tuntea oman elämänsä ja siinä olemisen tärkeäksi. Taiteilijapedagogi Inkeri Sava pohtii taidetta ja sen mahdollisuuksia itsen ja oman elämän

rakentamisen prosessina. Hän toteaa suhteessa syrjäytymiseen olevan rakenteellista syrjäytymistä kohtalokkaampana syrjäytyminen itsestä ja omista kokemuksista, tunteista ja muistoista (Sava 2004, 35–39).

Tarinasäveltämisessä lapset saavat tilaisuuden saada kokemuksia yhdessä toimimisesta ja mahdollisuuden harjaannuttaa sosiaalisia taitojaan. Aktiivisena ja kiinnostuneena kokijana oleminen on nykykäsityksen mukaan perusedellytys kaikelle oppimiselle. Vastavuoroisessa suhteessa ollessaan toisiin ihmisiin, ympäristöön ja tapahtumiin nähden lapsi oppii tekemällä, kokemalla, näkemällä, kuulemalla (Karlsson 2003, 23).

Tarinasäveltäminen on nostanut esiin uudenlaisen tavan antaa lasten äänen kuulua. Karlssonin mukaan (2003, 23–24) ihmiselle on elintärkeää pystyä viestimään toisille omia asioitaan ja saada tunne siitä, että hänet otetaan vakavasti. Toiminnan myötä lapsista on löytynyt vahvuuksia, joita kukaan, eivät edes he itse, ole arvanneet heissä olevan. Heidän itseluottamuksensa omiin taitoihinsa ja vaikuttamismahdollisuuksiinsa on kasvanut. Tarinasäveltäessään lapset saavat uudenlaisen toiminnan kautta tuotua esiin ajatuksiaan, ominaisuuksiaan ja taitojaan, joille ei päiväkotipäivässä välttämättä ole muuta tilaisuutta tulla esille. Tällä saattaa olla merkittävä vaikutus myös kiusatuksi tulemisen ehkäisyssä. Koulukiusaamista tutkinut professori Christina Salmivalli sanoo Helsingin Sanomien Nyt - viikkoliitteen haastattelussa kiusatuksi tulemisen riskitekijöitä olevan mm. epävarmuus ja huono itsetunto (Silfverberg 2004, 10–12).

Kun tarinasäveltämisessä toimitaan lasten itse keksimien teosten parissa, se vaikuttaa myös lasten ja aikuisten, niin päiväkodin henkilökunnan kuin lasten vanhempienkin väliseen vuorovaikutukseen. Aikuiset saavat huomata lapsissa aivan uudenlaisia vahvuuksia ja voimavaroja ja he oppivat tuntemaan paremmin lapsia ja heidän ajatuksiaan ja kiinnostuksen kohteitaan. Tämä mahdollistaa uudenlaista tukea, kannusta ja huomiota lapsille, millä saattaa olla merkittävä vaikutus lasten käsityksille omista mahdollisuuksistaan osajina ja oppijoina. Yleisesti on tiedossa Rosenthalin tekemässä kirjassa ”Pygmalion Effect in the Classroom” esitetty jo 1960-luvulla tehty koe, jonka mukaan opettajan käsitys oppilaan älykkyydestä ja kyvyistä ja sitä myöten positiivisista oppimisodotuksista vaikuttaa ratkaisevasti oppilaan oppimistuloksiin (esim. Marckwort A&R 1992, 36; Karlsson 2003, 25). Useiden tutkimusten valossa myös lasten oppimista edistävä kyselevä asenne voidaan tyrehdyttää valmiilla tiukoilla oppimistilanteen suunnitelmilla, jossa ei ole tilaa lasten omille ajatuksille ja havainnoille (ks. Karlsson 2003, 25).

Musiikkileikkikoulunopettaja Tanja Kyllönen seurasi päättötyötään varten tarinasäveltämistä vuoden ajan sen syntymäpäiväkodissa ja kirjasi toiminnan kehitystä. Tutkielmansa yhteenvedossa hän esittelee löytämiään tuloksia. Käytännöllisestä näkökulmasta Kyllönen korostaa kuvionuottien merkitystä toiminnan mahdollistajana alle kouluikäisten parissa ja pohtii päiväkodin henkilökuntaresurssien mahdollisuutta joustaa tämänlaiseen toimintaan. Toisena näkökulmana hän nostaa

esiin toiminnan merkityksen lapsille. Lapset olivat osallistuneet toimintaan omasta ja henkilökunnan mielestä innoissaan ja mielellään. Yhteistyö lasten vanhempien kanssa olisi voinut olla tiiviimpää. Lasten toiminnan myötä lisääntynyt rohkeus näkyi päiväkodin arjessa halukkuutena esiintyä päiväkodin juhlissa niin musiikin parissa kuin muutenkin. Lasten keskittymiskyky parani ja häiriökäyttäytyminen väheni niin tarinasäveltämistoiminnassa kuin päiväkodissa muutenkin. Osaamis- ja onnistumiskokemusten kautta lasten turhautuneisuus oli vähentynyt. Tarinasäveltämisessä lapset oppivat myös musiikin peruselementtejä ja lukutaitoa. Lasten itseilmaisu, vuorovaikutustaidot, tunteiden käsittely ja jakaminen ja sosiaaliset taidot saivat toiminnassa harjaantumista. Lasten itsetunnon vahvistuminen ja motivaatio toimintaan edesauttoivat lasten oppimista. Lapsille omien teosten tekeminen oli helppoa ja toisten lasten teokset hyväksyttiin myös sellaisenaan ilman minkäänlaista kritiikkiä. (Kyllönen 2001, 50–53.) Noin kahden vuoden aikana kyseisessä päiväkodissa syntyi aika tarkalleen 100 lasten itse keksimää teosta – laulua, musiikkitarinaa, sävelteosta tai musiikkileikkiä.

Kyllönen nostaa uuden työtavan löytymisen lasten musiikkitoimintaa varten projektin tärkeimmäksi seikaksi. Lasten kuuntelu ja heidän kokemuksensa tärkeänä olemisesta ovat hänen mielestään huomionarvoisia näkökohtia. Uusi työtapa vaatii opettajalta ennakkoluulottomuutta, rohkeutta heittäytyä ennalta-arvaamattomaan toimintaan ja innostuneisuutta lasten kanssa toimimiseen. Kyllönen näkee tärkeänä myös päiväkodissa

annetun mahdollisuuden kaikille lapsille osallistua toimintaan – ilman musikaalisuustestejä tai muuta valintaa. Hän toteaa eri-ikäistenkin lasten pystyneen hyvään yhteistyöhön ja tarvittaessa jopa toisten auttamiseen. (Kyllönen 2001, 53–55.)

Opetusministeriön koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa vuosille 2003–2008 mainitaan koulutusmahdollisuuksien tasa-arvon olevan perusta suomalaiselle hyvinvoinnille. Jokaisella tulee olla mahdollisuus kehittää itseään kykyjensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti. Suunnitelmassa kannetaan huolta myös oppimisvaikeuksien tunnistamisesta ja varhaisesta puuttumisesta niihin. (Opetusministeriö 2004, 19.) Esiopetuksessa painotetaan varhaiskasvatuksen jatkumoa, joka edistää niin ikään sosiaalisten ja oppimisvaikeuksissa olevien erojen tasoittumista (Opetusministeriö 2004, 33). Päiväkodissa toteutettuna tarinasäveltäminen on yksi vastaus näihin haasteisiin - toimintamuoto, johon kaikki lapset pystyvät osallistumaan tasavertaisesti.

Varhaisiän musiikkikasvatuksessa

Musiikkileikkikouluopettajat ry:n mukaan musiikkileikkikoulutoiminnan tarkoituksena on herättää lapsen kiinnostus ja rakkaus musiikkia kohtaan sekä luoda ja kehittää musiikillisia perusvalmiuksia pätevän opettajan johdolla. Musiikkileikkikoulussa tutustutaan musiikillisiin perusasioihin leikin avulla. Toiminta tukee lapsen kehitystä kokonaisvaltaisesti kannustaen lasta muun muassa

itseilmaisuuksiin, yhdessä tekemiseen ja itsenäiseen ajatteluun. Musiikkileikkikoulussa ainakin lauletaan, loruillaan, soitetaan, liikutaan ja kuunnellaan. Jokaiselle lapselle halutaan tarjota onnistumisen elämyksiä ja hyvät valmiudet musiikkiharrastuksen jatkamiseen. Musiikkileikkikoulussa on mahdollisuus luovuuden kehittämiseen ja on tilaisuus taideaineiden yhdistämiseen. (www.mlko.org.)

Taiteen perusopetuksen musiikin laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteissa (Finlex 2005b) mainitaan varhaisiän musiikkikasvatuksen tavoitteiksi:

- Lapsi saa musiikillisia elämyksiä, valmiuksia ja taitoja, jotka muodostavat pohjan hyvälle musiikkisuhteelle ja myöhemmälle musiikkiharrastukselle.
- Lapsi kehittyä kuuntelemaan ja kokemaan musiikkia sekä ilmaisemaan itseään musiikin keinoin.
Toiminnan keskeisiä sisältöjä ovat:
- Musiikin elementit – rytmi, muoto, harmonia, melodia, dynamiikka ja sointiväri.
- Elämykset – niiden avulla, leikin keinoin harjaannutetaan lapsen musiikillista muistia ja musiikin kuunteluvalmiuksia sekä tuetaan hänen kognitiivista, emotionaalista, motorista ja sosiaalista kehitystään.

Opetuksen voidaan järjestää musiikkileikkikoulu- ja musiikkivalmennustoimintana sekä näihin läheisesti liittyvänä muuna toimintana. Musiikkileikkikouluopetusta voidaan järjestää perheryhmissä, musiikkileikkiryhmissä tai soitinryhmissä. Varhaisiän musiikkikasvatus on ryhmäopetusta. Ryhmiä muodostettaessa otetaan huomioon pedagoginen tarkoituksenmukaisuus, oppilasryhmän ikärakenne sekä tilan antamat mahdollisuudet. Toiminnan keskeisimpiä periaatteita ovat musiikin kokonaisvaltainen kokeminen,

elämyksellisyys ja leikinomaisuus. Työtapa-
ovat laulaminen, loruileminen,
musiikkiliikunta, soittaminen ja musiikin
kuunteleminen. Lapsi oppii hahmottamaan
musiikin
peruskäsitteistöä vastakohtaparien, kuten
hidas–nopea, korkea–matala, hiljainen–
voimakas, kautta. Opetus on prosessiin
painottunutta ja vastavuoroista. Se etenee
lapsen omista lähtökohdista tavoitteellisesti
tasolta toiselle. Taiteiden välinen integrointi
liittyy varhaisiän musiikkikasvatukseen
kirjallisuuden, kuvataiteiden, tanssin ja
draaman työtapa- ja musiikkiin yhdistämällä.
(Finlex 2005b.)

Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman
perusteissa mainitaan soitonopetuksen lisäksi
opetuksen osa-alueiksi kuuntelukasvatus,
esiintymiskoulutus ja mahdollisuus
valinnaiskursseihin. Kuuntelukasvatuksen
tehtävänä on harjaannuttaa monipuoliseen
musiikin kuunteluun sekä tehdä
musiikkielämää tutuksi kullekin ikäkaudelle
soveltuvalla tavalla. Oppilaille tarjotaan
riittävästi kunkin taidoille sopivia
esiintymistilaisuuksia ja monipuolisia,
palkitsevia tehtäviä. Tavoitteena on luonteva,
vapautunut suhde musiikin esittämiseen ja
hyvä itsetunto, joten erityistä huomiota on
kiinnitettävä esiintymisjännityksen ja
esiintymiseen mahdollisesti liittyvien muiden
ongelmien hallintaan ja käsittelyyn.
Musiikkiopintoihin voidaan liittää oppilaan
musiikillista kehitystä tukevia
valinnaiskursseja esimerkiksi improvisointia,
musiikkiliikuntaa, säveltämistä, luovaa
ilmaisua, esiintymistä ja tietotekniikan ja
musiikkiteknologian opetusta. (Finlex 2005b.)

Tarinasäveltäminen tukee kaikkia musiikin
varhaiskasvatuksen osa-alueita. Monet
musiikkileikkikoulunopettajat ovatkin olleet
hyvin kiinnostuneita tarinasäveltämisestä ja
muutamat tekevät opintoihinsa liittyen
parhaillaan lopputöitään, joita varten ovat
tutustuneet tarinasäveltämiseen tarkemmin tai
jopa tehneet päättötyönsä empiirisen osuuden
tarinasäveltämistä soveltaen.
Tarinasäveltämisen soveltuvuuden tutkimisen
tarpeesta musiikkileikkikoulutoimintaan on
musiikkikasvattaja Hannele Huhtinen
maininnut tutkielmassaan ”Kokemuksia
kuvionuottimenetelmän soveltamisesta
musiikkileikkikoulussa” (Huhtinen 2002, 71).

Koulujen musiikinopetuksessa

*Tarinasäveltämisen ryhmätoimintaso-
vellus, joka sisältää sadutusta, tarinasäveltämistä,
liikettä, musisointia ja omaelämäkerrallista
työskentelyä voisi soveltua koulujen
työvälineeksi.*

Tarinasäveltämistä ei ole tietojeni mukaan
vielä käytetty koulujen musiikinopetuksessa.
Olen kuitenkin soveltanut toimintaa isolle
ryhmälle soveltuvaksi. ja toteuttanut
projekteja kehitysvammaisten leireillä,
kansalaisopiston
ryhmäpianonsoitonopetuksessa,
musiikkikoulussa ja harjaantumisloukan
leirikoulussa. Ryhmä toimii silloin sekä
suuryrymänä että pienryhmissä. Toiminta
sisältää sadutusta, tarinasäveltämistä, liikettä
ja tanssia sekä vapaata musisointia.
Toimintaan voi myös sisällyttää
omaelämäkerrallista työskentelyä, jolloin se
tukee ja lisää lasten ja nuorten itseyttä ja
vahvistaa valmiuksia toisen ihmisen
kohtaamiseen.

Omaelämäkerronnallista taiteellista työskentelyä on toteutettu Taideteollisen korkeakoulun taidekasvatuksen osaston ja Stakesin yhteisessä Syreenin Taimi – tutkimushankkeessa. Hankkeen eri projektien toimintaa kuvataan seikkaperäisesti teoksessa Taiteeksi tarinoitu oma elämä. Projektit on toteutettu kouluissa ja kirjassa kuvataan niin oppilaiden kuin opettajienkin tarinallista työskentelyä. Opettajien kannalta pohditaan itsetuntemuksen merkitystä ja ammatti-identiteetin muotoutumista. Kirjassa esitellään myös teoreettista perustaa toiminnalle. Oppilaiden työskentelyn merkityksen painotusalueita ovat syrjäytymisvaara, oman elämän eheäksi kokemisen ja jatkuvuuden näkemisen tärkeys, sadunkertominen / itsestä kertominen, itsetunnon vahvistaminen, sosiaalisten taitojen ja työskentelytottumusten kartuttaminen sekä oman identiteetin kasvu esimerkiksi monikulttuurisessa yhteydessä. (Sava & Vesänen-Laukkanen 2004.)

Säveltämistä koulujen musiikinopetuksessa on tutkittu opinnäytetöissä. Musiikkikasvattaja Anna Kuoppamäki (1995) löytää tutkielmassaan ”Improvisoiminen ja säveltäminen koulun musiikinopetuksessa, erään opetusjakson kuvaus” luovan ajattelun ja ilmaisemisen taitojen merkityksen kokonaisvaltaisen kasvuprosessin kannalta. Hän näkee oppimisen kannalta tärkeinä seikkoina elämyksellisen oivaltamisen ja oman persoonallisen viitekehyksen rakentumisen. Hän korostaa prosessin merkitystä, ei niinkään lopputulosta. Hyvä lopputulos voi kuitenkin hänen mielestään antaa mahdollisuuksia sisäiselle avautumiselle, antaa onnistumisen kokemuksia ja hyväksytyksi tuleminen

kokemuksia ja antaa tilaisuuden rajojen rikkomiselle. Kuoppamäki korostaa opettajan herkkyyttä ja hienovaraisuutta tämänlaisessa toiminnassa. Opettaja antaa työskentelyyn tarvittavat valmiudet ja on sen jälkeen tarvittaessa käytettävissä. Opettaja ja oppilaan välinen vuorovaikutus on molemmin puolin antavaa ja kaikkien toimintaan osallistuvien näkemys on samanarvoista. Kuoppamäki uskoo tällaisen elämyksellisen toiminnan edesauttavan musiikinopiskelun kokemista mielekkääksi. (Kuoppamäki 1995.)

Musiikkikasvattaja Susanna Hallaste on kehittänyt opetuspaketin nuoteilla säveltämiseen koulussa. Hän toteaa toiminnan soveltuvan musiikkiluokkalaisille tai musiikkipainotteista luokkaa käyville, koska (perinteisten) nuottien opetteleminen vaatii paljon aikaa. Hän ilmeisesti olettaa edellä mainittujen luokkien oppilaiden osaavan nuotinlukua jo ainakin jonkin verran. Hallaste on jakanut opetuspaketinsä kahteen osaan, joista ensimmäinen osa sisältää nuoteilla säveltämisen valmistavia työmuotoja ja toinen osa varsinaisen nuoteilla säveltämisen. (Hallaste 1997.)

Musiikkikasvattaja Petri Kangas on opinnäytetyössään tutkinut ”oman hitin” tekemisen mahdollisuutta koulun musiikinkirjan antamien ohjeiden mukaan. Säveltämismetodi perustuu musiikin peruselementteihin. Metodi etenee hyvin seikkaperäisesti ja sen avulla kaikki tutkimuksessa olleet saivat tehtyä sävellyksen. Joidenkin luovuutta tiukka struktuuri oli rajoittanut, mutta metodi sopi kaikille, myös niille, jotka eivät tunteneet perinteisiä nuotteja ennestään. Tutkimus antoi

vahvistusta oman luovuuden ja keksimisen hyödyistä musiikinopetuksessa. (Kangas 1999.)

Musiikkikasvattaja Sari Muhonen tutkii pro gradu – työssään ”Sävellyttäminen – lapset laulujen luojina” sävellyttämisprojektia ja sen mahdollisuuksia luokanopettajan ja musiikin aineenopettajan työvälineenä. Hän pohtii opettajan merkitystä kasvattajana, luovuuden osuutta koulutyössä sekä taideaineiden merkitystä oppilaiden kokonaisvaltaiselle kasvulle ja kehitykselle. Pohdinnassaan Muhonen ei kiistele siitä, voivatko koululaiset luoda tarkoituksenmukaisia sävellyksiä, vastaus on yksiselitteisesti - voivat. Hän totesi lauluja syntyvän vaikka kuinka paljon. Toiminnassa oli sekä opettajalla että oppilaalla aktiivinen rooli. Luokkatilanteessa hän toteaa sävellyttämisen olleen hankalaa. Laulut sävellyttiin laulamalla, joka oli useimmille lapsille vaikeaa toisten kuullen. Muhonen pohtii tutkimuksessaan monipuolisesti myös musiikkikasvatuksen merkitystä ja asemaa yleensä. (Muhonen 2002.)

Erityistä tukea tarvitsevien soitonopetuksessa

Tarinasäveltämiseen on mahdollista osallistua omista erilaisista lähtökohdista käsin ja oppia erilaisia oppimiskeinoja käyttäen hyvin monenlaisia asioita.

Taiteen perusopetuksen musiikin laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteissa (2002) annetaan mahdollisuus oppimäärän ja opetuksen yksilöllistämiseen musiikkioppilaitoksissa. ”Mikäli oppilas ei

vammaisuuden, sairauden tai muun näihin verrattavissa olevan syyn vuoksi kykene oppiskelemaan oppilaitoksen opetussuunnitelman mukaisesti, opetussuunnitelman tavoitteita voidaan yksilöllistää vastaamaan oppilaan edellytyksiä. Tällöin oppilaalle laaditaan henkilökohtainen opiskelusuunnitelma, jossa määritellään opiskelun tavoitteet, opiskeluaika, opetuksen toteuttamistapa, tarvittavat tukitoimet, mahdolliset suoritukset ja arviointimenettely. Opetusta järjestettäessä on otettava huomioon, että opintojen tavoitteet ovat musiikkikasvatuksellisia. Oppilaalta edellytetään kykyä käyttää hyväkseen annettavaa opetusta. Tavoitteissa painottuvat oppilaan musiikillisten kykyjen ja taitojen kehittäminen hänen omista lähtökohdistaan käsin sekä musiikin elämyksellinen kokeminen. Opetusta voidaan toteuttaa sekä yksilö- että ryhmäopetuksena.” (Finlex 2005b, 11.) Tämä asettaa musiikkikoulujen ja -opistojen opettajat uuden haasteen eteen ja väistämättä etsimään uusia opetusmenetelmiä.

Sadutuksesta

Sadutus on Monikan Riihelän toiminnasta koulupsykologina työskennellessään alkuun lähtenyt toimintamuoto, joka antaa mahdollisuuden osallistavaan toimintakulttuuriin ja tasavertaiseen ja vastavuoroiseen vuorovaikutukseen ihmisten välillä (ks. Karlsson 2003). Ulla-Maija Grönroos kertoo erityispedagogiikan proseminaari työssään tutkimustuloksiaan saduttamisen vaikutuksista erityistä tukea tarvitsevien lasten kehityksen ja oppimisen tukemisessa. Saduttamisessa toteutuu paljon samoja periaatteita kuin tarinasäveltämisessä:

teos saa syntyä vapaasti ilman opettamista tai ohjausta; toiminnassa on myös kuuntelija, joka kirjaa teoksen muistiin; teosta esitetään toisille ja sen tekijänoikeudet ovat tekijällä (ks. Karlsson 2003). Grönroos totesi tutkimuksessa olevien erityistä tukea tarvitsevien lasten kuuntelutaidon parantuneen ja huomaavaisuuden toisia kohtaan parantuneen. Sadutus loi antoisia keskustelutilanteita ja ne olivat antoisia myös ainutlaatuisina opetustilanteina. Toista kunnioittava sadutustilanne loi myönteisen suhteen toimijoiden välille, mikä mahdollisti myös vaikeuksien rakentavan kohtaamisen. Sadutusprojekti oli myös tukenut lasten kielellistä kehittymistä ja kohentanut itsetuntoa. Erityisesti tilanne, jossa lasten omaa satua oli luettu ääneen, oli sen tekijälle merkittävä. Jotkut lapset kiinnostuivat myös satujensa kirjaamisesta muistiin itse. Tutkimuksessa tällä oli ollut merkitystä lukemaan ja kirjoittamaan opeteltaessa. (Grönroos 2003, 43–45). Myös tarinasäveltämisessä jotkut lapset ovat innokkaita kirjaamaan teoksiaan muistiin käsin tai kirjoittamaan niitä puhtaaksi tietokoneella. Tällöin harjaantuu kokonaisuuksien ja sarjojen sekä erilaisuuksien ja samanlaisuuksien hahmottaminen sekä kuullun, nähdyn, tehdyn ja koetun yhdistyminen ja kokonaisvaltainen oppiminen.

Kuvionuoteista

Kuvionuotit on käyttökelpoinen nuotinkirjoitus-järjestelmä tarinasäveltämiseen. Kuvionuotit selkeyttävät pianon koskettimistoa ja antavat symboleja ajatuksille, sanoille, sävelille ja tunteille. Se

on musiikkiterapeutti Kaarlo Uusitalon kehittämä merkkijärjestelmä, jolla pystyy soittamaan nuoteista melkein jokainen, joka pystyy yhdistämään kaksi samanlaista merkkiä toisiinsa (Kaikkonen & Uusitalo 2001). Merkkijärjestelmä sopii pienten lasten käyttöön, erityistä tukea tarvitseville, esim. kehitysvammaisille ja kenelle tahansa, joka haluaa päästä musisoimaan nuoteista soittaen lähes heti ilman pitkää nuotinlukemiseen liittyvää harjoittelua. Koska kuvionuotteja on vain neljän oktaavialan alueelle, on tarinasäveltämisen tarpeisiin teoskohtaisesti pitänyt keksiä uusia merkkejä. Lapset ovat keksineet niitä mielellään itse ja joihinkin yleisimmin lasten kanssa esiintyviin soittotapoihin (esim. glissando/liukuen ja cluster/sävelkimppu) on omassa työskentelyssäni jo vakiintunut joitakin tiettyjä merkkejä.

Kasvatustieteiden tohtori Kirsi Vikman on väitöstutkimuksessaan ”Kuvionuottimenetelmän ulottuvuudet pianonsoitonalkuopetuksessa” kirjannut johtopäätöksissään kuvionuottisoiton eri ulottuvuuksia myös oppimisen kannalta. Hänellä oli tutkimuksessa mukana kaksi alle kouluikäistä lasta; pianoryhmä, jossa oli ensimmäisellä luokalla olevia oppilaita sekä kaksi nuorta, joilla on Down-syndrooma. Vikman totesi tutkimuksessa olleiden oppilaiden yksilöllisen oppimisprosessin saaneen tukea ja uusia mahdollisuuksia kuvionuottisoitosta. Opetus voitiin muokata jokaisen oppilaan yksilöllisiä tarpeita vastaavaksi. Kuvionuottien selkeä esitystapa vapautti energiaa soittamisen motoriseen hallintaan ja antoi tilaa musisoinnin itseilmaisuuteen puoleen. Kuvionuottisoiton

avulla saatiin harjaannusta nuottikirjoituksen ja koskettimiston hahmottamiseen, äänen ja symbolin välisen yhteyden oppimiseen sekä kokonaisuuksien havainnoimiseen. Tähän kaikkeen pystyivät myös erityistä tukea tarvitsevat oppilaat. (Vikman 2001, 183.)

Värikkäät kuvionuotit ja selkeät tutut muodot antoivat soitonopiskeluun helposti myös leikin elementtejä ja toivat opiskelua lähelle lasten maailmaa. Musisointi tapahtuu paljon myös kuulonvaraisesti, mutta erityisesti erityistä tukea tarvitsevat lapset hyötyivät näkyvän hahmon antamasta tuesta näin soittaessa. Myös laulujen sanat helpottivat hahmottamaan teoksen etenemistä ja auttoivat muistamaan sitä. Ylipäättään kuvionuotit saattavat mahdollistaa soittoharrastuksen monelle, joille se olisi perinteiseen nuottikirjoitukseen pohjautuessa vaikeaa tai jopa mahdotonta. (Vikman 2001, 183–184.)

Musiikkikasvattaja Pia Sjöblom on tutkinut kuvionuottisoiton mahdollisuuksia autististen parissa pro gradu - työssään ”Autistiska barn musicerar”. Hän toteaa kuvionuottien avulla olevan mahdollista soveltaa opettamista erilaisten oppijoiden erilaisiin tarpeisiin. Kuvien ja symbolien käyttäminen on autistisille lapsille tuttua, koska niitä käytetään informaatiövälineinä koulussa, kotona, kuntoutuksessa ja harrastuksissa. Kuvionuotteja käyttämällä toiminnasta saatiin tarkoituksenmukaista ja hauskaa. Kuvionuotteja voi soveltaa myös monille eri soittimille, jolloin voidaan jokaiselle soittajalle valita juuri hänen erityistarpeena huomioonottaen sopivin soitin. Sjöblomin havaintojen mukaan kuvionuottien värit osoittautuivat autistisille lapsille

merkityksellisemmiksi kuin muodot ja kuvionuottikirjoituksen tuli olla aluksi mahdollisimman yksiselitteistä, ei esimerkiksi kirjoitettuna kahdelle kädelle yhtä aikaa soitettavaksi. (Sjöblom 2003, 46–51.)

Luovuudesta

Tarinasäveltäminen antaa luovana toimintana mahdollisuuden niin erityistä tukea tarvitsevalle oppilaalle kuin hänen opettajalleenkin löytää uusia keinoja oppilaan yksilöllisiin, oppimiseen liittyviin tarpeisiin. Asettuessaan kuuntelemaan ja kirjaamaan oppilaan omaa vapaata luovaa musiikillista ilmaisua ilman ohjeistamista opettaja saa tietoa oppilaan tavasta ymmärtää musiikillisia asioita, psyykkisistä ja fyysisistä taidoista toteuttaa niitä sekä kyvystä hahmottaa itseään, soitinta ja kirjaamisjärjestelmää.

Lapsen kehitykselle ovat sosiaaliset taidot merkittäviä. Varsinkin murrosiässä sosiaaliset taidot saattavat tuntua koulumenestystä tärkeämpinä ja nuorella on vaarana laskea suoritustasoan sosiaalisen hyväksynnän toivossa. Sosiaalisten taitojen hallinta on aikuisiällä usein menestymisen edellytys. (Keltikangas-Järvinen 1995, 43.)

Erilaisena oleminen ryhmässä on riskitekijä hyvän itsetunnon kehittymiselle. Lapsi tarvitsee kehittyäkseen vertaisryhmän tukea. Erityistä tukea tarvitsevien lasten ryhmiin sijoittamisessa ja niissä erilaisten toimintojen valitsemisessa olisi ottaa nämä seikat huomioon, jotta jatkuva erilaisuuden korostuminen ja mahdolliset epäonnistumiset eivät aiheuttaisi huonon itsetunnon kehittymistä ja kiusatuksi tuleamista. (Keltikangas-Järvinen 1995, 58–59.)

Ryhmässä toimittaessa tarinasäveltäminen on sosiaalisen vuorovaikutuksen pienoistäytämö, jossa vastavuoroisuus, oman vuoron odottaminen, vastuunkantaminen ja joustavuus ovat koko ajan käytössä. Tarinasäveltäminen ryhmässä on myös monipuolinen toiminta harjaannuttaa näitä taitoja. Ryhmän toimintaan voi jokainen osallistuja osallistua omalta yksilölliseltä tasoltaan ja käyttää hänelle vahvimpia keinojaan esimerkiksi tarinan kerrontaa, melodioiden ja sävelkulkujen keksimistä, äänimaisemien luomista tai leikkien keksimistä. Ryhmä ja siinä ilmenevä vuorovaikutus tukee toiminnan jatkuessa jokaisen ryhmän jäsenen kehittämis- ja oppimismahdollisuuksia.

Päivi Salo on aikuiskasvatukseen liittyvässä pro gradu-työssään tutkinut luovuuden merkitystä erityisopetuksessa. Hän esittelee tutkimustaan Erika-lehden artikkelissa. Salo löysi luovuuden olleen välineen erityisesti oppilaan sosioemotionaalisen kehityksen tukemiseen. Luovuutta hyödynnettiin myös kognitiivisten taitojen kuntouttamisessa. Tutkimuksessa luova toiminta tuli esiin yksilöllisten taipumusten ja oppimistyylien huomioonottamisena, elämyksellisyytenä ja sosiaalisena vuorovaikutuksena. (Salo 2004, 14.)

Luovuus tarvitsee ilmentyä luovan yhteisön. Salo on löytänyt tutkimuksessaan luovan yhteisön tunnusmerkeiksi suvaitsevaisuuden ja erilaisuuden siedon. Luovassa yhteisössä on tärkeintä, että jokainen siinä toimiva yksilö tuntee itsensä hyväksytyksi juuri sellaisena kuin on. (Salo 2004, 16.) Tarinasäveltämisessä toteutuu

luovan yhteisön periaate pienoismuodossa: toimintaan voi osallistua jokainen omista erilaisista edellytyksistään, mieltymyksistään ja taidoistaan käsin.

Salo tuo tutkimuksessaan esille luovuuden merkitystä ihmisen mielenterveydelle. Hägglundiin (1994) viitaten hän tuo esiin luovuuden olevan keinon purkaa ja jalostaa sisäisiä tunteita ja ajatuksia. Luovuus on myös vuoropuhelua ympäristön kanssa. Luovuus on keino mielekkäälle ja tasapainoiselle olemassaololle. (Salo 2004, 16.) Uusikylän (1999) mukaan luova persoonallisuus voi syntyä perheessä, jossa ruokitaan henkistä epätasapainoa. Luovuus voi olla eräs selviämiskeino epäsuotuisissa olosuhteissa. Erilaisuus ja yksinäisyyden tunne ovat myös monien luovien persoonallisuuksien lapsuuden tovereita. Toisaalta luova tuottaminen ja akuutti mielisairaus ovat mahdoton yhdistelmä. Luovat ihmiset ovat usein myös omilla ajatuksissaan ja maailmoissaan viihtyviä herkkiä ja haavoittuvia persoonia, omaperäisesti ja nopeasti ajattelevia ihmisiä. Tällaiset valtaväestöstä poikkeavat lapset tarvitsevat joskus vain yhden hyväksyvän, ymmärtävän, turvallisen ja tukea antavan aikuisen, joka valaa uskoa lapsen kykyihin ja itseän selvitäkseen psyykkisesti hyvinvoivana, mahdollisesti luovana persoonana elämässään. (Uusikylä & Piirto 1999, 60–63.) Tarinasäveltäminen mahdollistaa jokaisen erilaisen persoonan luovan ilmaisun julkitulon hyväksytyllä tavalla. Oma sisäinen ajatus- ja kokemusmaailma voi tulla näkyväksi ja jaetuksi monilla erilaisilla keinoilla: sävelinä, kertomuksina, lauluina, leikkeinä ja vaikka

musiikinäytelminä. Koska tarinasäveltämisessä ei ole ennalta määrättyjä oikeita ja vain tiettyjä hyväksytyjä tapoja ilmaista itseään, se antaa mahdollisuuden onnistumisen elämyksiin ja hyväksytyksi tulemisen kokemuksiin hyvin erilaisille persoonallisuuksille.

Hyväksytyksi tulemisen kokemus ja onnistumisen elämykset ovat tärkeitä oppimiseen liittyviä seikkoja. Ne edesauttavat hyvän itsetunnon muodostumista, mikä puolestaan vaikuttaa siihen vaatimustasoon, minkä oppija asettaa itselleen. Hyvä itsetunto ei välttämättä ennusta hyviä oppimissuorituksia eikä päinvastoin, mutta hyvän itsetunnon omaava henkilö asettaa oppimistavoitteensa itselle mieluisan ja mielekkään elämän saavuttamisen tasolle eikä anna esimerkiksi satunnaisten epäonnistumisten vaikuttaa siihen. Hyvän itsetunnon omaava henkilö ei altistu epäonnistumisen jälkeen opittuun avuttomuuteen, huonompaan suoriutumiseen kuin ennen epäonnistumista, vaan oppimiskyky ja taidot säilyvät. (Keltikangas-Järvinen 1995, 38–39.)

Gardnerin moniälykkysteoriaan viitataan useissa käyttämissäni lähteissä (mm. Uusikylä 1999, Vikman 2001, Huhtinen 2002, Muhonen 2002, Salo 2004). Uusikylä esittelee Ohiolaisten opettajien varhaiskasvatuksen opetussuunnitelmaan kuuluvia toimintoja, jotka ovat jaoteltu edellä mainitun teorian mukaan. Opetussuunnitelma sisältää mm. ryhmiin lajittelua, syiden ja seurauksien pohtimista, graafisia esityksiä, loogisten ohjeiden antamista; loruja, lauluja, satuja, teatteria, tarinoita; leikkejä ja pelejä

erilaisilla muodoilla sekä kuvitettuja tarinoita; laululeikkejä, rytmistä liikkumista, äänimaiseman ja tarinan yhdistämistä, kosketinsoittimien, tamburiinin ja ksylofonin soittamista, säveltämistä; luovaa tanssia, moniaistillisia harjoituksia, taidollisia harjoituksia; yhteisten sääntöjen luomista, toisen kuuntelemista, toisen mielipiteen esittämistä, tunteiden tunnistamista, erilaisiin ihmisiin tutustumista, ryhmätoimintaa; omiin tunteisiin tutustumista ja niiden ilmaisun harjoittelemista, tutustumista taiteen herättämiin tunteisiin, omaelämäkerrallista työskentelyä, itseilmaisua laulamalla, soittamalla, sanoilla, liikkeillä ja väreillä. (Uusikylä 1999, 133–135.) Tarinasäveltämisessä pystyy toteuttamaan lähes kaikkia edellä mainittuja kohtia mielekkään ja kokemukseni mukaan lapsille mieluisan toiminnan parissa.

Luovalla toiminnalla on monipuolisia mahdollisuuksia tukea lapsen kokonaispersoonallisuuden kehitystä. Se mahdollistaa oppimistapahtuman elämykselliseksi ja emotionaaliseksi kokemukseksi ja tavoittaa näin myös hyvin erilaisia oppijoita. Musiikki, liikunta, kuvallinen ilmaisu ja draamatyöskentely antavat kokemuksen oman itsensä hallinnasta ja auttavat tunnistamaan ja nimeämään omia tunteita. Vuorovaikutuksessa toisten kanssa ollessa oppija voi luovan toiminnan avulla oppia itsestään uusia asioita ja se edesauttaa psyykkisten mahdollisuuksien laajentumista. Toiminta muodostuu myös ruumiinkokemukseksi joka edesauttaa realistisen minäkäsityksen muodostumista. Taiteen ja luovan toiminnan keinoin opiskeltaessa tiedon vastaanottaminen

tapahtuu usean eri aistin avulla ja antaa mahdollisuuden erilaisille oppimistavoille. (Salo 2004, 17–20.)

UUSIA TUULIA SOITONOPETUKSEEN

Tarinasäveltämällä voi opettaa oppilaan omaa kokemusmaailmaa ja vaikutusmahdollisuuksia arvostaen luovasti ja erilaisia oppimiskokemuksia mahdollistaen.

Tarinasäveltämisen avulla yksilöopetuksessa soitto-oppilas voi periaatteessa luoda koko opetuksessa käytettävän materiaalin itse. Tarvittaessa kuvionuotit mahdollistavat materiaalin muistiin merkitsemisen ja niistä soittamisen ja samanlaiseen informaationkäsittelyyn tottumiseen kuin perinteisistä nuoteista soitettaessa ilman nuottien lukemisen vaikeutta. Oppilaan tekemä teos hyväksytään tarinasäveltämisessä juuri sellaisenaan, sitä ei ohjailta eikä sen ominaisuuksia opeteta mitenkään. Oppilaan kanssa sovitaan etukäteen, miten hänen tekemiään teoksia voidaan käyttää opetuksen materiaalina. Oppilaan suostumuksella opettaja poimii teoksesta pedagogisen aineksen ja painottaa oppimisen kannalta olennaisia asioita. Oppilaan tekemiä teoksia, ideoita ja ajatuksia voi käyttää lähtökohtana opetusmateriaalille, jota opettaja ja oppilas voivat myös yhdessä työstää. Hyvin monet teokset ovat kokemukseni mukaan oivia opetusmateriaaliksi ilman mitään lisäyksiä tai muokkauksia. Sopivaan yhteyteen sijoitettuna lasten tekemistä teoksista löytyy etydejä, musiikin rakenteita, duuri- ja molli-sävelmiä, tunnelmointia, modernia sävelkieltä, perinteisiin soitinkulkuihin pohjautuvia

teoksia, jne. Sillä, että toimitaan oppilaan itse tuottaman materiaalin parissa, on suuri merkitys oppimismotivaatiolle. Oppilalle syntyy heti omakohtainen tunnekokemus soittamiseen ja opiskeltavaan asiaan ja se edistää oppimista. Opettaja saa loistavan mahdollisuuden tutustua oppilaaseensa ja hänen ainutlaatuisuuteensa sekä oppijana että ihmisenä. Tarvittaessa opettaja voi tuoda oman lisänsä opetettavaan materiaaliin, jotta oppimistavoitteet saavutetaan. Opettajan osoittama arvostus ja kiinnostus oppilaan tuottamaa materiaalia kohtaan ottamalla se opetusmateriaaliksi, ja sitä kautta oppilasta kohtaan, on luonteva pohja hyvälle opettaja-oppilas suhteelle. Opiskellessaan soittamista ja musiikkia itse tuottamaansa materiaalia käyttäen, oppilas saa kantavan siemenen hyvälle musiikkisuhteelle.

Säveltämisen mahdollisuuksista pianonsoiton alkuopetuksessa on musiikkipedagogin lopputyönsä tehnyt Heini Ylä-Soininmäki (2002) löytänyt monia lapsikeskeisiä puolia. Hän tutki nimenomaan kuvionuottien soveltumista toimintaan. Hänen toimintatutkimuksessa 6-vuotiaan oppilaan pianonsoitonopetuksessa kuvionuotit toimivat ikäänkuin leikkikaluna ja soitonopetus eteni lapsen ajattelun tasolla, jolloin lapsi pystyi osallistumaan aktiivisesti työskentelyyn. Toiminnassa mukana ollut kokemuksellisuus toi musiikin tietojen ja taitojen kehittymisen lähelle lapsen kokemusmaailmaa ja edesauttoivat tunteen ja järjen yhdistymistä soitonopiskelussa. Säveltäminen havainnollisti musiikin elementtejä ja rakenteita ja teki opettajan ja oppilaan suhdetta tasa-arvoiseksi, mikä edisti avoimen ja luottamuksellisen suhteen syntymistä

heidän välilleen. (Ylä-Soininmäki 2002, 37–39.)

Annu Tuovila on väitöstutkimuksessaan ”Mä soitan ihan omasta ilosta!” esitelty joitakin musiikkiopisto-opetuksen kehittämisen mahdollisuuksia (Tuovila 2003, 246–250). Monet näistä ehdotetuista ja esille nostetuista toimintavoista toteutuu tarinasäveltämisessä toimintaan sisältyvänä. Tuovilan mukaansa opetusta sujuvoitti lasten aloitteiden kuunteleminen, niiden arvostaminen ja huomioiminen. Se myös heijastui opetustilanteiden ulkopuolelle, pitkän tähtäimen tavoitteisiin, kotiharjoitteluun ja omaehtoiseen musiikin harrastamiseen. Kun lapsi näin rohkaistui kertomaan itsestään ja musiikillisista ajatuksistaan, tuli kuulluksi ja nähdyksi omana itsenään, sitoutui hän musiikin opiskeluun ja otti itse vastuuta harjoittelusta ja edistymisestään. (Tuovila 2003, 246.) Tämä kokemus on aivan samanlainen tarinasäveltämällä työskennellessäni.

Tuovila esittelee neljä tietä lapsen lähtökohtien tuntemiseen johtavaa toimintamallia:

1. Arvostaa ja vastaanottaa lapsen soittotunneille itse tuomaa tai itse säveltämää musiikkia.
2. Olla kiinnostunut lapsen muualla tapahtuvasta musiikin opiskelusta ja lapsen elämästä sillä hetkellä.
3. Tehdä yhteistyötä yhdessä lapsen ja hänen vanhempiansa kanssa.
4. Antaa mahdollisuus lasten muodostaa ystävyysseurueille perustuvia ryhmiä musiikin harrastamiseen.

Näin lapsella on hyvät mahdollisuudet tulla itsestään kertova, itseään arvostava,

opinnoissa menestyvä, vanhempien tukeen luottava ja omaehtoista musiikkikulttuuria luova ja siitä nauttiva yksilö. (Tuovila 2003, 247–248.)

Tuovilan pitkittäistutkimuksessa 7-13 -vuotiaiden lasten musiikkiopisto-opiskelun tavoista, kokemuksista ja lasten toiveista tuli ilmi, että lapset toivoivat voivansa myös luoda ja kokeilla musiikkia itse. Lapset toivoivat kuulonvaraista musiikin harrastamista, joka mahdollistaa monipuolisten musiikkitaitojen hyödyntämisen ja usein ryhmämusisoinnin, jolloin esiintyminen ei olisi niin arvioivaa ja pelottavaa. Oppimateriaaliksi voisi tulla myös lasten säveltämää musiikkia ja enemmistö tutkimuksessa olleista oppilaista olisi halunnut kokeilla myös jonkun muun kuin pääsoittimensa soittamista. (Tuovila 2003, 248–249.)

Kun tarinasäveltämisessä toteutuu kaikki sen neljä peruseräatetta: mahdollisuus omaan musiikilliseen keksintään ja ilmaisuun, vuorovaikutus kuuntelijan ja kirjaajan kanssa, muistiin merkitty/puhtaaksi kirjoitettu teos ja teoksen/teosten esittäminen konsertissa, on sen keinoin mahdollista toteuttaa soitonopetusta, joka kunnioittaa Tuovilan tutkimuksessaan esille nostamia lasten ja nuorten toiveita. Lisäksi on huomattavaa, että sekä tytöt että pojat tarinasäveltävät yhtä innokkaasti. Olen myös tehnyt tarinasäveltämistä eri-ikäisten lasten kanssa, 3-vuotiaasta teini-ikäisiin, ja myös aikuisten kanssa.

Eräs sovelluskokeilu

Rytmiikkaa, tarinasäveltämistä ja kuvionuottien mahdollisuuksia yhdistämällä saatiin hämmästyttävän pienellä tuntimäärällä ryhmässä opetettua musiikin ja pianonsoiton perusteita.

Toteutin eräässä kansalaisopistossa 2-vuotisen projektin, jossa tutkin ja kehitin pianonsoiton ryhmäopetuksen mahdollisuuksia tarinasäveltämisen periaatteita noudattaen. Tässä luovan pianonsoitonopetuksen mallissa soitonopetus lähtee liikkeelle yhdestä tärkeimmästä musiikin peruselementistä, sykkeestä sekä omakohtaisesta musiikillisesta ilmaisusta. Toiminnan tavoitteina oli antaa lapsille:

1. Välineet omaan musiikilliseen ilmaisuun: rummun rakentaminen ja kuvionuotit.
2. Valmiuksia omaan musiikilliseen ilmaisuun: rytmiikkaa, musiikillisten rakenteiden hahmottamista, liikunnallista ilmaisua, melodista ilmaisua.
3. Tila, aika ja paikka omalle musiikilliselle ilmaisulle yhdessä toisten kanssa.

Mallin esittely:

1. vaihe
Ryhmän toiminta aloitetaan oman rummun rakentamisella, jossa jokaisella oppilaalla on oma vanhempi mukana. Tutustuminen toisiin ryhmäläisiin käy luontevasti ja vanhemmat saavat kokemuksen opettajasta, opetustilasta, toisista oppilaista ja toiminnasta. Tämän kaiken tarkoituksena on lisätä vanhempien kannustusta lapsen opiskelua kohtaan ja helpottaa yhteydenpitoa niin opettajaan kuin toisten oppilaiden vanhempiinkin.

Soittaminen aloitetaan rytmikkaharjoituksilla. Oma musiikillinen keksintä saadaan esiin sadutuksen keinoja käyttämällä ja teokset merkitään muistiin kuvionuoteilla, joiden avulla ne voidaan myös heti soittaa nuoteista pianolla. Rytmisiä asioita harjoitellaan myös omalla keholla ja omassa ilmaisussa voi käyttää myös liikettä. Monet musiikin käsiteparit kuten hidas-nopea, hiljainen-voimakas, korkea-matala, samanlainen-erilainen sekä tunnelmaan liittyvät käsitteet harmonia ja sointiväri tulevat käytyä läpi kokonaisvaltaisesti koko kehoa ja monipuolista ilmaisua hyödyntäen. Tällainen toiminta sopii myös musiikkileikkikouluun. Toiminta antaa valmiuksia ja välineitä omaan musiikilliseen ilmaisuun.

2. vaihe

Oppilaiden omat musiikilliset ideat ovat pääosassa. Yhteissoitto on vahvasti mukana koko ajan. Sitä voidaan toteuttaa tällaisessa ryhmässä, jossa on liikettä, soittoa ja rytmiikkaa hyvin monilla eri tavoilla ja jo hyvinkin pienillä valmiuksilla. Se edesauttaa vahvan muusikkouden kehittymistä. Ryhmässä tekeminen karsii ylikorostunutta jännittämistä ja antaa hyvän tilaisuuden esittämisen ja ilmaisun harjoitteluun. Myös kokonaisuuksien ja rakenteiden hahmottuminen saa harjaantumista. Ryhmän saavuttamat taidot voidaan koota kokonaisuudeksi, joka harjaannuttaa myös sosiaalisia taitoja ja edellyttää toisten huomioon ottamista, oman vuoron odottamista sekä vastuun kantamista omasta panoksesta yhteiseen tuotokseen.

3. vaihe

Pianonsoiton osuus kasvaa koko ajan ja ryhmäkoko pienenee. Oppimateriaalina käytetään improvisaatioita opiskeltavan asian pohjalta sekä tarinasäveltämisen periaatteita noudattaen vapaasti ilman ohjeita ja opettamista syntyneitä lasten omia sävellyksiä. Toiminnan tarkoitus ei ole olla lisä perinteisille pianotunneille vaan vaihtoehtoinen tapa aloittaa soittaminen ryhmässä. Tavoitteena on saavuttaa samat soittotaidolliset valmiudet, kuin perinteisilläkin soittotunneilla. Opettaja antaa omalla ammattitaidollaan oikeanlaisia tehtäviä, jotka takaavat pianonsoittotaidon, kuten motoristen valmiuksien, sormitekniikan ja soittimen hallintaan liittyvien asioiden oppimisen. Nuotit opitaan helposti ja mukavasti siirtymällä liukuen kuvionuoteista värinuottien kautta perinteiseen nuottikirjoitukseen. Oma musiikillinen keksintä improvisoinnin ja säveltämisen muodossa on vahvasti mukana koko opiskelun ajan. Omien sävellysten avulla opitaan aika-arvot ja tahtilajit. Lisänä on yhteissoitto heti soitonopiskelun alusta lähtien ja se jatkuu koko ajan tuoden mukanaan hyvän mahdollisuuden muusikkouden rakentumiselle.

4. vaihe

Pianonsoitonopiskeluun liittyvään ohjelmistoon, olipa sitten kysymyksessä pop-, jazz- tai klassinen musiikki, tutustutaan ensin opiskeltavasta teoksesta irrotetun elementin tai elementtien ja siitä tehdyn oman sävellyksen kautta. Elementti voi olla sointukulku, teoksen tunnelma tai nimi, melodinen yksityiskohta, teoksen rakenne tai vaikka teknisesti haastava kohta. Kun sitten

itse opiskeltavaan teokseen käydään käsiksi, on siihen jo tutustuttu teknisesti ja tunnetasolla monipuolisesti ja omakohtaisesti. Tämä tekee teoksesta tutun ja tämä kaikki nopeuttaa ja edesauttaa teoksen oppimista

Soitonopiskelu ryhmässä on mukavaa, eikä yksinäistä puurtamista, niin kuin pianonsoitonopiskelu on perinteisesti ollut. Ryhmässä oli 7-14 vuoden ikäisiä tyttöjä ja ryhmätunti kesti 60 minuuttia kerrallaan ja kokoontui noin joka toinen viikko. Oppilasmäärä oli ensimmäisenä lukuvuonna 12 ja toteutui kahtena kuuden oppilaan ryhmänä paitsi lukukausien lopussa kaksi viimeistä tuntia oli kaikille yhteisiä. Lukukaudet huipentuivat ensimmäisenä vuonna yhdessä tehtyihin sadutuksen ja tarinasäveltämisen keinoin aikaansaatuihin myös liikettä ja rytmiikkaa sisältäviin kaikkien yhdessä esittämiin kokonaistaideteoksiin. Toisena vuonna oppilaat esittivät lukukauden päätöskonserteissa omia sävellyksiään, jotka olivat kirjoitettu muistiin kuvionuoteilla, värinuoteilla tai perinteisillä nuoteilla, kukin taitojensa mukaan. Teoksiin saattoi kuulua myös tarinaa, laulua, rummutusta tai muuta äänimaisemointia, jota toiset ryhmäläiset esittivät. Tunteja oli vain 6–8 lukukaudessa, kun niitä perinteisillä soittotunneilla on n. 16–18 lukukaudessa. Toisena lukukautena ryhmät pienennettiin neljän lapsen ryhmiksi, jotta kaikki mahtuisivat tarvittaessa yhtä aikaa soittamaan kahdella käytössä olevalla pianolla. Oppilaat olivat hyvin motivoituneita opiskeluun. Poissaolojen määrä soittotunneilta oli huomattavan pieni verrattuna keskimääräisiin poissaoloihin soittotunneilta. Pieni opetuksen

kokonaistuntimäärä suhteessa oppilaiden määrään ja valtavaan määrään opittuja asioita oli projektissa huikeaa. Tähän löydän selityksiä mielekkään toiminnan opiskelua motivoivasta vaikutuksesta sekä ryhmässä opiskelun monipuolisuudesta ja hauskuudesta.

Luovan pianonsoiton ryhmäopetuksesta löysin seuraavia merkityksiä:

- Itsetehty opiskelumateriaali luo tärkeän omakohtaisen suhteen musiikkiin heti alusta lähtien. Se edistää oppimista ja toimii motivoivana tekijänä sekä koko persoonallisuuden kasvua tukevana ilmaisukanavana.
- Oppilaat etenevät omista lähtökohdistaan ja omien edellytystensä mukaan. Siitä seurasi oppilailta ja heidän vanhemmiltaan etupäässä positiivista palautetta.
- Opiskelu ryhmässä on kivaa ja myös sosiaalisia taitoja tulee harjaannutettua.
- Musiikillisen ilmaisun monipuolisuus on koko ajan läsnä omien ja toisten tekemien teosten kautta.
- Itsetunto kohoaa, kun huomaa osaavansa sekä soittaa että säveltää ja pystyvänsä osallistumaan toimintaan täysipainoisesti pienilläkin valmiuksilla.
- Teostensa kautta erityisesti vertaisryhmässä kuulluksi tuleminen on tärkeä kokemus.
- Opiskeltaessa yhdessä tehden oppilaiden välinen vertailu ja kilpailu minimoituvat.
- Ylikorostunut jännittäminen jää pois, kun esitetään oman luomisprosessin kautta syntyneitä itselle hyvin tuttuja omia teoksia.
- Ryhmässä opiskellessa tottuu esiintymään joka tunnilla.

OPETTAJAN TYÖN MUUTTUMINEN

Opettaja ja oppilas ovat tarinasäveltämisessä vastavuoroisessa vuorovaikutuksessa ja toiminta sekä siinä syntyvät teokset tuovat paljon uutta tietoa.

Tarinasäveltämisessä opettaja antautuu vastavuoroiseen vuorovaikutussuhteeseen, jossa molemmat tai kaikki osapuolet vaikuttavat tapahtumaan. Tapahtuman osapuolilla on omat tehtävänsä: tarinasäveltäjä tai tarinasäveltäjät tekevät teosta ja tarinasävellyttäjät kirjaa teosta muistiin. He käyvät toiminnan kautta vastavuoroista dialogia ja toiminnan tulos on ensi kertaa nähtävissä ja kuultavissa vasta tämän vastavuoroisen tapahtuman jälkeen. Opettaja ei etukäteen tiedä, miten toiminta tulee etenemään. Lapset tuottavat teostensa kautta uutta tietoa, jonka avulla he hahmottavat itseään ja maailmaa. Tämä tieto on arvokasta opetusmateriaalia. Tapahtumassa kirjaajana ollut saa lisäksi uutta tietoa mukana olleiden tavasta olla vuorovaikutuksessa ja ilmaista itseään. Kun teoksia esitetään henkilöille, jotka eivät ole olleet itse tapahtumassa mukana, saavat he musiikin ja mahdollisten sanojen kautta kuulla tekijöiden ajatuksia, tunteita ja kokemuksia. Kaikki tämä yhdessä on valtavan paljon uutta tietoa, jota kukaan ei olisi voinut osata kysyä tai testata.

Kari Kurkela pohtii, millainen on ideaalinen opettaja-oppilassuhde teoksessaan *Mielen maisemat ja musiikki*. Toimiva suhde voi hänen mielestään olla monenlainen, kun taas huono suhde on tietynlainen. Kurkelan mielestä hyvä suhde on molemminpuolin

haastava ja ainakin ajoittain palkitseva kokemus, joka perustuu keskinäiselle kunnioitukselle ja luottamukselle. Tämä kokemus lähtee oppilaan kokemusmaailmasta ja antaa jotain myös opettajalle. Se edellyttää opettajalta kykyä nauttia oppilaan kokemasta oppimisen riemusta ja sekä myötäelämisen kykyä ja herkkyyttä oppilaan mielenliikkeisiin. (Kurkela 1993, 342–345.)

Uudenlaiset opetustavat, jossa oppilas luo itse opiskeltavaa materiaalia, opettaja antautuu kaikkietävän asemasta vastavuoroiseen vuorovaikutukseen ja opiskelu tapahtuu ainakin osittain pareittain ja ryhmässä, poistavat monia lieveilmiöitä liittyen opettajan ja oppilaan välisiin suhteisiin. Tästä kaikesta on hyviä kokemuksia tarinasäveltämisen parissa ja tällaista suuntausta on jo näkyvissä joissakin uusissa soitonopetusmateriaaleissa. Oppikirjan teokset voivat antaa paljonkin tilaa oppilaan omalle kokemus- ja elämysmaailmalle improvisaatiotehtävien ja omalle mielikuvitukselle tilaa antavien teosten avulla. Näin myös opettaja tutustuu oppilaaseensa monipuolisemmin ja löytää paremmin juuri kyseiselle oppilalle sopivia opetusmetodeja. Myös opettaja-oppilas – suhde pääsee kasvamaan molemminpuolisesti antoisaksi. (Ks. Jääskeläinen & Kantala, Vivo -pianokoulu (2004), Otava).

Tarinasäveltämisessä opettaja heittäytyy täysin oppilaan tuottaman musiikin avulla luomaan maailmaan aidosti ja herkästi kuunnellen. Kuuntelijan, tarinasävellyttäjän, pitää olla avoin ja vastaanottavainen hyvin moni-ilmeiselle musiikilliselle ilmaisulle. Se ei aina ole omalle korvalle tutuimman ja

luontevimman kuuloista. Sävellykset voivat loppua yllättäviin säveliin, sanoissa voi tulla yllättäviä käänteitä ja esimerkiksi tahdit eivät ole aina yhtäpitkiä. Usein teoksiin tulee kuitenkin hyvin selkeä musiikillinen rakenne. On oltava myös tietoinen siitä, miten helppoa on vaikuttaa siihen, millainen tarinasävellyksestä tulee. Omilla äänenpainoillaan, ilmeillään, eleillään, ruumiinkielellään ja sanoillaan saa tarinasäveltäjän pahimmassa tapauksessa tekemään juuri sellaisen teoksen, kuin itse haluaa. Tämä ei ole toiminnan tarkoitus. Tarkoitus on antaa mahdollisuus tarinasäveltäjän, tässä tapauksessa oppilaan äänen kuulumiseen. Opettaja antaa tilan, ajan ja mahdollisuuden oppilaan oman ajatuksen ja kokemuksen esiintulemiselle uudessa ennenkuulumattomassa muodossa. Ja oppiminen voi syntyä kokemuksesta, jossa oppilas saa syttyä, kukoistaa ja fantasioida, persoonallisesti omilla vahvoilla oppimismenetelmillään (Saarinen & Lonka 2000, 174–190).

Musiikin tohtori Annu Tuovila pohtii väitöstutkimukseen muun muassa dialogia oppilaiden kanssa. Hänen mielestään yksinkertainen ehto lasten kohtaamisen on, että heidän annetaan vaikuttaa siihen, miten yhteistä aikaa käytetään. He saavat määritellä toimintatapoja, joihin osallistuvat ja kieltäytyä toiminnasta osittain tai kokonaan, jos se ei ole heidän mielestään hyvää. Musiikkikasvatuksen tutkimuksen Tuovila on todennut muuttuneen hitaasti ja keskittyneen joko kognitiiviseen kehityspsykologiseen tutkimiseen lasten musiikillisesta ajattelusta tai psykodynaamisesta viitekehuksesta katsottuna käsitteistämään opettajan ja

oppilaan välistä suhdetta. Tuovilan mukaan tutkimuksissa on unohdettu lasten omaehtoinen musiikin harrastaminen ja heidän itse tekemä musiikki - on keskitytty aikuisten ohjaamaan oppimiseen ja opettaja-oppilas -suhteeseen. (Tuovila 2003, 74–77.)

Erityispedagogi Elina Kontu on väitöstutkimuksessaan, Mielen ja musiikin ikkunat autismiin, saanut yhdeksi merkittäväksi tutkimuksensa tulokseksi, että myös autistisilla ihmisillä dialoginen vuorovaikutussuhde on uusia ovia avaava kommunikointikeino. Hänen tutkimuksensa oivallus oli, että erilaisilla kommunikaatiosuhteilla saa esiin erilaisia puolia ihmisistä, myös autistisista henkilöistä, joiden kanssa toimiessa on perinteisesti painotettu hyvin strukturoituja toimintamalleja. Konnun mukaan instruktionaalinen kommunikaatiosuhde sai tutkimuksessa mukana olleista henkilöistä esiin sattumanvaraisia puolia kun taas dialoginen kommunikaatiosuhde toi esiin heidän vahvuuksiaan. (Kontu 2004, 90–93.) Väitöstilaisuudessaan Elina Kontu sanoi hänelle olleen suurin ja hämmentävin oppimiskokemus väitöstutkimusta tehdessään se, että opettaja oli joutunut opettelemaan uusia taitoja, koska oppilaat olivat haastaneet hänet siihen (Kontu 17.12.2004).

Tarinasäveltäminen ei ole säveltämistä kuvionuoteilla eikä säveltämisen tai musiikin teorian opettamista. Tarinasäveltäminen ei ole valmiisiin, annettuihin musiikin muotoihin pohjautuen musiikin lainalaisuuksien opettamista. Oppilaan omaa luovuutta ei rajata tahteihin, tyyleihin eikä musiikin teorian sääntöihin. Improvisaatiota ei rajata

tiettyyn keston, tiettyyn kohtaan teosta eikä vain annetuilla sävelillä. Tällaisessa toiminnassa olisi enemmänkin kysymys musiikin teorian opettamisesta, ei oppilaiden luovuuden tukemisesta tai ilmaisun mahdollisuudesta. Tällaisessa opetuksessa käy helposti niin kuin monessa muussakin tiukasti rajatussa opetusaineistossa: toiset oppivat tekemään tietyn musiikkikulttuurin muokkaamiin ihanteisiin sopivia teoksia, toiset eivät; toiset oppivat laittamaan aika-arvoiltaan oikean määrän säveliä tahteihin, toiset eivät; toiset oppivat musiikin eri tyylisuuntien ominaispiirteitä, toiset eivät. Toiset sävellykset kuulostaisivat hyviltä, toiset huonoilta. Kun tarinasäveltämisessä hyväksytään jokaisen tekijän oma musiikillinen ilmaisu sellaisenaan, juuri se tuo toimintaan vahvan motivoivan ja terapeutin elementin. Se antaa myös aivan uudenlaisen mahdollisuuden lasten ja esimerkiksi kehitysvammaisten oman musiikkikulttuurin luomiseen.

Professori Kimmo Lehtonen kritisoi ja herättelee vallalla olevaa musiikkikasvatusta voimakkaasti teoksessaan ”Maan korvessa kulkevi...Johdatus postmoderniin musiikkipedagogiikkaan” (2004). Hän nostaa esiin huomaamattomiksi jääneitä (tai julkiseen keskusteluun vielä tulemattomia) perinteisessä musiikkikasvatuksessa vaikuttavia myyttisiä rakenteita, piilotettua valtaa, tehokoulutusta sekä traumatisoivia aineksia. Hän haastaa väistämättömään muutokseen uudenlaista pedagogista ajattelua, koulutuksen monipuolisuutta, teorian, luokkahuoneopetuksen ja työssäoppimisen integrointia sekä uudentyyppisiä oppilaitoksia. Musiikkipedagogeilta Lehtosen

mukaan pitäisi edellyttää hyvää sekä tieteellistä, että taiteellista tietoa ja taitoa alaltaan. Lisäksi musiikkipedagogin on paitsi oltava itsekin luova, itsensä hyvin tunteva taiteilijapersoona myös oppilaidensa ihmissyyden ja ihmisen tuntija niin filosofisesta, psykologisesta kuin syvälle ruumiillisuuteen ulottuvasta näkökulmasta. (Lehtonen 2004, 5-14.)

Lehtonen peräänkuuluttaa musiikkipedagogiikan perusteellista uudelleenajattelua ja siihen liittyvää koulutusta ja ei vielä luota uuden Taiteen perusopetuksen musiikin laajan oppimäärän (2002) tuovan juurikaan muuta muutosta kuin pintakiillotusta sanojen käytössä (Lehtonen 2004, 14-16.) Hän nostaa esiin opettaja–oppilas – suhteen ja sen koko kentän, mitä se voi pahimmillaan sisältää (ks. Lehtonen 2004, 24–71) sekä siinä esiin tulevat transferenssi-ilmiöt (ks. Lehtonen 2004, 134–138). Lehtonen kirjoittaa myös musikaalisuudesta, sen testaamisesta ja määrittelemisestä sekä valtion musiikkioppilaitosten toiminnan rahoittamisesta (ks. Lehtonen 2004, 78–83).

Lehtonen antaa ehdotuksia, miten musiikkioppilaitosjärjestelmää tulisi hänen mielestään kehittää. Lähtökohtana hän pitää organisaation arvojen määrittelyä: mitä, miten, miksi ja ketä varten? Hän kaipaa alan tutkimuksia ja opettajien omakohtaisia kokemuksia tiedon tuottamisesta sekä kehittämisprojekteja ja –kokeiluja. Ilmapiirin ja yhteisöllisyyden kehittäminen, itseohjautuvuuden korostaminen ja organisaation kaikkien jäsenten kykyjen esiin tuleminen on tärkeää tässä kehitystyössä. Jo pelkkä kuulluksi tuleminen voisi Lehtosen

mukaan saada muutosta aikaan myös koko musiikkipedagogisessa ajattelussa (Lehtonen 2004, 150–153). Hän näkee musiikin mahdollisuudet tarinoiden kertomisena, viestinä, leikkinä, ymmärtämisenä, ymmärretyksi tulemisena, empatian siltana, yhteisten kokemusten välittäjänä, tunteiden kielenä sekä ruumiillisena kokemuksena ja näiden kaikkien ansiosta terapeuttisena, ihmiselle hyvää tekevänä olemuksena (Lehtonen 2004, 19–23) ja on varmaan tästäkin syystä tuohtunut musiikkipedagogiikan vääristyneisyydestä.

Opetusministeriön koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa vuosille 2003–2008 mainitaan musiikin perusopetuksen osalta rahoituksen ja lainsäädännön tarkistaminen huomioiden eri taiteenalojen ja opetuksen saavutettavuus sekä mahdollisuus sen järjestämiseen myös aamu- ja iltapäivätoimintana (Opetusministeriö 2004). Käytännössä tämän voi kuvitella tarkoittavan harvinaisempien taiteenalojen osuuden korostumista ja opetuksen järjestämistä päiväkodeissa, esikouluissa, iltapäiväkerhoissa ja koulupäivän aikana. Opetussuunnitelmien kehittäminen, opetuksen uudelleenarviointi ja opettajien työtapojen kehittäminen ovat siis oppilaitosten sekä opettajien ja heidän kouluttajiensa vastuulla.

JOHTOPÄÄTÖS

Tarinasäveltäminen on mahdollisuus ilmaista itseään luovasti ja oppia sitä kautta monenlaisia asioita vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa.

Tarinasäveltäminen on uudenlainen mahdollisuus opetukseen, myös erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden opetukseen. Tarinasäveltäminen sopii paitsi soiton- ja musiikinopetukseen myös keinoksi harjaannuttaa kognitiivisia taitoja sekä mahdollisuudeksi oppia tunnistamaan ja nimeämään ajatuksiaan ja tunteitaan. Kun tarinasäveltämistä tehdään ryhmässä, se on keino olla vuorovaikutuksessa toisten kanssa ja näin tukee vuorovaikutustaitoja. Luovan musiikillisen ilmaisun kautta tarinasäveltäjä saa haltuun omia kokemuksiaan ja voi niitä esittäessään tai toisten kanssa niitä yhdessä soittaessaan myös saada kokemuksen itsestään suhteessa muihin ja ympäristöön. Soittaminen, laulaminen ja leikkiminen, jotka kaikki kuuluvat tarinasäveltämiseen, ovat myös fyysistä toimintaa. Näin tarinasäveltäessään ja toisten lasten tekemiä tarinasävellyksiä esittäessään lapset, myös erityistä tukea tarvitsevat, ovat ruumiinsa kautta kokemassa ja elämässä kokonaisvaltaisesti koko ruumiin kokemus- ja muistimaailmaan jääviä tapahtumia.

Tarinasäveltäminen harjaannuttaa silmän ja käden yhteistyötä ja kirjoitetun tekstin seuraamista. Toiminta vahvistaa kuullun ja nähdyn ymmärtämistä. Selkeästi kirjoitettu nuottikuva vahvistaa hahmottamista ja samanlaisuuksien ja erilaisuuksien erottelukykä. Tarinasäveltäminen harjaannuttaa tiedon vastaanottamista ja sen ymmärtämistä, siis kognitiivisia taitoja.

Tarinasäveltäminen vaikuttaa tunnemaailmaan. Tarinasävellysten avulla lapset saavat hahmoja ja muotoja, niin näkyviä kuin kuuluvia, omille tunteilleen ja

ajatuksilleen. Konkreettiset, moniaistilliset teokset selkiyttävät tekijän kokemuksia. Kun teos tulee jaetuksi toisten kanssa, se antaa mahdollisuuden vuorovaikutukseen musiikin luomassa elämyksiä antavassa mahdollisuuksien maailmassa.

Tarinasäveltämisessä on sosiaalisen vuorovaikutuksen mahdollisuus. Tarinasävellysten tekeminen yhdessä toisten kanssa harjaannuttaa yhteistyötaitoja, neuvottelukeinoja, oman vuoron odottamista, sopeutumista ja vastuun kantamista omasta osuudestaan. Yksin teoksia tehdessä toiminnassa on aina vastavuoroinen vuorovaikutus teosten kirjaajan ja kuuntelijan kanssa.

Tarinasäveltäminen on myös fyysinen kokemus. Soittaminen, laulaminen ja leikkiminen ovat kaikki fyysistä toimintaa. Teosten tekeminen ja erityisesti niiden esittäminen on motivoiva tapa harjaannuttaa kehon hallintaa niin hienomotorisesti kuin kokonaisvaltaisesti. Teoksen tekijä valitsee luonnostaan hänelle sopivan tavan käyttää taitojaan. Mielekkään ja sallivan toiminnan äärellä tarinasäveltäjä pääsee kokeilemaan mahdollisuuksiaan myös taitojensa ääri rajoilla ja kehittämään niitä.

Opettajalle tarinasäveltäminen antaa ainutlaatuisen mahdollisuuden olla vastavuoroisessa vuorovaikutuksessa oppilaansa kanssa ja oppia tuntemaan oppilaan yksilöllisiä keinoja ottaa haltuun opeteltavia asioita. Erityistä tukea tarvitsevat oppilaat keksivät luovia ratkaisuja ongelmiin, myös erityisen lahjakkaat oppilaat. Opettajan tehtävä on tukea, ohjata ja olla

neuvonantajana oppilaalle. Oppilaan omaa kokemusmaailmaa koskettava työskentely edesauttaa oppimista. Ennen kaikkea tarinasäveltäessään jokainen oppilas voi tuntea itsensä hyväksytyksi juuri sellaisena kuin hän on.

Lähteet

- Finlex. (2005a). *Laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta (635/1998)*. www.finlex.fi
- Finlex. (2005b). *Taiteen perusopetuksen musiikin laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteet (2002)*. www.finlex.fi
- Grönroos, U-M. (2003). *Saduttaminen erityisen tuen tarpeessa olevien lasten interventiona*. Helsingin yliopisto. Kasvatustieteellinen tiedekunta. Opettajankoulutuslaitos. Erityispedagogiikka. Proseminaariryö.
- Hakomäki, H. (2004). *Tarinasäveltäminen – taustaa, määrittelyä ja mahdollisuuksia*. Musiikkiterapia, 2004, 19(1), 43-62.
- Hallaste, S. (1997). *Säveltämisen iloa koulussa. Ideoita nuoteilla säveltämiseen ala-asteen 3. ja 4. luokalla. Opetuspaketti*. Sibelius-Akatemia. Musiikkikasvatuksen koulutusohjelma. Tutkielma.
- Huhtinen, H. (2002). ”*Keltainen soi korkeemmalta kun harmaa*”, *Kokemuksia kuvionuottien soveltamisesta musiikkileikkikoulussa*. Sibelius- Akatemia. Musiikkikasvatuksen koulutusohjelma. Pro gradu.
- Kaikkonen, M. & Uusitalo, K. (2001). *Kuvionuotit*. 2. uudistettu painos. Helsinki: Kehitysvammaliitto ry.
- Karlsson, L. (2003). *Sadutus. Avain osallistavaan toimintakulttuuriin*. PS-kustannus. Jyväskylä.
- Keltikangas-Järvinen, L. (1995). *Hyvä itsetunto*. WSOY. Helsinki.
- Kontu, E. (2004). *Mielen ja musiikin ikkunat autismiin. Mielen teoria ja kommunikaatiosuhde – tapaustutkimuksia*. Helsingin yliopisto. Soveltavan kasvatustieteen laitos. Erityispedagogiikka. Helsinki.
- Kuoppamäki, A. (1995). *Improvisoiminen ja säveltäminen koulun musiikinopetuksessa. Erään opetusjakson kuvaus*. Sibelius-Akatemia. Musiikkikasvatuksen osasto. Tutkielma.
- Kurkela, K. (1993). *Mielen maisemat ja musiikki. Musiikin esittämisen ja luovan asenteen psykodynaamiikka*. Sibelius-Akatemia. Musiikintutkimuslaitoksen julkaisusarja, n:o 11. Helsinki.
- Kyllönen, T. (2001). *Kuvionuottiprojekti osana päiväkodin musiikkikasvatusta*. Helsingin Konservatorio. Musiikkipedagogin koulutusohjelma. Musiikkileikkikoulunopettajan päättötöyöhön liittyvä tutkielma.
- Lehtonen, K. (2004). *Maan korvessa kulkevi...Johdatus postmoderniin musiikkipedagogiikkaan*. Turun yliopiston kasvatustieteiden laitos. Tiedekunnan julkaisusarja B: 73. Turku.
- Marckworth, A & R. (1992). *Kouluttajan uudet vaatteet*. Kirjayhtymä. Helsinki.

- Muhonen, S. (2002). *Sävellyttäminen. Lapset laulujen luojina*. Sibelius-Akatemia. Musiikkikasvatuksen osasto. Pro gradu. Opetusministeriö. (2004). *Koulutus ja tutkimus 2003-2008. Kehittämissuunnitelma*. Opetusministeriön julkaisuja 2004:6. Helsinki.
- Saarinen, E., Lonka, K. (2000). *Muodonmuutos. Avauksia henkiseen kasvuun*. WSOY. Helsinki.
- Salo, P. (2004). *Luovuus erityisopetuksessa - Luovuuden koko kuva oppimisen tukena*. EriKa. Erityisopetuksen tutkimus- ja menetelmätieto, 4/2004, 14-25.
- Sava, I. (2004). *Olet hyvä hänelle. Puhetta välittämisen taiteesta*. Teoksessa Krappala, M. & Pääjoki, T. (toim.). Taide ja toiseus. Syrjästä yhteisöön. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus ja kehittämiskeskus. Helsinki.
- Sava, I. & Vesänen-Laukkanen, V. (2004). *Taiteeksi tarinoitu oma elämä*. PS-kustannus. Jyväskylä
- Silfverberg, A. (2004). *Kovassa koulussa*. Helsingin Sanomat, viikkoliite Nyt, 44 / 2004, 10-12.
- Sjöblom, P. (2003). *Autistiska barn musicerar. Erfarenheter från ett figurnotsmusikläger för autistiska barn*. Sibelius- Akademin. Avdelning för musikpedagogik. Pro gradu.
- Tuovila, A. (2003). ”Mä soitan ihan omasta ilosta!”. Pitkittäinen tutkimus 7-3 -vuotiaiden lasten musiikin harjoittamisesta ja musiikkiopisto-opiskelusta. Sibelius-Akatemia. DocMus – Esittävän säveltaiteen ja tutkimuksen tohtorinkoulutusyksikkö. Studia Musica 18. Espoo: Otamedia Oy.
- Uusikylä, K., Piirto, J. (1999). *Luovuus. Taito löytää, rohkeus toteuttaa*. PS-viestintä Oy, Jyväskylä.
- Vikman, K. (2001). *Kuvionuottimenetelmän ulottuvuudet pianonsoiton alkuopetuksessa. Toimintatutkimus eri kohderyhmillä*. Helsingin yliopisto. Helsingin yliopiston kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 177. Helsinki: Yliopistopaino.
- Ylä-Soininmäki, H. (2002). *Kuvionuotit ja säveltäminen pianonsoiton alkuopetuksessa. Toimintatutkimus*. Stadia. Helsingin ammattikorkeakoulu. Musiikin koulutusohjelma. Musiikkipedagogiikan opinnäytetyö.

Painamattomat lähteet

”Luova pianonsoitto” – ryhmästä omat muistiinpanot ja päiväkirjat. Kaksi vuotta (2001-2003) kestänyt toiminta eräässä kansalaisopistossa.

Kuvionuotit

Kuvionuotit © Kaarlo Uusitalo, 1996
 Kuvionuottisovellukset © Markku Kaikkonen, Kaarlo Uusitalo, 1998

Eri muodoilla ilmaistaan oktaaviaia.

suuri

pieni

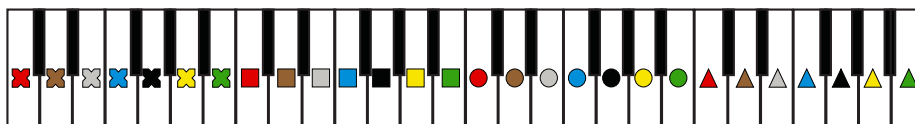

1-viivainen

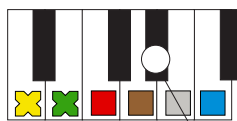
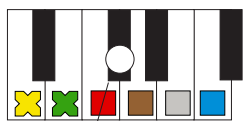
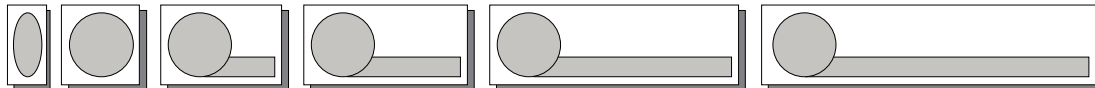
2-viivainen

Jokaisella sävelellä on oma värinsä.

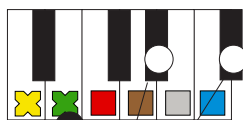

C,D,E,F,G,A,H,c,d,e,f,g,a,h,c1,d1,.....

Nuottien pituudet ilmaistaan nuotin “hännän” pituudella.

Korotetut ja alennetut sävelet ilmaistaan nuolilla.

H

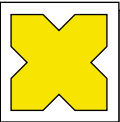

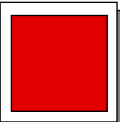
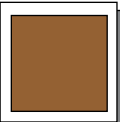
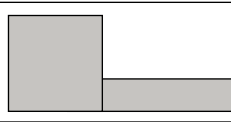
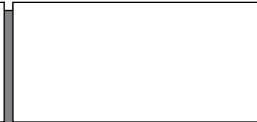
Soinnut

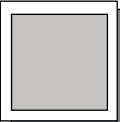
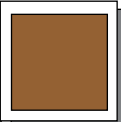
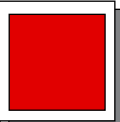
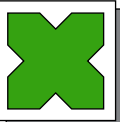
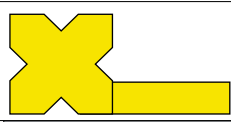

Tauko

Susi

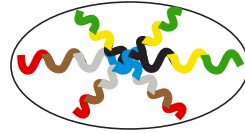
Tessa Eronen 3 v.
17.4.2000

					
Su - si	ul - voi	näin	AUUU.		

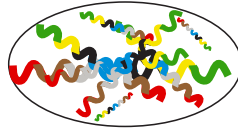
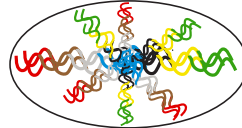
					
Kat - soi	kuu - ta	päin	AUUU.		

Uusia merkkejä tarinasäveltämisen tarpeisiin

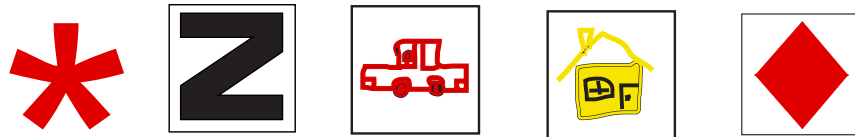
Glissando (liukuen) ja cluster (sävelkimppu)

ja niiden eri sävyjä.

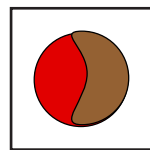

Korkeita tai matalia säveliä kuvionuottimerkkien ulkopuolelta.

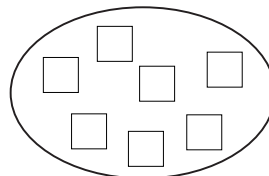
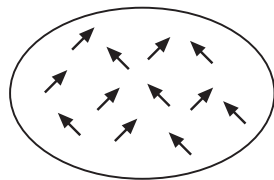

Soittotapoja

Sävelten pituuksia

Kaksi säveltä yhtäaikaan.

Vain mustia koskettimia.

Vain pienen oktaavialan säveliä.

Tarinasäveltämisen kehittämiseen vaikuttaneet projektit ja toiminnot, joissa itse olen ollut mukana vuosina 1999–2005

Ajankohta	Projektin tai toiminnan nimi	Paikka	Järjestäjä
Syyslukukausi 1999 - kevätlukukausi 2002	Terapeuttinen musiikkikasvatusprojekti	Kyyhkyspuiston päiväkoti, Espoo	Musiikin erityispalvelukeskus Resonaari, Helsinki
Syyslukukausi 2001 - kevätlukukausi 2003	Luova pianonsoitto – pianonsoiton ryhmäopetus	Kansalaisopisto Jukola, Klaukkala	Kansalaisopisto Jukola, Klaukkala
24.–27.9.2001	Lapsen ääni kuuluville – musiikkiterapeuttinen kuntoutusjakso erityistä tukea tarvitsevan lapsen sisaruksille	Kuntoutus- ja kehittämiskeskus Huviitus, Yläne	Musiikin erityispalvelukeskus Resonaari ja MLL / Lasten ja Nuorten Kuntoutussäätiö
Syyslukukausi 2001 - kevätlukukausi 2003	Koulutus: Tarinasäveltäminen kuntoutustyössä - alkeet, perusteet ja jatkokurssi	Kuntoutus- ja kehittämiskeskus Huviitus, Yläne; Lapsiperheiden avokuntoutuskeskus, Helsinki	MLL / Lasten ja Nuorten Kuntoutussäätiö
Kevätlukukausi 2002- syyslukukausi 2005	Musiikkiterapian työmuoto	Lapsiperheiden avokuntoutuskeskus, Helsinki	MLL / Lasten ja Nuorten Kuntoutussäätiö
Kesä 2002	Luovan ilmaisun työtapa kehitysvammaisten nuorten ja aikuisten luovan ilmaisun leireillä	Pukkilan toimintakeskus, Karjalohja	Uudenmaan erityishuoltopirin kuntayhtymä
Syyslukukausi 2002- kevätlukukausi 2003	Koulutus: Tarina- säveltämisen alkeet ja perusteet musiikin varhaiskasvatuksessa	Musiikin erityispalvelukeskus Resonaari	Musiikin erityispalvelukeskus Resonaari
Syyslukukausi 2002- kevätlukukausi 2003	Musiikin varhaiskasvatuksen työmuoto	Musiikin erityispalvelukeskus Resonaari	Musiikin erityispalvelukeskus Resonaari
Syyslukukausi 2002- edelleen	Musiikkiterapian työmuoto	Lasten kuntoutuskoti, Helsinki	MLL / Lasten ja Nuorten Kuntoutussäätiö

Kevätalvi 2003	Koulutus: Tarinasäveltämisen alkeet ja perusteet lasten varhaiskasvatuksessa	Kirkkonummen päivähoito	Musiikin erityispalvelukeskus Resonaari ja Kirkkonummen kunta
Kesä 2003	Luovan ilmaisun työtapa kehitysvammaisten nuorten ja aikuisten luovan ilmaisun leireillä	Pukkilan toimintakeskus, Karjalohja	Uudenmaan erityishuoltopiirin kuntayhtymä ja Resonaarin musiikkikoulu
5.11.2003	Eiran musiikkikoulu 20v. /Tarinasäveltämistä lapsille – työpaja	Eiran musiikkikoulu, Helsinki	Eiran musiikkikoulu, Helsinki
7.-8.5.2004	Oma musiikillinen tarina – leirikouluprojekti harjaantumisloukan oppilaille	Keltinmäen koulu, Jyväskylä	Jyväskylän yliopiston musiikkiterapian maisteriohjelman opintoihin liittyvä projekti
Kesä 2004	Luovan ilmaisun työtapa kehitysvammaisten nuorten ja aikuisten luovan ilmaisun leireillä	Pukkilan toimintakeskus, Karjalohja	Uudenmaan erityispalvelut, Uudenmaan vammaispalvelusäätiö ja Leirimäki tmi
Syyslukukausi 2004 - edelleen	Musiikkiterapian ja soitonopetuksen työmuoto	Säveltarinoita tmi, Helsinki	Säveltarinoita tmi, Helsinki
Kesä 2005	Luovan ilmaisun työtapa kehitysvammaisten lasten ja nuorten musiikki- ja luovan ilmaisun leireillä	Pukkilan toimintakeskus, Karjalohja; Säveltarinoita tmi, Helsinki	Uudenmaan vammaispalvelusäätiö ja Leirimäki tmi
Syyslukukausi 2005 - jatkuu	Koulutus: Tarinasäveltäminen kuntoutustyössä – alkeet ja perusteet sekä tarinasäveltämisen työnohjaus	Kuntoutus- ja kehittämiskeskus Huvitus, Yläne	MLL / Lasten ja Nuorten Kuntoutussäätiö

Tarinasäveltäminen julkisissa seminaareissa ja tapahtumissa vuosina 2001–2005

Ajankohta	Seminaarin tai tapahtuman nimi	Paikka	Järjestäjä
8.11.2001	SML:n syyspäivät, Musiikkipedagogian uusia tuulia / Luento	Närpiö	Suomen musiikkioppilaitosten liitto
13.–26.2.2002	Lapset kertovat saduttamalla - näyttely	Sanomatalon mediatori, Helsinki	Stakes
22.3.2002	Suomen musiikkiterapiayhdistyksen kevätseminaari / Luento: Tarinasäveltäminen	Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä	Suomen musiikkiterapiayhdistys ry
18.10.2002	Sadun, laulun ja leikin lähteillä / Luento: Tarinasäveltäminen	Annantalo, Helsinki	Stakes
21.11.2002	Tarinasävellyttäjien ensimmäinen tapaaminen	Musiikin erityispalvelukeskus Resonaari, Helsinki	Hanna Hakomäki
16.1.2003	Sadun, laulun ja leikin lähteillä / Luento: Tarinasäveltäminen	Annantalo, Helsinki	Stakes
22.3.2003	Musiikkileikki- koulunopettajat ry:n kevätpäivät / Luento: Tarinasäveltäminen	Pori	Musiikkileikki- koulunopettajat ry
10.10.2003	Lapsen suru –seminaari, Maailman mielenterveyspäivä / Luento: Musiikkiterapian mahdollisuuksia lapsen surussa	Kansallismuseo, Helsinki	Suomen mielenterveysseura
19.3.2004	Osallisuus yhdessä lasten kanssa -foorumi / Työpaja: Satu soi, tarina tanssii	Paasitorni, Helsinki	Mannerheimin lastensuojeluliitto
17.4.2004	Tarinasäveltäminen 4 v. -seminaari	Eiran musiikkikoulu	Hanna Hakomäki

17.6.2004	6th European Music Therapy Congress June 16-20, 2004 / Workshop: Storycomposing	The University of Jyväskylä, Finland	The Department of Music of the University of Jyväskylä in cooperation with among the others European Music Therapy Confederation
12.–13.11.2004	Kulttuuritutka 2004 – taidekasvatuksen ja tutkimuksen menetelmäseminaari / Työpaja: Tarinasäveltäminen toimii!	Juomatehdas, Jyväskylän yliopisto	Kulttuuriaitta; Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos, Jyväskylän yliopisto
17.4.2005	Tarinasäveltämisen 5 v. -seminaari	MLL / Lapsiperheiden avokuntoutuskeskus, Helsinki	Hanna Hakomäki
15.5.2005	13.-15.5.2005 The Royal Road to the Unconscious: Researching Unconscious Dimensions in Music Therapy /Presentation: Storycomposing	Wilfrid Laurier University, Faculty of Music, Waterloo, Ontario, Canada	The Laurier Centre for Music Therapy Research (LCMTR)
2.7.2005	Kongress samt musik- och kulturfestival 29 juni – 3 juli, 2005 Workshop: Tarinasäveltäminen - Tonberättning - Storycomposing	Jyväskylä Universitet, Finland	NUMU - Nordisk Union för Musikutbildare
26.9.2005	Lapsen estetiikka – seminaari / Luento: Tarinasäveltäminen – lasten omaa musiikkia	Tieteiden talo, Helsingin yliopisto	Suomen estetiikan seura ry

Tarinasäveltäminen tiedotusvälineissä vuosina 2001–2005

Kirjoittamani julkaistut artikkelit tarinasäveltämisestä:

Hakomäki, H. (2002). *Kuvionuoteilla tarinasäveltämään*. Erityisopetuksen tutkimus- ja menetelmätieto, Erika 3/2002

Hakomäki, H. (2004). *Tarinasäveltäminen – taustaa, määrittelyä ja mahdollisuuksia*. Musiikkiterapia 2004, 19(1).

Hakomäki, H. (2005). *Pedagogisia näkökulmia tarinasäveltämiseen*. Musiikkiterapia 2005, 20(1).

Radiohaastattelujani tarinasäveltämisestä:

21.11.2002 Yle 1, toimittaja Mari Koppinen

15.9.2003 Yle x, toimittaja Laura Airaksinen

4.3.2004 Trombi FM 105,5, toimittaja Pirjo von Essen

Lehtiartikkeleita, joissa kerrotaan tarinasäveltämisestä:

Aalto, M. (2001). Suomalainen keksintö kuvionuotit mullistavat musiikin opetuksen. *Seura*. Nro 4, 26.1.2001, 38–41.

Myllylä, H.(2002). Lasten musiikkikulttuurista ja musiikkikasvatuksen haasteista. *Synkooppi*. Op. 69, 4/2002, 19–22.

Peltoranta, J. (2003). Tarinasäveltäminen on elävää lasten kulttuuria ja terapiaa. *Lastentarha. Varhaiskasvatuksen ammattilehti*, 2/2003, 50–52.

Pesonen, H. (2005). Feel. the Beat. *Tempus*. Stora Enso Quarterly Magazine 3/2005, 28–35.

Tenhunen, I. (2002). Sadutus on sitä, että aikuinen kuuntelee kerrankin hiljaa lasta. *Tukilinja*. Nro 2 / Hutikuu-toukokuu 2002, 25–26.

Opinnäytetyöt tarinasäveltämisestä vuosina 2001–2005

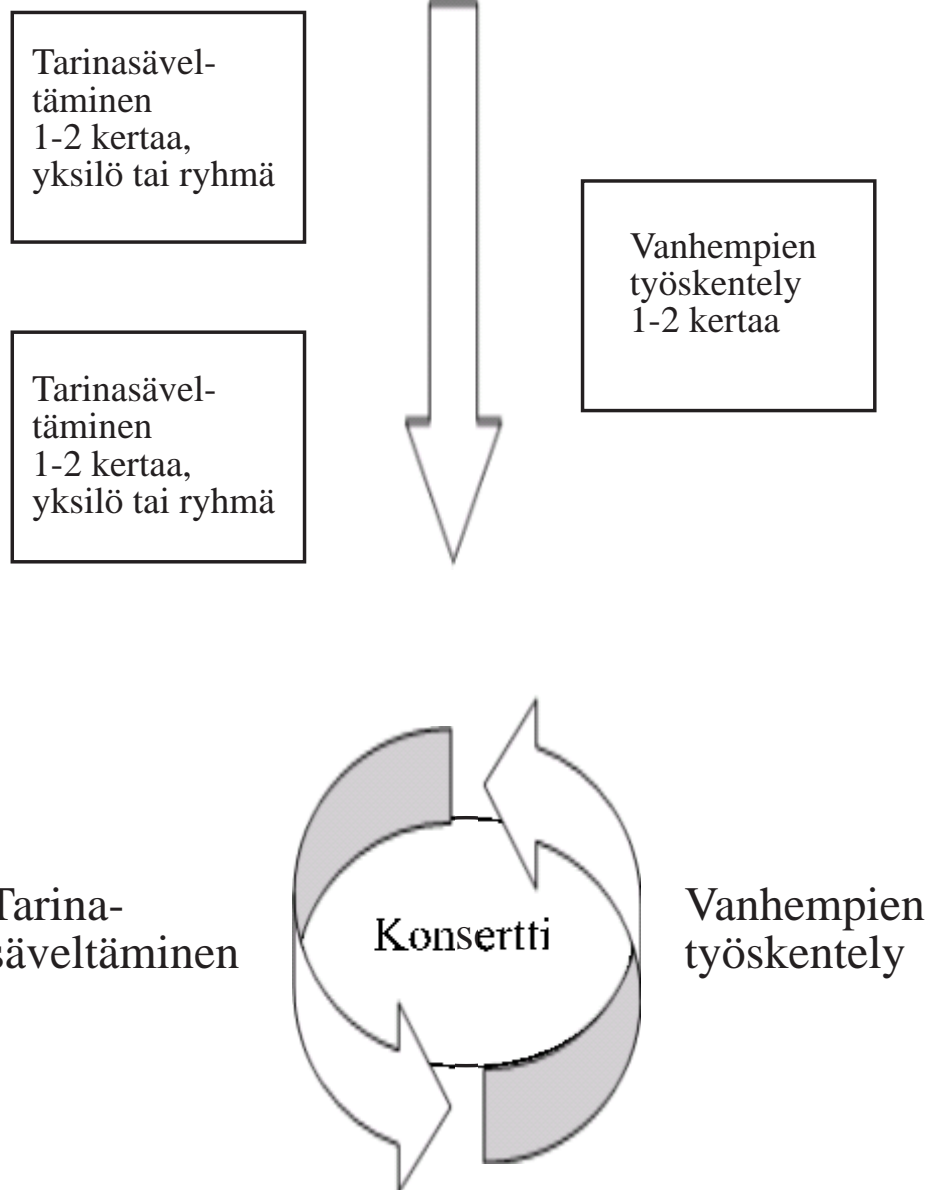
Ammattikorkeakoulujen ja ammattitutkintojen opinnäytetyöt:

- Huhtala, V. (2002). *Tarinasäveltäminen*. Turun ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Toiminnalliset menetelmät. Opinnäytetyö.
- Kyllönen, T. (2001). *Kuvionuottiprojekti osana päiväkodin musiikkikasvatusta*. Helsingin Konservatorio. Musiikkipedagogin koulutusohjelma. Musiikkileikkikoulunopettajan päättötyöhön liittyvä tutkielma.
- Nykänen, S-T. (2005). *Tarinasta tanssien musiikkiin*. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Musiikin koulutusohjelma. Musiikin varhaiskasvatus.
- Saarikko, A., Savela, T.(2005). *Tarinasäveltämisprojekti jousisoittajille*. Lahden ammattikorkeakoulu. Musiikin koulutusohjelma. Solistisen musiikinopetuksen suuntautumisvaihtoehto.

Muut opinnäytetyöt:

- Elfving, L. (2003). *Tarinasäveltäminen, kirjallinen työ*. Tarinasäveltämisen perusteet – koulutuksen lopputyö. Helsinki
- Hakomäki, H. (2002). *Musiikkiterapia, tarinasäveltäminen ja ratkaisukeskeinen näkökulma*. Kuntoutus- ja kehittämiskeskus Huvitus / S-akatemia – ammatillinen täydennyskoulutus. Ratkaisukeskeisen menetelmän ja perhetyön yhdistäminen – koulutuksen lopputyö. Yläne.
- Hakomäki, H. (2005). *Pedagogisia näkökulmia tarinasäveltämiseen*. Jyväskylän yliopisto. Humanistinen tiedekunta. Proseminaari.
- Hakomäki H., Hyvärinen, E. & Sormunen, M. (2005). *Oma musiikillinen tarina, projektiraportti harjaantumisloukan leirikoulusta*. Projektiopinnot 3 ov / musiikkiterapian koulutusohjelma. Jyväskylän yliopisto.
- Heinonen, S. (2005). *Tarinasäveltäminen sisarusryhmän toimintamuotona sopeutumisvalmennus-kurssilla*. Eurajoen kristillinen opisto. Musiikkiterapiaopinnot (30 p). Harjoittelun kirjallinen työ. Eurajoki.
- Kiiveri, K., Virtanen, V-M. (2003). *Tarina säveltämisestä*. Tarinasäveltämisen jatkokoulutuksen lopputyö. Yläne.

Musiikkiterapeuttinen kuntoutusjakso

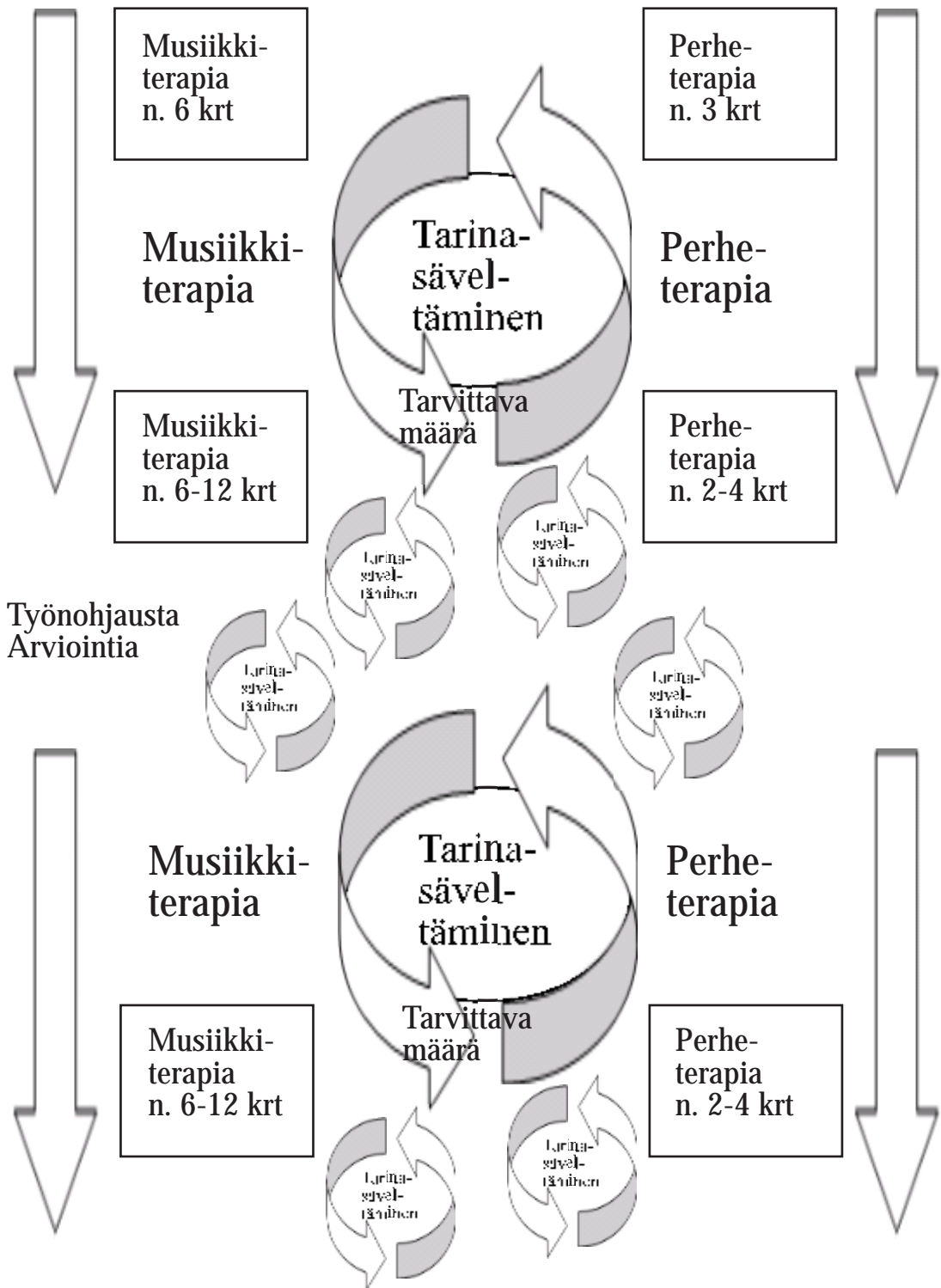

Prosessia voidaan toistaa terapeutin työskentelyn tarvitseva määrä joko jatkuvana tai jaksotettuna.

Yksilömusiikkipsykoterapia yhdistettynä perheen kuntoutukseen

Liite 9

Yhteydenotto
Kuntoutussuunnitelma
Rahoitus

Verkostopalaveri
Jatkosuunnitelma

Lähde: Hakomäki, H. musiikkiterapeutti
ja Roine-Reinikka, L. perheterapeutti
28.11.2002